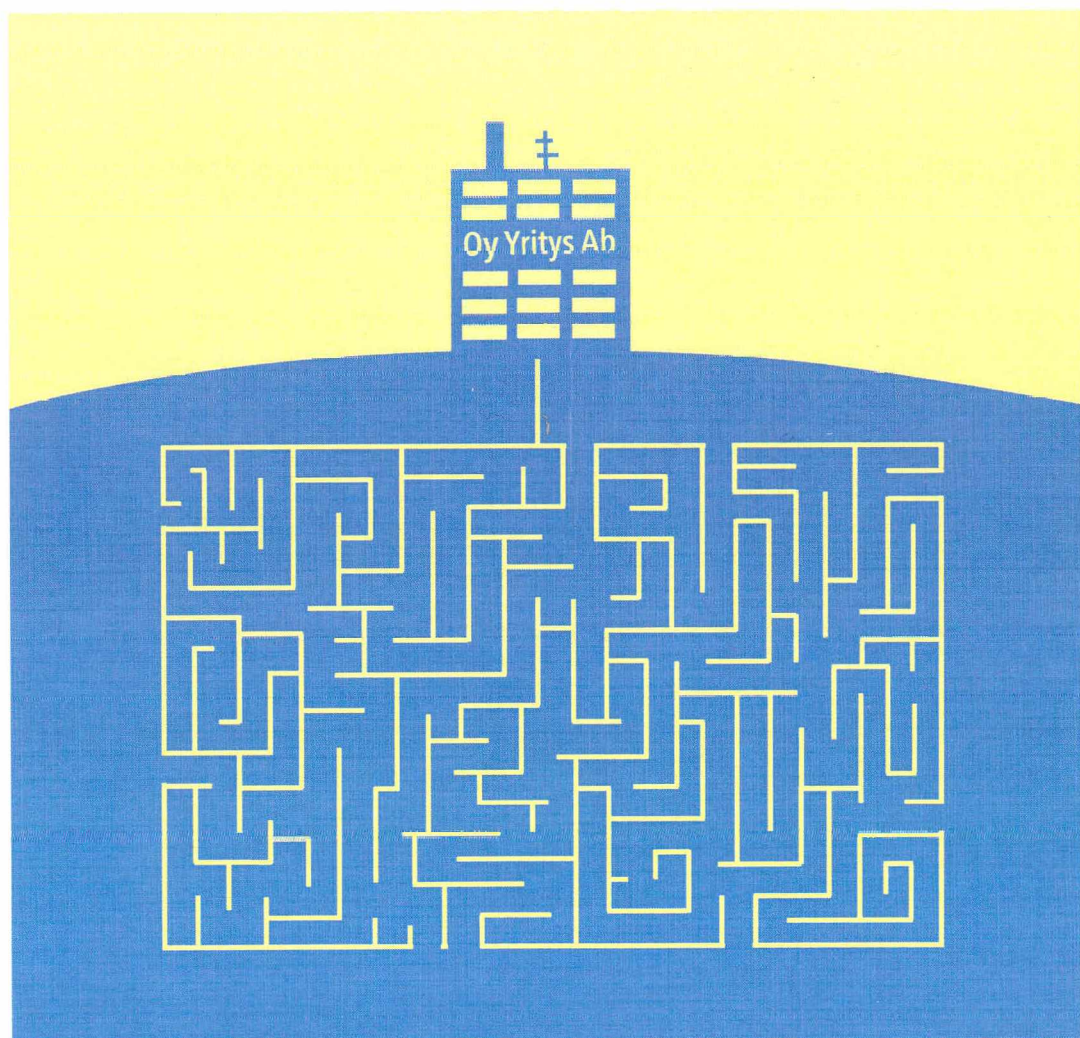

Yritysten kansainvälistyminen 2004

Företagens internationalisering
Internationalisation of enterprises

Yritysten kansainvälistyminen 2004

Företagens internationalisering

Internationalisation of enterprises

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

*Elisa Riihimäki
Heidi Salmenniemi
Marjatta Tenhunen
Rami Peltola
(09) 17 341*

*globalisaatio.tilastot@stat.fi
<http://tilastokeskus.fi/til/pul/index.html>*

Kansikuva – Pärmbild – Cover graphics: Jannis Mavrostomos

© 2006 Tilastokeskus – Statistikcentralen – Statistics Finland

*Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
Uppgifterna får lånas med uppgivande av Statistikcentralen som källa.
Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.*

*ISSN 1795–5165
=Suomen virallinen tilasto
ISSN 1459–7713
ISBN 952–467–494–7*

Multiprint, Helsinki 2006

**Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland**

Alkusanat

Yritysten kansainvälistyminen 2004 on viides Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu ulkomaankaupasta ja yritysten ulkomaantoiminnoista. Julkaisu on tiivis tilastopaketti yritystoiminnan kansainvälistymisen seurantaan. Luotettava tilastokuvaus kansainvälistymiskehityksestä on suuri haaste tilastotoimelle. Yritysten kansainvälistymisen seurantaan tarvitaan luotettavia tilastoaineistoja ja vertailukelpoisia mittareita. Uusi maksutasetta, palvelujen kansainvälistä kauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevia tilastoja säätelevä Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetus astui voimaan 28.2.2005. Myös yritysten ulkomaista omistusta koskevaa tilastointia säätelevää asetusta valmistellaan. Lisäksi OECD:n toimesta valmistui vuoden 2005 alussa globalisatiokäsikirja yhdenmukaistamaan tilastoinnissa käytettäviä käsitteitä ja indikaattorien tuotantoa.

Palvelujen ulkomaankaupan kuvaaminen on havaittu monissa maissa erittäin haastavaksi tehtäväksi. Palvelun käsite on vaikea niin tilastoja tuottaville viranomaisille kuin tilastojen perustiedot toimittaville yrityksillekin. Palveluja on esimerkiksi usein vaikea erottaa tuotteesta ja erityisesti kansainvälisten konsernien sisällä tapahtuvaa palvelukauppaa on vaikea mieltää ulkomaankaupaksi. Useissa maissa palvelujen ulkomaankaupan aikasarjoja onkin jouduttu tarkistamaan, kun ilmiöstä on saatu uutta tietoa. Palvelujen vientiä on nyt tarkistettu myös Suomen kansantalouden tilinpidossa vuodesta 1999 alkaen. Tasotarkistuksen taustalla ovat Tilastokeskuksen parantuneet tiedonkeruuvaltuudet, jotka ovat antaneet aiempaa laajemman mahdollisuuden vertailla eri tilastojen lähdetietoja. Vertailun seurauksena palvelujen ulkomaankaupan käsitteen tulkintaa on tarkennettu: liike-elämän palvelujen vientiin on lisätty erä, jotka aikaisemmin on jouduttu kohdentamaan yritysten välituotekäyttöön tasapainotettaessa kansantalouden tarjontaa ja kysyntää. Palvelujen ulkomaankaupan tasokorjatut sarjat esitetään tässä julkaisussa vuosille 2000–2004.

Julkaisun laadintaan ovat osallistuneet Tilastokeskuksen lisäksi myös Suomen Pankki ja Tullihallitus. Ulkomaan tavarakaupasta ovat kirjoittaneet tullilylitarkastajat Matti Heininen ja Mikko Laitinen Tullihallituksesta. Suoria sijoituksia ja suomalaisomisteisten yritysten toimintaa ulkomailla koskevan osuuden tekijä on ekonomisti Anne Turkkila Suomen Pankista. Muilta osin julkaisun sisältö on tuotettu Tilastokeskuksessa. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupasta on kirjoittanut yliaktuaari Tero Luhtala. Matkailuun liittyvän tekstin on laatinut yliaktuaari Ritva Marin ja kuljetuksen tekstin yliaktuaari Matti Karjalainen. Palvelujen ulkomaankaupan tekstistä vastaa yliaktuaari Elisa Riihimäki ja liike-elämää palvelevien yritysten ulkomaankaupan syistä esteistä on kirjoittanut yliaktuaari Johanna Sisto. Palvelujen kansainvälisen kaupan kuvaus on tilastonlaatiija Marjatta Tenhusen käsialaa. Ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa Suomessa on kuvannut yliaktuaari Heidi Salmenniemi. Julkaisun taiton ja viimeistelyn ovat tehneet tilastonlaatiija Aija Tiainen ja tilastonlaatiija Ritva Ihalainen. Julkaisusta vastaa tilastopäällikkö Rami Peltola.

Helsingissä maaliskuussa 2006

Tilastojohtaja Kaija Hovi

Förord

Företagens internationalisering 2004 är Statistikcentralens femte samlingspublikation om utrikeshandel och företagens verksamhet utomlands. Publikationen är ett fullspäckt statistikpaket för uppföljning av internationaliseringen inom företagsverksamheten. En tillförlitlig statistisk beskrivning om utvecklingen inom internationaliseringen är en stor utmaning för statistikväsendet. För uppföljningen av internationaliseringen inom företag behövs tillförlitligt statistikmaterial och jämförbara mätare. Europaparlamentet och rådets nya förordning som gäller statistik över betalningsbalansen, internationell handel med tjänster och direkta utländska investeringar trädde ikraft 28.2.05. Också förordningen som reglerar statistikföringen av utländskt ägande av företag förbereds. På initiativ av OECD färdigställdes dessutom i början av år 2005 en handbok om globalisering för att harmonisera begreppen inom statistikföring och produktionen av indikatorer.

I flera länder har man upptäckt att beskrivning av utrikeshandel med tjänster är en mycket utmanande uppgift. Begreppet tjänst är svårt både för myndigheter som producerar statistik och företag som levererar primäruppgifter för statistik. Det är till exempel ofta svårt att särskilja tjänst och produkt och i synnerhet handeln med tjänster inom internationella koncerner är svårt att uppfatta som utrikeshandel. I flera länder har man varit tvungen att granska tidsserierna för utrikeshandel med tjänster, då man fått ny information om fenomenet. Export av tjänster har nu också granskats i Finlands nationalräkenskaper sedan år 1999. Bakom nivågranskningen ligger Statistikcentralens förbättrade befogenheter för datainsamling, som har gett en mera omfattande möjlighet än tidigare att jämföra källuppgifter för olika statistik. Som ett resultat av jämförelsen har tolkningen av begreppet utrikeshandel med tjänster preciserats: till exporten inom företagstjänster har man lagt till poster som man tidigare varit tvungen att rikta till företagets insatsförbrukning vid balanserandet av utbud och efterfrågan inom samhällsekonomin. De nivåkorrigerade serierna i utrikeshandeln med tjänster presenteras i denna publikation för åren 2000–2004.

Förutom Statistikcentralen har Finlands Bank och Tullstyrelsen deltagit i utarbetandet av publikationen. Tullöverinspektörerna Matti Heiniemi och Mikko Laitinen från Tullstyrelsen har skrivit om utrikeshandel med varor. Avsnittet om direkta investeringar och verksamheten utomlands hos företag i finländskt ägo har skrivits av ekonomist Anne Turkkila från Finlands Bank. I övrigt har innehållet i publikationen producerats vid Statistikcentralen. Avsnittet om utrikeshandel med högteknologiska produkter har skrivits av överaktuarie Tero Luhtala. Överaktuarie Ritva Marin har skrivit texten om turism och överaktuarie Matti Karjalainen texten om transport. Överaktuarie Elisa Riihimäki svarar för texten om utrikeshandel med tjänster och överaktuarie Johanna Sisto har skrivit om orsaker och hinder inom utrikeshandel hos företag med företagstjänster. Beskrivningen av internationell handel med tjänster är skriven av statistikförare Marjatta Tenhunen. Överaktuarie Heidi Salmenniemi har beskrivit utländska dotterbolags verksamhet i Finland. Statistikförarna Aija Tiainen och Ritva Ihalainen står för ombrytningen och finslipningen av publikationen. För publikationen svarar statistikchef Rami Peltola.

Helsingfors, i mars 2006

Statistikdirektör Kaija Hovi

Foreword

Internationalisation of enterprises 2004 is the fifth compilation publication prepared by Statistics Finland on foreign trade and on the international activities of enterprises. It is a compact volume of statistics for monitoring the globalisation of entrepreneurial activity. Creating a reliable picture of the development of internationalisation is a major challenge to official statistics. Monitoring of the globalisation of enterprises requires reliable statistical data and comparable measures. A new regulation of the European Parliament and of the Council concerning statistics on balance of payment, international trade in services and direct foreign investments entered into force on 28 February 2005. A regulation concerning statistics on the foreign ownership of enterprises is also being prepared. In addition, at the beginning of 2005, the OECD finalised a handbook on globalisation in order to harmonise the concepts and indicators used in the compilation of these statistics.

Many countries have found describing international trade in services highly challenging. The concept of a service is a complex one, both to the officials producing statistics and to the enterprises supplying the basic data. Distinguishing a service from a product is often not easy, and especially the trade in services that takes place within multinational groups is frequently difficult to recognise as foreign trade. Many countries have had to adjust their time series on foreign trade in services when new data become available on the phenomenon. Finnish National Accounts data on the exports of services have now been reviewed starting from 1999. Underlying these level adjustments is Statistics Finland's broadened data collection mandate, which allows wider comparisons of data originating from diverse sources. In consequence, revisions have been made to the interpretation of the concept of international trade in services: items that previously had to be allocated to the intermediate consumption of enterprises in balancing the supply and demand of the national economy have now been added to the export of business services. Level-adjusted series on international trade in services are presented in this publication for 2000–2004.

Besides Statistics Finland, the Bank of Finland and the National Board of Customs also contributed to the compilation of this publication. Senior Inspectors Matti Heiniemi and Mikko Laitinen from the National Board of Customs wrote the section on foreign trade in goods. The section on direct foreign investments and on the activity of Finnish-owned enterprises abroad was written by Economist Anne Turkkila from the Bank of Finland. The rest of the contents of this publication were produced at Statistics Finland. Senior Statistician Tero Luhtala wrote the section describing the foreign trade of high technology products. The section on tourism was prepared by Senior Statistician Ritva Marin and that on transport by Senior Statistician Matti Karjalainen. Senior Statistician Elisa Riihimäki was responsible for the section on foreign trade in services while Statistician Marjatta Tenhunen produced the one describing international trade in services and Senior Statistician Johanna Sisto wrote the section describing the reasons for and obstacles to foreign trade of enterprises providing business services. Senior Statistician Heidi Salmenniemi was in charge of the section on operation of foreign affiliates in Finland. The layout and finishing of the publication were done by Statisticians Aija Tiainen and Ritva Ihalainen. Head of Statistics Rami Peltola had the overall responsibility for the publication.

Helsinki, March 2006

Kaija Hovi
Director, Business Structures

Sisällys

ALKUSANAT.....	3
FÖRORD	4
FOREWORD.....	5
TIIVISTELMÄ.....	9
SAMMANDRAG.....	14
SUMMARY	19
1. JOHDANTO	24
2. PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA	26
2.1 PALVELUJEN KANSAINVÄLINEN KAUPPA	26
2.2 MATKAILU PALVELUJEN ULKOMAANKAUPASSA.....	31
2.3 KULJETUSPALVELUT SUOMEN ULKOMAANKAUPASSA.....	37
2.4 MUUT PALVELUT.....	41
3. TAVAROIDEN ULKOMAANKAUPPA	55
3.1 ULKOMAANKAUPAN KEHITYS	55
3.2 ULKOMAANKAUPPA YRITYSTEN KOKOLUOKITTAIN.....	57
3.3 ULKOMAANKAUPPA YRITYSTEN OMISTAJATYYPEITTÄIN	60
3.4 ULKOMAANKAUPAN KESKITTYMINEN YRITYKSITTÄIN	63
3.5 KORKEAN TEKNOLOGIAN TUOTTEIDEN ULKOMAANKAUPPA.....	65
4. SUORAT SIOITUKSET	72
4.1 SUORAT SIOITUKSET SUOMEEN	72
4.2 SUORAT SIOITUKSET SUOMESTA ULKOMAILLE	73
5. ULKOMAISTEN TYTÄRYHTIÖIDEN TOIMINTA.....	75
5.1 SUOMESSA SIJAITSEVIEN ULKOMAISTEN TYTÄRYHTIÖIDEN TOIMINTA.....	75
5.2 SUOMALAISTEN YHTIÖIDEN ULKOMAILLA SIJAITSEVIEN TYTÄRYHTIÖIDEN TOIMINTA	79
6. TUOTESELOSTEET	81
6.1 MATKUSTUSPALVELUJEN TUOTESELOSTE.....	81
6.2 PALVELUJEN ULKOMAANKAUPAN TUOTESELOSTE.....	83
6.3 ULKOMAISET TYTÄRYHTIÖT SUOMESSA -TILASTON TUOTESELOSTE	88
6.4 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON TRAVEL SERVICES.....	90
6.5 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES	92
6.6 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON FOREIGN AFFILIATES IN FINLAND.....	97
LIITE 1: SANASTO	99
LIITE 2: EBOPS -LUOKITUS.....	100
LIITE 3: PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA TIEDUSTELUSTA POISTETUT TOIMIALAT	103

Kuviot ja taulukot

Kuviot

Kuvio 1. Valittujen maiden ja maaryhmien elinkeinojen BKT:n jakauma prosentteina vuonna 2002	28
Kuvio 2. Kansainvälisen palvelukaupan prosenttijakauma vuosina 1990, 2000 ja 2003	29
Kuvio 3. Muiden kaupallisten palvelujen viennin rakenne prosentteina G7 ja OECD alueella vuodelta 2003	30
Kuvio 4. Matkailun osuus palvelujen ulkomaankaupasta EU15-maissa ja Norjassa 2003	33
Kuvio 5. Ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa tuoteryhmittäin 2004	35
Kuvio 6. Suomen matkustustase 1975–2004, miljoonaa euroa	36
Kuvio 7. Suomen henkilöliikennetase 1975–2004, miljoonaa euroa	37
Kuvio 8. Palvelujen tuonti ja vienti vuosina 2000–2004	43
Kuvio 9. Palvelujen vienti vuonna 2004 palvelutyypeittäin, prosenttia kokonaispalveluviennistä	44
Kuvio 10. Palvelujen tuonti vuonna 2004 palvelutyypeittäin, prosenttia kokonaispalvelutuonnista	47
Kuvio 11. Palvelukaupan tase vuosina 2000–2004 alueittain, miljardia euroa	49
Kuvio 12. Syy harjoittaa ulkomaankauppaa, % yrityksistä	53
Kuvio 13. Melko merkittävä tai erittäin merkittävä ulkomaankaupan este, % yrityksistä	54
Kuvio 14. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2004, milj. euroa	59
Kuvio 15. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain 2004/2003, %	60
Kuvio 16. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2004, milj.euroa	62
Kuvio 17. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten omistajatyypeittäin 2004/2003, %	63
Kuvio 18. Ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin vuosittain 2000–2004	64
Kuvio 19. Ulkomaankaupan keskittyminen tärkeimpien kauppakumppanien kanssa vuonna 2004	65
Kuvio 20. Korkean teknologian tuotteiden viennin ja tuonnin osuudet Suomen ulkomaankaupasta vuosina 1991–2004	67
Kuvio 21. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo vuosina 1991–2004	68
Kuvio 22. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo tuoteryhmittäin vuonna 2004	69
Kuvio 23. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo maaryhmittäin vuonna 2004	70
Kuvio 24. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1995–2004	72
Kuvio 25. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, nettöpääomavirrat 1995–2004	73
Kuvio 26. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, tuotot 1995–2004	74
Kuvio 27. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä 1995–2004	75
Kuvio 28. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 1994–2004	76
Kuvio 29. Ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilöstö omistajamaan mukaan 2004	77

Kuvio 30. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto 2002–2004, kuusi merkittävintä omistajamaata	77
Kuvio 31. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimialan liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 2004	79
Kuvio 32. Suomessa sijaitsevien yhtiöiden ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilökunta maittain 2004.....	80
Kuvio 33. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2004	85

Taulukot

Taulukko 1. Vientiä palveluerittäin raportoivien maiden osuus kokonaisvientä raportoineista maista vuosina 1997 ja 2003.	27
Taulukko 2. Palvelujen ulkomaankauppa (mrd USD) vuonna 2003 sekä %-muutokset (2002–2003 ja 1998–2003).....	31
Taulukko 3. Suomen matkustustase maittain 2004, miljoonaa euroa, vuosimuutos (%) 2003–2004	34
Taulukko 4. Liikenne Suomen ulkomaantililla (fob – fob), 1996–2004	41
Taulukko 5. Palvelujen vienti vuosina 2000–2004 palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa	45
Taulukko 6. Palvelujen tuonti vuosina 2000–2004 palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa	48
Taulukko 7. Palvelujen vienti vuosina 2000–2004 maittain, miljoonaa euroa	50
Taulukko 8. Palvelujen tuonti vuosina 2000–2004 maittain, miljoonaa euroa.....	51
Taulukko 9. Ulkomaisten tytäryhtiöiden palvelujen vienti ja tuonti vuonna 2004.....	52
Taulukko 10. Ulkomaankauppa vuonna 2003 ja 2004, miljoonaa euroa	55
Taulukko 11. Kokonaiskehitys (milj. euroa).....	59
Taulukko 12. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa tuoteryhmittäin vuosina 2003 ja 2004, miljoonaa euroa	68
Taulukko 13. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä, liikevaihto ja henkilöstön määrä maittain 2004	78
Taulukko 14. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä, liikevaihto ja henkilöstön määrä toimialoittain 2004.....	79
Taulukko 15. Ulkomaisten tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden henkilökunta ja liikevaihto toimialoittain 2003 ja 2004.....	80
Taulukko 16. Vastaustilat ja ei-PU-vastausten lukumäärät ja osuudet osakehikoittain 2000–2004.....	86

Tiivistelmä

Yritysten kansainvälistyminen 2004-julkaisussa on tuoreimpia tietoja suomalaisten yritysten palvelujen ja tavaroiden ulkomaankaupasta sekä yritysten omistamisen kansainvälistymisestä.

Kansainvälisiä vertailutietoja lukuun ottamatta uusimmat tiedot ovat vuodelta 2004. Tietolähteinä ovat Suomen Pankin, Tullihallituksen ja Tilastokeskuksen aineistot ja tilastot. Tuoreimmat kansainväliset vertailutiedot ovat vuodelta 2003, koska yritysten kansainvälistymistä kuvaavia tuoreempia tilastoja ei ole saatavilla tai tiedot eivät ole vertailukelpoisia johtuen tilastoinnin erilaisesta tarkkuustasosta eri maissa.

Tässä julkaisussa esitetään tarkistettu liike-elämän palvelujen viennin aikasarja vuosille 2000–2004.

Palvelujen kansainvälinen kauppa

Palvelujen vienti OECD-maista on kasvanut vuodesta 1998 lähtien keskimäärin 5,6 prosenttia vuosittain ja tuonti vastaavasti 6,4 prosenttia. OECD:n mukaan vuonna 2003 palvelujen viennin arvioitiin olevan noin 21,8 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaisviennistä ja noin 17,9 prosenttia vaihtotaseen viennistä koko OECD-alueella. Vastaavana aikana tuonnin arvioitiin olevan 20,4 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaistuonnista ja 17 prosenttia vaihtotaseen tuonnista koko OECD-alueella.

Palvelujen vienti OECD-maista on kasvanut vuodesta 1998 vuoteen 2003 nopeimmin tietotekniikka- ja informaatiopalvelualueilla (noin 20 prosenttia vuosittain), vakuutuspalveluissa ja rahoituspalveluissa. Samalla aikavälillä OECD-maiden palvelujen tuonnin puolella nopeimmin kasvaneet palvelut olivat vakuutuspalvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut ja hallintopalvelut. Kyseisellä aikavälillä OECD-maiden rakentamispalvelujen vienti ja tuonti ovat molemmat supistuneet.

Matkailu palvelujen ulkomaankaupassa

Palvelujen ulkomaankaupassa matkailu kuvaa kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja. Matkailupalvelujen viennistä saatavat tulot muodostuvat ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta Suomessa ja vastaavasti matkailupalvelujen tuonti koostuu suomalaisten matkailijoiden kulutuksesta ulkomailla. Matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki ulkomaanmatkasta aiheutuneet menot lukuun ottamatta maiden välisiä matkoja, jotka on luokiteltu kuljetuspalvelujen matkustajakuljetuksiin. Matkailulle tyypillistä kulutusta ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut (kohde- maassa) sekä kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalvelut. Näiden lisäksi matkailijat käyttävät vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Matkailukulutukseen sisältyvät ostokset kattavat kaikki ulkomailta henkilökohtaiseen käyttöön hankitut tavarat, mukaan lukien kodinkoneet, viihde-elektronikka, huonekalut sekä autot ja muut kulkuvälineet.

Vuonna 2004 Suomen matkailutulot olivat 1 669 miljoonaa euroa. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät vain 0,8 prosenttia. Matkailutuloista 57 prosenttia (946 milj.) tuli EU25 maista. Uudet jäsenmaat kasvattivat unionista saatuja matkailutuloja vajaalla kymmenyksellä eli 81 miljoonalla eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuna tulot vanhoista

EU15 maista nousivat vajaat kolme prosenttia. Tulot uusista jäsenmaista lisääntyivät edellisestä vuodesta kuusi prosenttia.

Suomen matkailumenot lisääntyivät edellisestä vuodesta kuusi prosenttia ja nousivat 2 273 miljoonaan euroon. Matkailumenoista 71 prosenttia (1 625 miljoonaa) kohdentui EU25 maihin. Pääasiassa Viron ansiosta uudet jäsenmaat kasvattivat EU:hun kohdentuneita menoja yli kolmanneksella eli 427 miljoonalla eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuna suomalaisten matkailumenot sekä vanhoihin että uusiin jäsenmaihin kasvoivat runsaan neljän prosentin vauhdilla.

Suomen matkailupalvelujen ulkomaankauppa on ollut alijäämäistä 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suurimmillaan alijäämä oli 1990-luvun alussa, jolloin se nousi yhteen miljardiin euroon. Tämän jälkeen matkailupalvelujen viennin kasvu on ollut jonkin verran tuontia nopeampaa, mikä on hillinnyt alijäämän kasvua. Viimeisen kahden vuoden aikana tulojen kasvu on kuitenkin lähes pysähtynyt, mikä on vaikuttanut negatiivisesti alijäämään. Matkailumenojen kuuden prosentin lisäys vuonna 2004 kasvatti alijäämän 600 miljoonaan euroon, kun se vuosina 1999–2003 oli pysytellyt 500 miljoonan euron tuntumassa.

Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalveluihin lasketaan kuuluviksi maa-, meri- ja lentoliikenteen kuljetukset sekä henkilö - että tavaraliikenteessä. Varsinaisten kuljetuspalvelujen lisäksi tähän ryhmään luetaan kuuluviksi myös kutakin liikennemuotoa avustavat toiminnot sekä matkan aikana käytetyt palvelut, esimerkiksi ravintolapalvelut. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut, lentoliikenteessä lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Kuljetuspalveluja vietiin Suomesta 1,9 miljardin euron arvosta vuonna 2004. Kuljetuspalvelujen tuonti oli puolestaan 2,7 miljardia euroa. Kuljetuspalvelujen kauppa on ollut Suomelle alijäämäistä vuosina 1996–2004, ja alijäämä on ollut kasvusuuntainen koko seurantajakson ajan. Henkilöliikenne on osoittanut 1990-luvulla ja 2000-luvulla tasaista lievää ylijäämäisyyttä. Toisaalla tavarakuljetusten tase on kyseisenä aikana jatkuvasti ollut alijäämäinen. Erityisesti merikuljetusten tuonti on ollut jatkuvasti tuntuvasti vientiä suurempi. Tähän ilmiöön ovat vaikuttaneet ns. halpamaiden taholta tuleva kiristynyt kilpailu kotimaisia varustamoja kohtaan ja kotimaisten laivojen ulosliputukset ulkomaille mm. mukavuuslippumaihin.

Muut palvelut

Muut palvelut kattaa maksutaseessa kaikki palvelut lukuun ottamatta matkailu- ja kuljetuspalveluja. Tässä julkaisussa muihin palveluihin eivät sisälly kuljetuspalvelujen rahtimaksut eivätkä vakuutus- ja rahoituspalvelut. Selvästi tärkein muiden palvelujen vienti- ja tuontitulojen lähde on muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut, johon sisältyy välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konserniin sisäiset palvelut. Seuraavaksi suurimmat erät ovat rakennuspalvelut, rojaltit ja lisenssimaksut sekä tietotekniikkapalvelut.

Suomen yhteenlaskettu muiden palvelujen palveluvienti vuonna 2004 oli suuruudeltaan yli 8,3 miljardia euroa. Suomen palveluvientitulot kasvoivat peräti 28 prosenttia edellisestä vuodesta. Viennin rakenne pysyi suunnilleen ennallaan verrattuna edellisvuoteen.

Muiden palvelujen tuonti oli noin 4,3 miljardia euroa vuonna 2004. Suomalaisyritysten palvelujen tuonti ulkomailta kasvoi yli 12 prosenttia edellisvuodesta. Tuonnin rakenne, jossa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisvuodesta, noudattaa pääosin viennin rakennetta.

Vuonna 2004 Suomen muiden palvelujen viennistä 39 prosenttia suuntautui EU15-maihin. Suomen muiden palvelujen vienti EU15-maihin kasvoi 23 prosenttia edellisvuodesta. EU15-maiden osuus Suomen muiden palvelujen viennistä kuitenkin pieneni, koska vienti niiden ulkopuolelle kasvoi peräti 31 prosenttia. EU15-maista merkittävin palveluvientimaa on ollut Ruotsi, jonka osuus oli noin 20 prosenttia kaikesta EU15-alueelle suuntautuvasta muiden palvelujen viennistä. Ruotsista saatujen vientitulojen kasvu oli 13 prosenttia vuonna 2004. Muut alueen tärkeimmät vientimaat Suomelle olivat Britannia, Saksa ja Alankomaat. EU15-alueen ulkopuolisten kauppakumppanien merkityksen lisääntyminen johtuu Suomen palveluviennin huomattavasta kasvusta Kiinaan, Venäjälle ja Yhdysvaltoihin. Näiden maiden osuus Suomen muiden palvelujen vientituloista on 27 prosenttia.

EU15-maiden merkitys muiden palvelujen tuonnille on ollut suurempi kuin viennille. Vuonna 2004 muiden palvelujen tuonnista 57 prosenttia ostettiin EU15-maista. Alueen tärkeimmät tuontimaat Suomelle kuten vienninkin puolella olivat Ruotsi, Britannia, Saksa ja Alankomaat. Tuonnin kannalta tärkein yksittäinen kauppakumppani on ollut Yhdysvallat, jonka merkitys on kuitenkin supistunut vuosituhannen alusta. Vuonna 2004 Yhdysvalloista ostettiin palveluja 3,5 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. EU15-alueen ulkopuolisista maista Venäjä on noussut koko 2000-luvun alkupuoliskolla tärkeäksi tuontimaaksi ohittaen Norjan ja Sveitsin.

Tavaroiden ulkomaankauppa

Suomen tavaraviennin arvo vuonna 2004 oli runsaat 48,9 miljardia euroa eli viisi prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Tätä korkeammalla tasolla vienti on ollut vain vuonna 2000. Vientiä vetivät kasvuun metallien perusteellisuus, koneet ja laitteet sekä kemian teollisuus. Päätuoteluokista vain sähköteknisen teollisuuden tuotteiden ja laivojen vienti oli laskussa vuonna 2004.

Tavaratuonnin arvo oli hieman yli 40,7 miljardia euroa. Tuonti kasvoi 11 prosenttia edellisvuotisesta kohoten kaikkien aikojen suurimpaan vuosiarvoonsa. Tuonnin arvo kohosi kaikissa tärkeimmissä tuoteluokissa. Vahvinta kasvu oli metallien perusteellisuuden, malmirikasteiden ja henkilöautojen tuonnissa.

Kauppataseen ylijäämä jäi vuonna 2004 vajaaseen 8,2 miljardiin euroon. Tätä pienemmäksi ylijäämä on jäänyt viimeksi vuonna 1996. Suurimmillaan ylijäämä oli vuonna 2000 runsaat 12,6 miljardia euroa ja vuosina 2001–2003 kymmenen-kahdentoista miljardin paikkeilla.

Suomen tavarakauppa Euroopan unionin maiden kanssa oli vuonna 2004 hienoisessa kasvussa. Tavaravienti EU-maihin kasvoi kaksi prosenttia edellisvuotisesta ja tuonti EU-maista seitsemän prosenttia. Vienti kasvoi erityisesti Ruotsiin, joka 18 prosentin kasvullaan ohitti Saksan ja nousi Suomen tärkeimmäksi vientimaaksi. Tuonti suurimmasta tuontimaastamme Saksasta kasvoi kahdeksan prosenttia. Tärkeistä EU-maista vahvimmassa kasvussa oli Alankomaat, josta tuonti lisääntyi 16 prosenttia. Ulkokaupan suurista maista Venäjä ja Kiina jatkoivat vahvaa kasvuaan.

Suurten yritysten osuus Suomen tavaroiden kokonaisviennistä oli 84 prosenttia. Suurten yritysten viennin arvo oli 41,1 miljardia euroa, mikä oli viisi prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Pk -yritysten viennin arvo oli 7,1 miljardia euroa, mikä vastasi 15 prosentin osuutta kokonaistavaraviennistä. Pk -yritysten tavaravienti kasvoi kuusi prosenttia edellisvuodesta.

Suurten yritysten osuus Suomen tavaroiden kokonaistuonnista oli 65 prosenttia. Suurten yritysten tavaratuonnin arvo oli yli 26 miljardia euroa, mikä oli kymmenen prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Pk -yritysten tavaroiden tuonnin arvo oli 13,2 miljardia euroa, mikä vastasi 32 prosentin osuutta tavaroiden kokonaistuonnista. Pk -yritykset kasvattivat tuontiaan yhdeksän prosenttia edellisvuodesta.

Yksityisten kotimaisten yritysten tavaravienti vuonna 2004 oli 33,2 miljardia euroa. Niiden vienti nousi viisi prosenttia edellisvuodesta, mutta osuus tavaroiden kokonaisviennistä laski kaksi prosenttiyksikköä 68 prosenttiin. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten tavaravienti oli 11,7 miljardia euroa, mikä oli yhdeksän prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset vastasivat 24 prosentin osuudesta tavaroiden kokonaisviennistä. Valtiosektorin tavaravienti oli 3,9 miljardia euroa, mikä oli kahdeksan prosenttia tavaroiden kokonaisviennistä.

Yksityisten kotimaisten yritysten osuus tavaroiden tuonnista vuonna 2004 oli 54 prosenttia. Niiden tuonti oli 22,2 miljardia euroa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus tavaroiden kokonaistuonnista oli 36 prosenttia, mikä vastasi 14,7 miljardia euron tuontia. Valtiosektorin tavaratuonnin arvo oli vuonna 2004 3,7 miljardia euroa, mikä vastasi yhdeksän prosentin osuutta tavaroiden kokonaistuonnista.

Suorat sijoitukset Suomeen

Ulkomailla sijaitsevat yritykset sijoittivat pääomaa Suomeen suorina sijoituksina nettomääräisesti 2,4 miljardia euroa vuonna 2004, mikä oli vain hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Sijoituksista 1,7 miljardia euroa tehtiin oman pääoman sijoituksina ja 0,7 miljardia euroa muuna pääomana. Suurin osa sijoituksista suuntautui palvelualan yrityksiin.

Ulkomaisten sijoittajien Suomeen tekemien suorien sijoitusten sijoituskannan kirjanpitoarvo oli vuoden 2004 lopussa 40,1 miljardia euroa. Tästä palvelualan yritysten osuus oli melkein kaksi kolmasosaa ja teollisuusyritysten kolmannes. Yli puolet kaikista sijoituksista on ruotsalaisten yritysten tekemiä. Muita merkittäviä sijoittajamaita olivat Alankomaat, Britannia, Tanska, Luxemburg ja Yhdysvallat. Viidessä vuodessa koko sijoituskannan kirjanpitoarvo on kaksinkertaistunut, mutta vuonna 2004 sen kasvu pysähtyi.

Ulkomaisten omistajien saamat tuotot Suomeen tekemistään suorista sijoituksista olivat 3,9 miljardia euroa vuonna 2004. Tuotoista yritysten voittoja oli 3,5 miljardia euroa ja yritysten omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,4 miljardia euroa.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomaa palautui Suomeen nettomääräisesti 1,2 miljardia euroa vuonna 2004. Pääomaa palautui jo toisena peräkkäisenä vuonna. Vuonna 2004 sijoituksia palautui nettomääräisesti muuna pääomana viisi miljardia euroa, kun taas omana

pääomana ulkomaille tehtiin sijoituksia 3,8 miljardia euroa. Konsernien sisäiset lainajärjestelyt selittivät valtaosan muun pääoman palautumisesta Suomeen. Palvelualan yritykset sijoittivat pääomaa ulkomaille nettomääräisesti 1,7 miljardia euroa. Sen sijaan teollisuusyritykset palauttivat nettomääräisesti pääomaa 0,6 miljardia euroa ja muiden toimialojen yritykset nettomääräisesti 2,3 miljardia euroa.

Ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten sijoituskannan kirjanpitoarvo oli 59,1 miljardia euroa vuoden 2004 lopussa. Tästä teollisuusyritysten osuus oli lähes 70 prosenttia ja palvelualan yritysten melkein viidenneksen. Merkittävimmät suorien sijoitusten välittömät kohdemaat olivat Ruotsi, Alankomaat, Saksa ja Yhdysvallat.

Ulkomaisista sijoituksista saadut tuotot olivat viisi miljardia euroa. Tästä oli ulkomaisien tytäryritysten voittoja 4,5 miljardia euroa ja näiden yritysten suomalaisille omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,5 miljardia euroa.

Yritysten ulkomainen omistus

Vuonna 2004 Suomessa toimi yli 3 300 ulkomaista tytäryhtiötä. Suomessa toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1995 vuoteen 2003. Tänä aikana lukumäärä kasvoi keskimäärin lähes kymmenen prosenttia vuodessa. Vuonna 1995 Suomessa toimi noin 1 150 ulkomaista tytäryhtiötä.

Vuonna 2004 ulkomaisten tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 64,2 miljardia euroa, joka oli 21,4 prosenttia kaikkien Suomessa toimivien yritysten liikevaihdosta. Ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskenteli 193 000 henkeä vuonna 2004, joka oli 14,7 prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä. Ulkomaisten tytäryhtiöiden merkittävyys on kasvanut huomattavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana; vuonna 1995 niiden osuus kaikkien Suomessa toimivien yritysten liikevaihdosta oli 10,2 prosenttia ja henkilöstöstä 6,9 prosenttia.

Suomessa toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden perimmäisten omistajatahojen maaja-kauma on laaja, vuonna 2004 omistus jakautui 44 eri maahan. Lukumääräisesti eniten Suomessa toimi ruotsalaisia tytäryhtiöitä (1 008). 2 423 tytäryhtiön perimmäinen omistajataho sijaitsi EU-alueella. Yritysten lukumäärän ohella Ruotsi oli merkittävin omistajataho myös liikevaihdon ja henkilöstön määrän mukaan mitattuna. Suomessa sijaitsevien ruotsalaisten tytäryhtiöiden liikevaihto oli 18,3 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 63 000 vuonna 2004.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden merkittävyys vaihtelee toimialoittain. Lukumääräisesti eniten ulkomaisia tytäryhtiöitä toimi tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla (1 415). Tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla myös liikevaihto oli suurin, 26,6 miljardia euroa. Henkilöstön määrä oli suurin teollisuudessa.

Suomen Pankin tilaston mukaan suomalaisten yritysten ulkomailla toimivien tytäryritysten liikevaihto oli 120 miljardia euroa ja niiden palveluksessa oli 331 000 työntekijää vuonna 2004. Teollisuusyritysten liikevaihto oli 68 miljardia euroa ja palvelualan yritysten 49 miljardia euroa. Metall- ja metsäteollisuus olivat merkittävimmät teollisuustoimialat ulkomailla. Suomalaisten tytäryritysten palveluksessa oli eniten työntekijöitä Ruotsissa, jossa yli 67 000 työntekijää oli suomalaissomisteisen yrityksen palveluksessa. Myös Yhdysvalloissa, Saksassa, Kiinassa, Virossa ja Britanniassa suomalaisten yritysten ulkomaiset tytäryritykset työllistivät yli 15 000 työntekijää.

Sammandrag

Publikationen Företagens internationalisering 2004 innehåller de nyaste uppgifterna om finländska företags utrikeshandel med varor och tjänster samt om internationalisering av ägandet inom företag.

Med undantag av internationella jämförelseuppgifter är de nyaste uppgifterna från år 2004. Som uppgiftskällor har använts material och statistik från Finlands Bank, Tullstyrelsen och Statistikcentralen. De nyaste internationella jämförelseuppgifterna är från år 2003, eftersom nyare statistik över företagens internationalisering inte finns att tillgå. En annan orsak är också att uppgifterna inte är jämförbara på grund av olika exakthetsnivåer inom statistikföringen i olika länder.

I denna publikation presenteras den reviderade tidsserien för export av företagstjänster åren 2000–2004.

Internationell handel med tjänster

Exporten av tjänster från OECD-länderna har ökat från och med år 1998 med i genomsnitt 5,6 procent per år och importen på motsvarande sätt med 6,4 procent. Enligt OECD uppskattades exporten av tjänster år 2003 uppgå till ungefär 21,8 procent av den totala exporten av varor och tjänster och omkring 17,9 procent av exporten av bytesbalansen inom hela OECD-området. Under motsvarande period uppskattades importen utgöra 20,4 procent av den totala importen av varor och tjänster och 17 procent av importen av bytesbalansen inom hela OECD-området.

Exporten av tjänster från OECD-länderna har ökat från år 1998 till år 2003 snabbast inom servicebranscherna för datateknik och informationstjänster (omkring 20 procent per år), försäkringstjänster och finansiella tjänster. Under samma period var de tjänster som hade den snabbaste ökningen när det gäller import av tjänster från OECD-länderna försäkringstjänster, datateknik- och informationstjänster samt förvaltningstjänster. Under samma period har både exporten och importen av byggtjänster inom OECD-länderna minskat.

Turismtjänster

Intäkterna från exporten av turismtjänster består av utländska turisternas konsumtion i Finland. På motsvarande sätt utgörs importen av turismtjänster av finländska turisternas konsumtion i utlandet. Till konsumtionen som är förknippad med turismen inkluderas alla utgifter som föranleds av utlandsresan med undantag av resorna mellan länderna. Dessa resor har klassificerats som passagerartransporter inom transporttjänsterna. Typiska konsumtionsposter inom turismen är hotell- och restaurangtjänster, transporttjänster (i destinationslandet) samt kultur-, rekreations- och underhållningstjänster. Därutöver använder turisterna detaljhandelns tjänster under sina inköp.

År 2004 uppgick Finlands intäkter från turismen till 1 669 miljoner euro. Detta är en ökning på bara 0,8 procent från året innan. Av intäkterna från turismen kom 57 procent (946 miljoner) från EU25-länderna. De nya medlemsländerna utökade intäkterna från turismen från unionen med något under en tiondedel, dvs. 81 miljoner euro. Jämfört

med året innan steg intäkterna från de gamla EU15-länderna med något under tre procent. Intäkterna från de nya medlemsländerna ökade med sex procent från året innan.

Finlands turismutgifter ökade med sex procent från året innan och steg därmed till 2 273 miljoner euro. Av turismutgifterna riktades 71 procent (1 625 miljoner) till EU25-länderna. De nya medlemsländerna utökade utgifterna som riktas till EU med över en tredjedel, dvs. 427 miljoner euro främst på grund av Estland. Jämfört med året innan ökade finländarnas turismutgifter till både gamla och nya medlemsländer med drygt fyra procent.

Finlands utrikeshandel med turismtjänster har visat ett underskott från och med mitten av 1980-talet. Störst var underskottet i början av 1990-talet, då det steg till en miljard euro. Sedan dess har ökningen av exporten av turismtjänsterna varit lite snabbare än exporten, vilket har dämpat ökningen av underskottet. Under de senaste två åren har ökningen av intäkterna från turismen dock nästan avstannat, vilket har haft en negativ inverkan på underskottet. En ökning på sex procent inom turismutgifterna år 2004 ökade underskottet till 600 miljoner euro, då det åren 1999–2003 har varit kring 500 miljoner euro.

Transporttjänster

Till transporttjänsterna räknas transporter inom land-, sjö- och flygtrafik både inom person- och varutrafiken. Utöver de egentliga transporttjänsterna räknas också stödfunktioner till varje transportform samt tjänster som anlitas under resan, t.ex. restaurangtjänster. Inom sjötrafiken är stödfunktionerna lotsning, lastning, spedition, led- och hamntjänster, inom flygtrafiken flygplatstjänster, trafikavgifter samt olika reparations- och servicearbeten.

Transporttjänster exporterades från Finland för 1,9 miljarder euro år 2004. Importen inom transporttjänsterna var däremot 2,7 miljarder euro. Handeln med transporttjänster har visat ett underskott för Finland åren 1996–2004, och underskottet har ökat under hela uppföljningsperioden. Persontrafiken har visat ett jämnt och smärre överskott under 1990 och 2000-talen. Å andra sidan har varutransportens balans visat ett fortsatt underskott under ifrågavarande period. I synnerhet importen inom sjötransport har ständigt varit betydligt större än exporten. Detta fenomen har berott på den hårdare konkurrensen från de s.k. lågprisländerna när det gäller de inhemska rederierna och utflaggningen av inhemska fartyg, bl.a. till länder med bekvämlighetsflagg.

Övriga tjänster

Övriga tjänster täcker i betalningsbalansen alla tjänster förutom turism- och transporttjänster. I övriga tjänster ingår inte i denna publikation transporttjänsternas fraktavgifter och inte försäkring- och finansieringstjänster. Den klart viktigaste källan för export- och importinkomster inom övriga tjänster är de på annat håll ospecificerade företagstjänsterna i vilka ingår förmedlingshandel, operationell leasing och koncernens oklassificerade interna tjänster. De näst störst posterna är byggtjänster, royaltyn och licensavgifter samt datatekniktjänster.

Finlands sammanlagda tjänsteexport gällande övriga tjänster var år 2004 över 8,3 miljarder euro. Intäkterna från Finlands tjänsteexport ökade med rentav 28 procent från året innan. Exportens struktur förblev nästan oförändrad jämfört med året innan. Importen

inom övriga tjänster var omkring 4,3 miljarder euro år 2004. De finländska företagens import av tjänster ökade med över 12 procent från året innan. Importens struktur, som inte hade några större förändringar från året innan, följer i huvudsak exportens struktur.

År 2004 gick 39 procent av Finlands export av övriga tjänster till EU15-länderna. Finlands export av övriga tjänster till EU15-länderna ökade med 23 procent från året innan. EU15-ländernas andel av Finlands export av övriga tjänster minskade dock eftersom exporten utanför EU15-länderna ökade med rentav 31 procent. Av EU15-länderna har Sverige varit det viktigaste landet när det gäller export av tjänster. Sveriges andel var ungefär 20 procent av all export av övriga tjänster till EU15-området. Ökningen av exportintäkterna från Sverige var 13 procent år 2004. För Finland var andra viktiga exportländer i området Storbritannien, Tyskland och Nederländerna. Den ökade betydelsen av handelspartner utanför EU15-området beror på den kraftiga ökningen av Finlands export av tjänster till Kina, Ryssland och USA. Dessa länders andel av Finlands exportintäkter gällande övriga tjänster är 27 procent.

EU15-ländernas betydelse för importen av övriga tjänster har varit större än för exporten. År 2004 köptes 57 procent av importen av övriga tjänster från EU15-länderna. Områdets viktigaste importländer för Finland var Sverige, Storbritannien, Tyskland och Nederländerna, så också vid exporten. Den viktigaste enskilda handelspartnern med tanke på importen har varit USA, vars betydelse dock har minskat sedan början av millenniet. År 2004 köpte USA 3,5 procent mera tjänster än året innan. Av länderna utanför EU15-området har Ryssland under hela början av 2000-talet stigit till ett viktigt importland och gått förbi Norge och Schweiz.

Utrikeshandel med varor

År 2004 var värdet på Finlands export av varor drygt 48,9 miljarder euro, dvs. fem procent mer än året innan. Exporten var högre bara år 2000. Exporten ökade på grund av basmetallindustrin, maskiner och apparater samt den kemiska industrin. Av huvudproduktklasserna hade bara exporten av den eltekniska industrins produkter och fartyg en nedgång år 2004.

Värdet på importen av varor var något över 40,7 miljarder euro. Importen ökade med 11 procent från året innan och steg därmed till det största årsvärdet någonsin. Värdet på importen steg inom alla viktigaste produktklasser. Ökningen var starkast inom basmetallindustrins import, importen av anrikad malm och bilar.

Överskottet i handelsbalansen var något under 8,2 miljarder euro år 2004. Överskottet var mindre än detta senast år 1996. Som störst var överskottet år 2000, dvs. drygt 12,6 miljarder euro och åren 2001–2003 omkring tio–tolv miljarder euro.

Finlands varuhandel med länderna inom EU hade en svagt stigande trend år 2004. Exporten av varor till EU-länderna ökade med två procent från året innan och importen från EU-länderna med sju procent. Exporten ökade i synnerhet till Sverige, som med sin tillväxt på 18 procent gick förbi Tyskland och därmed blev Finlands viktigaste exportland. Importen från vårt största importland Tyskland ökade med åtta procent. Av de viktigaste EU-länderna hade Nederländerna den starkaste ökningen. Importen från Nederländerna ökade med 16 procent. Av de stora länderna inom utrikeshandeln hade Ryssland och Kina en fortsatt stark ökning.

De stora företagens andel av Finlands totala export av varor var 84 procent. Värdet på exporten inom de stora företagen var 41,1 miljarder euro, vilket var fem procent mer än år 2003. Värdet på exporten inom små- och medelstora företag var 7,1 miljarder euro, vilket motsvarade en andel på 15 procent av den totala varuexporten. De små- och medelstora företagens export av varor ökade med sex procent från året innan.

De stora företagens andel av Finlands totala import av varor var 65 procent. Värdet på importen av varor inom de stora företagen var över 26 miljarder euro, vilket var 10 procent mer än år 2003. Värdet på importen av varor inom små och medelstora företag var 13,2 miljarder euro, vilket motsvarade en andel på 32 procent av den totala importen av varor. De små och medelstora företagen utökade sin import med nio procent jämfört med året innan.

Exporten av varor inom inhemska privata företag uppgick till 33,2 miljarder euro år 2004. Exporten inom dessa företag steg med fem procent från föregående år, men andelen av den totala exporten av varor sjönk med två procentenheter till 68 procent. Exporten av varor inom företag i utländsk ägo var 11,7 miljarder euro, vilket var nio procent mer än år 2003. Företagen i utländsk ägo stod för 24 procent av den totala exporten av varor. Exporten av varor inom den statliga sektorn uppgick till 3,9 miljarder euro, vilket motsvarade åtta procent av den totala exporten av varor.

De inhemska privata företagens andel av importen av varor uppgick till 54 procent år 2004. Importen var 22,2 miljarder euro. Företagen i utländsk ägo stod för 36 procent av den totala importen av varor. Detta motsvarade en import på 14,7 miljarder euro. Värdet på importen av varor inom den statliga sektorn var 3,7 miljarder euro år 2004. Detta motsvarade en andel på nio procent av den totala importen av varor.

Direkta investeringar i Finland

Företag utomlands investerade kapital i Finland som direkta nettoinvesteringar för 2,4 miljarder euro år 2004. Detta var bara litet mindre än året innan. Av investeringarna var 1,7 miljarder euro investeringar av eget kapital och 0,7 miljarder euro av annat kapital. Den största delen av investeringarna riktades till företag inom servicebranschen.

I slutet av år 2004 uppgick bokföringsvärdet på investeringsstocken gällande de direkta investeringar som utländska investerare gjorde i Finland till 40,1 miljarder euro. Företagen inom servicebranschen stod för nästan två tredjedelar och industriföretagen för en tredjedel. Svenska företag har gjort över hälften av alla investeringar. Övriga viktiga investeringsländer var Nederländerna, Storbritannien, Danmark, Luxemburg och USA. Inom fem år har bokföringsvärdet på hela investeringsstocken fördubblats, men år 2004 avstannade tillväxten.

De intäkter som utländska företag får från de direkta investeringarna i Finland uppgick till 3,9 miljarder euro år 2004. Av intäkterna var företagets vinster 3,5 miljarder euro och nettoräntor som företagen betalar ägarna 0,4 miljarder euro.

Direkta investeringar från Finland till utlandet

Kapital från de direkta investeringarna nettoåterfördes till Finland för 1,2 miljarder euro år 2004. Kapitalet nettoåterfördes redan för andra året i följd. År 2004 nettoåterfördes investeringarna som annat kapital för 5,0 miljarder euro, medan man investerade det

egna kapitalet till utlandet för 3,8 miljarder euro. Koncernens interna lånearrangemang förklarade en stor del av varför största delen av det övriga kapitalet återförs till Finland. Företagen inom servicebranschen investerade nettokapital till utlandet för 1,7 miljarder euro. Däremot nettoåterförde industriföretagen kapital för 0,6 miljarder euro och företagen inom övriga näringsgrenar kapital för 2,3 miljarder euro.

Bokföringsvärdet på investeringsstocken för direktinvesteringar till utlandet uppgick till 59,1 miljarder euro i slutet av år 2004. Av detta var industriföretagens andel nästan 70 procent och företagen inom servicebranschen nästan en femtedel. De mest betydande destinationsländer för direkta investeringar var Sverige, Nederländerna, Tyskland och USA.

Intäkter från utländska investeringar uppgick till 5,0 miljarder euro. Utländska dotterbolags vinster utgjorde 4,5 miljarder euro och dessa företags nettoräntor som de betalar till de finska ägarna 0,5 miljarder euro.

Utländskt ägande av företag

År 2004 verkade över 3 300 utländska dotterbolag i Finland. Antalet utländska dotterbolag i Finland har nästan fördubblats från år 1995 till år 2003. Under denna period ökade antalet med i genomsnitt närmare tio procent per år. År 1995 verkade omkring 1 150 utländska dotterbolag i Finland.

År 2004 var den totala omsättningen för utländska dotterbolag 64,2 miljarder euro, vilket var 21,4 procent av omsättningen hos alla företag som verkar i Finland. I de utländska dotterbolagen arbetade 193 000 personer år 2004. Detta var 14,7 procent av antalet anställda vid alla företag. De utländska dotterbolagens betydelse har ökat betydligt under de senaste tio åren; år 1995 var deras andel av omsättningen hos alla företag som verkar i Finland 10,2 procent och 6,9 procent av antalet anställda.

Landsfördelningen av de egentliga ägarna till dotterbolagen till utländska företag som verkar i Finland är omfattande, år 2004 uppgick antalet länder till 44. De flesta dotterbolagen var svenska (1 008). De egentliga ägarna till 2 423 dotterbolag fanns i EU-området. Vid sidan av antalet företag var Sverige den egentliga ägaren mätt med både omsättning och antalet anställda. År 2004 var omsättningen hos svenska dotterbolag i Finland 18,3 miljarder euro och antalet anställda 63 000.

De utländska dotterbolagens betydelse varierar efter näringsgren. De flesta utländska dotterbolag verkar inom parti- och detaljhanden (1 415). Inom näringsgrenen parti- och detaljhandel var också omsättningen störst, 26,6 miljarder euro. Antalet anställda var störst inom tillverkning.

Enligt Finlands Banks statistik var omsättningen hos finländska företags dotterbolag utomlands 120 miljarder euro och de hade 331 000 anställda år 2004. Industriföretagens omsättning var 68 miljarder euro. Omsättningen hos företag inom servicebranschen var 49 miljarder euro. Metall- och skogsindustrin var de mest betydande industrinäringsgrenarna utomlands. De finländska dotterbolagen hade flest anställda i Sverige, där över 67 000 anställda arbetade hos ett finsktägt företag. Också i USA, Tyskland, Kina, Estland och Storbritannien sysselsatte utländska dotterbolag till finländska företag över 15 000 personer.

Summary

The publication *Internationalisation of enterprises 2004* presents the most recent data on Finnish enterprises' international trade in services and goods and on the internationalisation of enterprise ownership.

With the exception of international data, the most recent data relate to the year 2004. The information sources were data and statistics from the Bank of Finland, the National Board of Customs and Statistics Finland. The latest international comparison data are from 2003 because more up-to-date statistics describing the internationalisation of enterprises are not available or the data are not comparable because the statistics are produced at divergent levels of accuracy in different countries.

A revised time series on the exports of business services is presented in this publication for 2000–2004.

International trade in services

Since 1998, exports of services from the OECD countries have been growing at the average rate of 5.6 per cent per year, and imports correspondingly at the rate of 6.4 per cent. According to the OECD, exports of services were estimated to account for 21.8 per cent of the total exports of goods and services, and for 17.9 per cent of the current account exports of the entire OECD area in 2003. In the same time period, imports of services were estimated to make up 20.4 per cent of the total imports of goods and services and 17 per cent of the current account imports of the entire OECD area.

From 1998 to 2003, service exports from the OECD countries grew fastest in computer and information services (at the annual rate of around 20 per cent), insurance services and financial services. Over the same time span, the fastest growths in service imports in the OECD were recorded in insurance services, computer and information services and administrative services. During the time period concerned contractions were recorded in both imports and exports of construction services in the OECD countries.

Travel services

Receipts from the exports of travel services come from the consumption of foreign tourists in Finland. Correspondingly, imports of travel services comprise the consumption of Finnish tourists abroad. Consumption relating to tourism refers to all expenditure that arises from a trip abroad exclusive of trips between countries, which are classified as passenger transport under transport services. Consumption typically associated with tourism include hotel and restaurant services, transport services in the destination country, and cultural, recreational and entertainment services. In addition to these, tourists also make use of retail trade services when making purchases.

In 2004, Finland's travel account receipts amounted to EUR 1,669 million, having increased by only 0.8 per cent from the year before. Of the travel account receipts, 57 per cent, or EUR 946 million, came from the EU25 countries. New Member States increased travel receipts from the European Union by just short of one-tenth, or by EUR 81 million. Compared to the year before, receipts from the old EU15 countries rose by just under three per cent, while receipts from the new Member States went up by six per

cent. Finland's travel account expenditure grew by six per cent from the year before and rose to EUR 2,273 million. Seventy-one per cent, or EUR 1,625 million, of the expenditure was consumed in the EU25. Largely due to expenditure in Estonia, expenditure in the EU went up by more than one-third, or by EUR 427 million. Compared to the previous year, Finland's travel account expenditure in both new and old Member States grew at the rate of approximately four per cent.

Finland's international trade in travel services has shown a deficit since the mid-1980s. The deficit was the largest in the early 1990s when it reached EUR 1 billion. Since then, exports of travel services have grown slightly faster than their imports, curbing growth of the deficit. However, during the past two years, the growth in receipts has almost come to a halt, which has had a negative impact on the deficit. The six per cent increase in travel account expenditure in 2004 brought the deficit up to EUR 600 million, from the around EUR 500 million it was over the 1999–2003 period.

Transport services

Transport services include land, sea and air transport services in both passenger and freight transport. In addition to actual transport services, this group also contains auxiliary transport activities and services used during travel, such as restaurant services. In sea transport auxiliary activities include piloting, loading, shipping route and harbour services and in air transport airport services, operating costs, and diverse repair and maintenance services.

Transport services were exported from Finland to the value of EUR 1.9 billion in 2004, and imported to the value of EUR 2.7 billion. Finnish trade in transport services has shown a growing deficit for Finland during the whole monitoring period of 1996 to 2004. Passenger transport has shown a steady, small surplus in the 1990s and 2000s, whereas the balance of goods transport has been in a constant deficit over the same period. Especially in sea transport, imports have persistently exceeded exports. This phenomenon has been influenced by toughened competition from the so-called cheap shipping countries against domestic shipping lines as well as by the outflagging of domestic vessels under e.g. flags of convenience.

Other services

In balance of payments, other services comprise all services except travel and transport services. In this publication, freight charges of transport services and insurance and financial intermediation services are not included in other services. The most important sources of export and import receipts in other services are unclassified business services, which include commission trade, direct leasing and services within an enterprise group not classified elsewhere. The next largest sources are construction services, royalties and licence fees, and computer services.

In 2004, Finland's combined receipts from the exports of other services exceeded EUR 8.3 billion, having grown by as much as 28 per cent from the year before. Import of other services was approximately EUR 4.3 billion in 2004. The structure of the exports remained fairly unchanged from the previous year. Finnish enterprises' imports of services went up by over 12 per cent from the year before. On the whole, imports and exports of services follow a similar structure.

In 2004, 39 per cent of Finland's exports of other services went to the EU15 countries, and exports to these countries grew by 23 per cent from the previous year. However, the share of the EU15 countries of Finland's total exports of other services contracted, as exports outside these countries went up by as much as 31 per cent. In the EU15 area, Finland's most important service export country was Sweden, whose share was around 20 per cent. Receipts from service exports to Sweden grew by 13 per cent in 2004. Other important export countries in the EU15 area were Great Britain, Germany and the Netherlands. The grown importance of trading partners outside the EU15 was due to considerable increases in Finland's service exports to China, Russia and the United States. These countries generated 27 per cent of Finland's receipts from service exports.

The EU15 countries are more important to Finland's imports than exports of other services. In 2004, Finland bought 57 per cent of her imports of other services from the EU15 countries. As with exports, Finland's main import countries were Sweden, Great Britain, Germany and the Netherlands. The single most important trade partner in imports was the United States, whose share of total service imports has, nevertheless, contracted since the beginning of the millennium. In 2004, Finland's imports of services from the United States went up by 3.5 per cent from the year before. Among the countries outside the EU15 area, Russia has emerged as an important country for imports in the early 2000s, overtaking Norway and Switzerland.

Foreign trade in goods

In 2004, Finland exported goods to the value of good EUR 48.9 billion, which is five per cent higher than in the year before. Exports have only ever reached a level higher than this in 2000. Exports were boosted by the basic metal industry, manufacture of machinery and equipment and the chemical industry. Among the main service heading categories, declining trends in exports were only recorded in electrical products and ships in 2004.

Goods were imported to Finland to the value of just over EUR 40.7 billion. Imports increased by 11 per cent from the year before, reaching an all-time record annual value. The value of imports went up in all main heading categories. Strongest growth of imports was recorded in the manufacture of basic metals, ore concentrates and passenger cars.

The surplus in the balance of trade amounted to just short of EUR 8.2 billion in 2004, having last been lower than this in 1996. The surplus was at its highest in 2000 when it was good EUR 12.6 billion, and then fluctuated around EUR 10 to 12 billion between 2001 and 2003.

Finland's trade in goods with the EU countries showed slight growth in 2004. Exports of goods to the EU countries increased by two per cent and imports from the EU countries by seven per cent. Exports went up especially to Sweden, and showed 18 per cent growth, overtaking Germany and making Sweden Finland's most important export country. Imports from Germany, Finland's most important import country, grew by eight per cent. Among the most important EU countries, imports from the Netherlands showed strongest growth, and increased by 16 per cent. Among the large third countries, strong growth in foreign trade continued with Russia and China.

Large enterprises accounted for 84 per cent of Finland's total exports of goods. Their exports were valued at EUR 41.1 billion, which is five per cent up on 2003. Exports of

SMEs were valued at EUR 7.1 billion, which represented 15 per cent of Finland's total goods exports. Goods exports of SMEs grew by six per cent from the year before.

Large enterprises' share of Finland's total imports of goods was 65 per cent. The value of their imports exceeded EUR 26 billion, which is 10 per cent higher than in 2003. Imports of SMEs were valued at EUR 13.2 billion, which represented 32 per cent of Finland's total goods imports. Goods imports of SMEs grew by nine per cent from the previous year.

Exports by private domestic enterprises were valued at EUR 33.2 billion in 2004. Their exports went up by five per cent from the previous year, but their share of Finland's total exports of goods declined by two percentage points to 68 per cent. Foreign-owned enterprises exported goods to the value of nearly EUR 11.7 billion, which was nine per cent higher than in 2003 and represented 24 per cent of total goods exports. The value of the state sector's exports was EUR 3.9 billion, which represented eight per cent of total goods exports.

In 2004, private domestic enterprises accounted for 54 per cent of Finland's goods imports. They imported goods to the value of EUR 22.2 billion. The share of foreign-owned enterprises of total imports was 36 per cent, representing imports with the value of EUR 14.7 billion. Imports by the state sector were valued at EUR 3.7 in 2004, which represented nine per cent of Finland's total goods imports.

Direct foreign investments to Finland

The net value of direct capital investments of foreign enterprises to Finland amounted to EUR 2.4 billion in 2004, which was only slightly less than in the year before. EUR 1.7 billion of these were investments of own capital and EUR 0.7 billion those of other capital. Most of the investments were made into enterprises in service industries.

At the end of 2004, the book value of the stock of direct foreign investments in Finland was EUR 40.1 billion. Almost two-thirds of the stock was invested in service industries and one-third in manufacturing. More than half of all investments were made by Swedish enterprises. Other important investor countries were the Netherlands, Great Britain, Denmark, Luxembourg and United States. The book value of the investment stock has doubled in five years, but in 2004 its growth came to a halt.

Foreign investors received returns of EUR 3.9 billion from their direct investments to Finland in 2004. Of these, EUR 3.5 billion were profits and EUR 0.4 billion net interests paid by enterprises to their owners.

Direct foreign investments from Finland

In 2004, the net capital returns on Finnish direct investments abroad totalled EUR 1.2 billion. Returns on capital were received for the second successive year. In 2004, EUR 5.0 billion of the net returns came from other capital whereas investments of own capital abroad generated EUR 3.8 billion. The vast majority of the return of own capital to Finland is explained by internal credit arrangements within enterprise groups. Service industry enterprises invested capital abroad to the net value of EUR 1.7 billion whereas manufacturing enterprises returned capital to the net value of EUR 0.6 billion and enterprises operating in other industries to the net value of EUR 2.3 billion.

The book value of the stock of direct investments abroad totalled EUR 59.1 billion at the end of 2004. Of this, manufacturing enterprises accounted for nearly 70 per cent and service industry enterprises for nearly one-fifth. The most important target countries for direct investments were Sweden, the Netherlands, Germany and United States.

Returns on direct investments abroad amounted to EUR 5.0 billion. Of this, profits of foreign affiliates accounted for EUR 4.5 billion and interests paid by these companies to their Finnish owners for EUR 0.5 billion.

Foreign-owned enterprises in Finland

Over 3,300 foreign affiliates operated in Finland in 2004. Their number almost doubled between 1995 and 2003, when it grew by an average of ten per cent per year. In 1995, approximately 1,150 foreign affiliates operated in Finland.

In 2004, the combined turnover of foreign affiliates in Finland was EUR 64.2 billion, which represented 21.4 per cent of the total turnover of all enterprises operating in Finland. Foreign affiliates employed 193,000 people in 2004, which accounted for 14.7 per cent of the total number of personnel of all enterprises. The importance of foreign affiliates has increased considerably in the past ten years; in 1995 they accounted for 10.2 per cent of the total turnover and 6.9 per cent of the personnel of all enterprises operating in Finland.

The distribution of the ultimate owner countries of foreign affiliates is wide, in 2004 it comprised 44 countries. In terms of numbers, that of affiliates of Swedish enterprises was the largest (1,008). The ultimate beneficiary owner of 2,423 foreign affiliates was located in the EU area. Besides in the number of affiliates, Sweden was also the most important owner when measured with turnover and number of personnel. In 2004, the turnover of Swedish-owned foreign affiliates operating in Finland totalled EUR 18.3 billion and they employed 63,000 people.

The significance of foreign affiliates varies by industry. The number of foreign affiliates is the highest (1,415) in the wholesale and retail industries. The turnover is also the highest in these industries, EUR 26.6 billion. The size of personnel is the highest in manufacturing.

According to statistics of the Bank of Finland, in 2004 affiliates of Finnish-owned enterprises abroad had a turnover of EUR 120 billion and they employed 331,000 people. Manufacturing enterprises accounted for EUR 68 billion and service enterprises for EUR 49 billion of the turnover. The most significant industries with affiliates abroad were the metal industry and the forest industry. Finnish affiliates employed the largest number of personnel in Sweden where 67,000 people were employed by Finnish-owned enterprises. Affiliates of Finnish enterprises also employed over 15,000 persons in the United States, Germany, China, Estonia and Great Britain.

1. Johdanto

Taloudellisen globalisaation yksi tärkeimmistä ilmiöalueista on yritystoiminnan kansainvälistyminen. Globalisaatio voidaan ymmärtää yleiseksi kaikkien talouksien avautumiseksi, joka johtaa maailmanlaajuiseen markkina-alueeseen. Vapaan kansainvälisen kaupan, pääoman liikkuvuuden esteiden poistumisen ja nopeutuneen teknologisen kehityksen seurauksena tuotannon ja investointien lisäksi myös tuotekehitys ja palvelut siirtyvät yhä helpommin globalisaation vaikutuspiiriin. Koska globalisaation mittaaminen ja kuvaaminen on monimuotoisena ilmiönä vaikeaa, se on siten haaste tilastoinnille.¹ Kansainvälistymiseen kuuluvat yritysten näkökulmasta tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa, teknologian kansainvälistyminen sekä pääomasijoitukset muihin maihin. Tässä tilastojulkaisussa keskitytään globalisaation taloudelliseen ulottuvuuteen, koska tarkastelun kohteena on antaa monipuolinen kuva suomalaisten yritysten kansainvälisistä toiminnoista ja ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnasta Suomessa.

Yritystoiminnan globalisaation kuvaaminen on yritystilastoinnin tärkeä kehittämisalue, ja palveluilla käytävä ulkomaankauppa on merkittävä osa yritysten kansainvälistymiskehitystä. Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi tehtiin vuoteen 1998 asti Suomen Pankissa pankkien raportoimien yritysten maksuliikennettä kuvaavien maksuaineistojen avulla. Vuodesta 1999 lähtien tilastointi on hoidettu Tilastokeskuksessa. Palvelutasetta varten kerättiin jo edellisinä vuosina Tilastokeskuksessa kuljetus-, rahoitus- ja vakuutuspalveluja koskevia tietoja. Tuolloin oli Euroopan rahaliittoon liittymisen myötä luontevaa siirtää myös muiden palvelujen ulkomaankaupan tilastointi Tilastokeskuksen, kun euroon siirtymisen vuoksi ulkomaisten maksujen aineiston kerääminen menetti merkityksensä Suomen Pankissa. Muiden kuin matkustus- ja kuljetuspalveluerien tiedot kerätään suoraan yrityskyselyllä. Kuljetuspalvelujen osalta eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät viime kädessä kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa. Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä on ulkomaisille matkailijoille suunnattu rajahaastattelututkimus.

Tavaroiden ulkomaankaupassa korkeaa osaamisastetta edellyttävien tuotteiden ulkomaankauppa kasvattaa jatkuvasti merkitystään. Teknologisten innovaatioiden kansainvälistymiskehitystä voidaan kuvata korkean teknologian ulkomaankauppätietojen avulla. Merkittävä korkean teknologian ulkomaankauppaosuus voidaan yhdistää sekä t&k - investointien korkeampaan tasoon että talouden parempaan kansainväliseen kilpailukykyyn ja tuottavuuden kasvuun. Korkean teknologian tuotteiden ja muiden tavaroiden ulkomaankaupan tilastolähteenä ovat Tullihallituksen keräämät tiedot.

Globalisaation taloudellista ulottuvuutta kuvataan ulkomaankaupan ohella yritysomistuksen kansainvälistymisellä. Suomalaisyrietykset omistavat yhä enemmän yrityksiä ulkomailta ja ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä lisääntyy Suomessa. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan taloustoimea, jolla toisessa maassa sijaitseva talousyksikkö hankkii pysyvän määräysvallan toisessa maassa toimivasta talousyksiköstä perustamalla yrityksen tai tekemällä yrityskaupan. Käytännössä sijoitus tilastoidaan suoraksi sijoitukseksi, jos yrityksen omistusosuus tai äänivalta ulkomaisessa yrityksessä on vähintään kymmenen prosenttia. Suoria sijoituksia koskeva tilastointi tehdään Suomen Pankissa. Suorien sijoitusten ohella ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastot tarkastelevat monikansal-

---

¹ Vuonna 2005 valmistunut OECD:n globalisaatiokäsikirja, joka palvelee sekä tilastojen käyttäjiä että niiden tuottajia, määrittelee globalisaatiota kuvaavia käsitteitä ja indikaattoreita ilmiön mittaamiseksi. Käsikirja käsittelee ulkomaisia suoria sijoituksia, monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa, teknologian kansainvälistymistä ja kansainvälisen kaupan globalisoitumista.

listen yrityksiä toimintaa maailmantaloudessa. Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, johon sen sijaintimaan ulkopuolella sijoittuneella institutionaalisella yksiköllä on määräysvalta. Suomalaisten yrityksiä ulkomailla sijaitsevien tytäryrityksiä tilaston laatii Suomen Pankki, ja vastaavasti Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvaavan tilaston tuottaa Tilastokeskus.

”Yritysten kansainvälistyminen 2004” on viides Tilastokeskuksen tuottama ulkomaankauppaa ja muita yritysten ulkomaantoimintoja käsittelevä julkaisu. Johdannon jälkeisessä luvussa tarkastellaan palvelujen ulkomaankauppaa ja liike-elämää palvelevien yritysten ulkomaankaupan syitä ja esteitä. Seuraavassa luvussa kuvataan tavaroiden ja korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppaa. Luvussa neljä tarkastellaan suoria sijoituksia sekä Suomeen että ulkomaille, ja viimeisessä luvussa kuvataan yritysomistusta ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnan näkökulmasta.

2. Palvelujen ulkomaankauppa

2.1 Palvelujen kansainvälinen kauppa

Palvelun ja kansainvälisen palvelukaupan määritelmät

Termi palvelu käsittää koko joukon heterogeenisiä, abstrakteja tuotteita ja toimintoja, joita on vaikea kiteyttää yksiselitteiseen määritelmään. Palvelu on usein myös vaikea erottaa tavarasta, johon se voi yhdistyä eriasteisesti. Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirjan² mukaan palvelu määritellään seuraavasti:

- palvelut eivät ole erillisiä kokonaisuuksia, joihin voi kohdistaa omistajuutta
- palvelut ovat osa tuotantoa
- palvelut ovat tilauksesta toteutettuja heterogeenisiä tuotteita, joiden muotoa tuottaja voi palvelutilanteessa muuttaa asiakkaan toivomusten mukaan
- palvelu toimitetaan asiakkaalle tuotantotapahtuman aikana
- palvelun erityispiirre on välitön suhde tuottajan ja asiakkaan välillä.

Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirja korostaa, miten tärkeää on selkeän ja yksityiskohtaisen mittaamisjärjestelmän kehittäminen palvelukauppaan. Käsikirjassa otetaan huomioon kansainvälisen palvelukaupan tilastojen käyttäjien ja tuottajien vaihtelevat tarpeet. Samalla, kun käsikirja pohjimmiltaan on ohjeena tilaston tekijöille, se on hyödyllinen väline esimerkiksi valtioiden hallinnolle ja kansainvälisille organisaatioille, jotka käyttävät palvelukaupan tilastoja esimerkiksi kansainvälisissä neuvotteluissa.

Kansainvälisesti yhdenmukaisia tilastoja tarvitaan ohjaamaan neuvotteluja ja tarjoamaan työkaluja sopimusten toimeenpanolle. Palvelukaupan yleissopimus (GATS: The General Agreement on Trade in Services) on esimerkki tällaisesta sopimuksesta, joka tuli voimaan jo vuonna 1995. Kansainvälisen valuuttarahaston maksutasekäsikirja sisältää suosituksia palvelukaupan standardien, käsitteiden ja luokitusten määrittämiseksi. Näitä määrittämiä tukee myös kansantalouden tilinpidon järjestelmä.

Kansainvälisen palvelukaupan tilastoinnin käsikirja määrittelee neljä tapaa käydä kansainvälistä kauppaa palveluilla. Erot määräytyvät sen perusteella, miten palveluja tarjotaan, ja siirtyvätkö palvelutarjonta ja palvelujen kuluttaminen maasta toiseen. Ensimmäinen tapa on rajat ylittävä tarjonta (cross-border supply), jossa palvelu tarjotaan kotimaasta ulkomaille ilman, että kuluttaja ja tuottaja ovat toistensa kanssa välittömässä tekemisessä, vaan palvelu sisältyy itse tuotteeseen tai välitetään mm. telekommunikaatiolinjoja käyttämällä. Toinen tapa, eli kulutus ulkomailla (consumption abroad) toteutuu silloin, kun kuluttaja siirtyy palveluntarjoajan kotimaahan, kuten esimerkiksi turistiin liittyvien palvelujen kohdalla tapahtuu. Kolmas tapa tarjota palveluja kansainvälisille markkinoille on kaupallinen läsnäolo (commercial presence), joka toteutuu, kun yritys myy palveluja kotimaansa ulkopuolella tytäryritystensä tai sivuliikkeidensä kautta. Neljäs tapa on luonnollisten henkilöiden läsnäolo (presence of natural persons), jossa

---

² Manual on Statistics of International Trade in Services. United Nations 2002.

palvelun tuottaja siirtyy kuluttajan kotimaahan. Tällöin tuottaja voi olla joko itsenäinen yrittäjä tai ulkomaisen yrityksen työntekijä. Myös monet kansainvälisesti toimivat yritykset hankkivat tarvitsemaansa osaamista asiantuntijoiden väliaikaisen uudelleen sijoittumisen kautta.³

Käsikirja suosittelee tilastojen laatijoille perusteet kansainvälisten standardien pohjaksi, jotta saataisiin aikaan vertailukelpoisia kansainvälisen palvelukaupan tilastoja. Jos nämä perusteet saadaan laajasti käyttöön, palvelukaupasta saatavilla olevan yksityiskohtaisen informaation määrä lisääntyy huomattavasti laadun samalla parantuessa. Monien maiden kohdalla tämä kehitys tulee kuitenkin tapahtumaan pidemmällä aikavälillä.

Kansainvälinen tavaroiden ja palvelujen kauppa on yksi globalisaation tärkeimmistä osatekijöistä. Vastauksena kasvaviin tarpeisiin analysoida globalisaatiota, OECD julkaisi vuoden 2005 alussa Globalisaatiokäsikirjan⁴.

Taulukko 1. Vientiä palveluerittäin raportoivien maiden osuus kokonaisvientä raportoineista maista vuosina 1997 ja 2003.

	1997-raportoivien maat %	2003-raportoivien maat %
Tietoliikennepalvelut	39	76
Rakentamispalvelut	21	48
Vakuutuspalvelut	61	83
Rahoituspalvelut	26	60
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	11	47
Rojallit ja lisenssimaksut	32	53
Muut liike-elämän palvelut	92	92
Erilaiset liike-elämän-, ammatilliset ja tekniset palvelut	44	72
Laki-, kirjanpito-, hallinto-, konsultointi- ja julkiset palvelut	8	31
Mainos-, markkinatutkimus- ja mielipidemittauspalvelut	10	25
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	7	16
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	8	22
Maatalous-, kaivos- ja tuotantopalvelut	4	15
Muut palvelut	28	49
Kulttuuri- ja virkistyspalvelut	14	44

Lähde: WTO (October 1977) ja IMF monthly CD-Rom on BOP statistics (January 2003).

Palvelujen ulkomaankauppaa palveluerittäin raportoivien maiden määrä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Taulukossa 1 näkyy vientiä palveluerittäin raportoivien maiden määrä prosentteina vuosina 1997 ja 2003. Prosenttiosuudet on laskettu maista, jotka raportoivat palvelujen kokonaisviennin.⁵ Taulukosta voidaan havaita useimpien palvelujen kohdalla vastanneiden maiden määrän kasvaneen jopa yli kaksinkertaiseksi aikavälillä 1997–2003.

Palvelut merkittävä elinkeino

Tällä hetkellä palvelujen osuus on noin kaksi kolmasosaa koko maailman bruttokansantuotteesta. Kansainvälisen palvelukaupan rooli on edelleen suhteellisen pieni verrattuna palvelujen merkitykseen jäsenmaiden kotimaan taloudessa, joissa palvelujen osuus koko arvonlisäyksestä on noin 70 prosenttia ja suunta on nouseva. Palvelut kattavat eri-

³ Vakituinen työllistyminen jää tässä määritelmän ulkopuolelle.

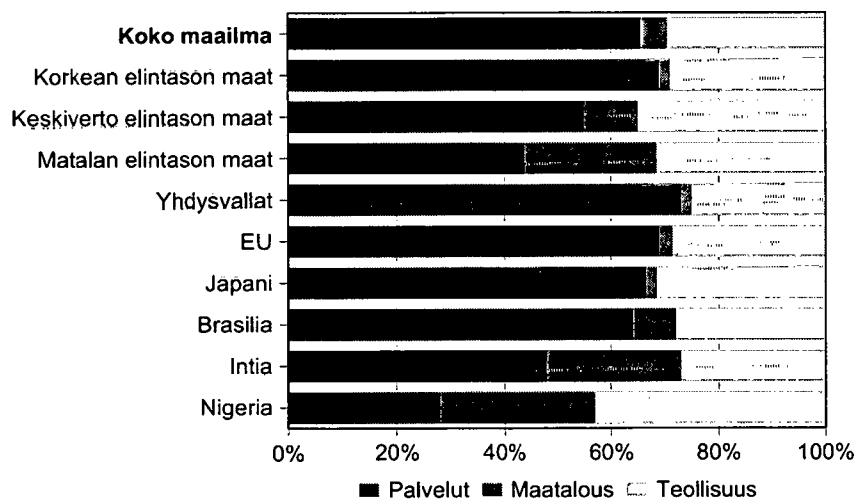
⁴ Measuring Globalisation. OECD Handbook on Economic Globalisation Indicators, 2005.

⁵ World Trade Organization. Measuring trade in services, November 2003

laisten aineettomien tuotteiden ja toimintojen joukon kuten kuljetuksen, viestinnän ja tietotekniikkapalvelut, rakentamisen, rahoituspalvelut, tukku- ja vähittäiskaupan palvelut, hotelli- ja ravintolapalvelut, kiinteistöpalvelut, terveyspalvelut, koulutuspalvelut, ammatilliset palvelut, markkinointipalvelut, muut liike-elämän palvelut, hallintopalvelut, kunnalliset palvelut, audiovisuaaliset palvelut, virkistyspalvelut ja kotitalouspalvelut.

Kuviossa 1 näkyy vuoden 2002 tilanne eri maiden ja maaryhmien palvelujen, maatalouden ja teollisuuden prosentiosuuksista BKT:sta. Merkille pantavaa on ero Intian ja Nigerian välillä. Molemmat ovat alhaisen tulotason maita ja maataloustuotanto on kummassakin lähes saman suuruinen suhteessa bruttokansantuotteeseen, mutta Intiassa palvelut ovat kehittyneet nopeammin kuin Nigeriassa. Kehittyneissä maissa palvelutuotanto on lisääntynyt teollisuuden ja maatalouden kustannuksella.⁶

Kuvio 1. Valittujen maiden ja maaryhmien elinkeinojen BKT:n jakauma prosentteina vuonna 2002

Lähde: World Bank, World Development Indicators (WDI) database online (September 2003), Eurostat New Cronos database Theme 2 (EU data) - note that "construction" is included in the industry sector.

Kansainvälisen palvelukaupan rakenne ja kehitys

OECD:n mukaan⁷ vuonna 2003 palvelujen viennin arvioitiin olevan noin 21,8 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaisviennistä ja noin 17,9 prosenttia vaihtotaseen viennistä koko OECD:n alueella. Vuoden 2002 vastaavat luvut olivat 21,9 ja 17,7 prosenttia. Jäsenmaiden kokonaispalveluvienti oli 1 440 miljardia dollaria (arviolta 78 prosenttia koko maailman palvelujen viennistä) tavaraviennin ollessa 5 160 miljardia dollaria.

Vuonna 2003 OECD-maiden palvelujen tuonnin arvioitiin olevan 20,4 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaistuonnista ja 17 prosenttia vaihtotaseen tuonnista. Koko-

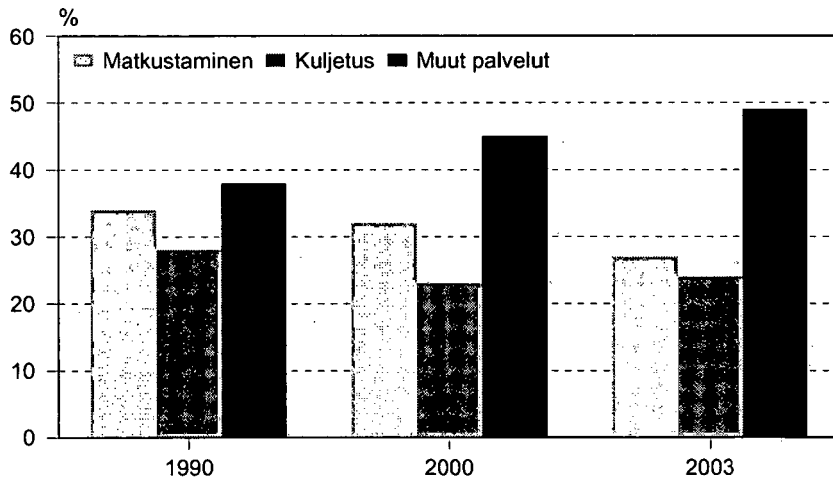
⁶ World Trade Organization. Measuring trade in services, November 2003

⁷ OECD Statistics. International Trade in Services Statistics, 2005.

naispalvelujen tuonti oli 1 390 miljardia dollaria (arviolta 75 prosenttia koko maailman palvelujen tuonnista) tavaratuonnin ollessa 5 420 miljardia dollaria.

Tarkasteltaessa kansainvälistä palvelukauppaa vuosina 1990, 2000 ja 2003 voidaan havaita matkustuspalvelujen osuuden viennistä vähentyneen suhteessa muihin palveluihin. Koko maailman tasolla matkustamisen osuus vuonna 1990 oli 34 prosenttia, vuonna 2000 se oli 32 prosenttia ja vuonna 2003 enää 27 prosenttia. Kuljetusten kohdalla tilanne on pysynyt vakaampana: vuonna 1990 kuljetusten osuus oli 28 prosenttia, vuonna 2000 23 prosenttia ja vuonna 2003 24 prosenttia. Muiden palvelujen osuus koko maailman viennistä on kasvanut vuodesta 1990 vuoteen 2003 kaikkiaan 11 prosenttia.

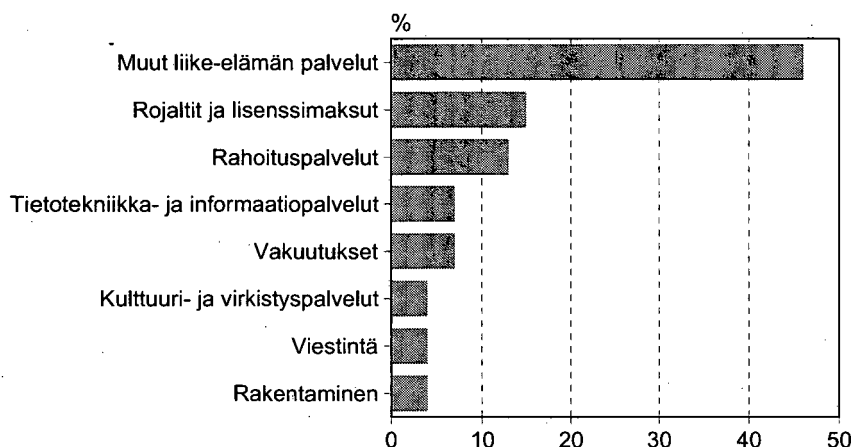
Kuvio 2. Kansainvälisen palvelukaupan prosenttijakauma vuosina 1990, 2000 ja 2003

Lähde: World Trade Organization, *Measuring Trade In Services*, November 2003 sekä IMF *Balance of Payments Yearbook 2004*

Muut palvelut pitävät sisällään muut liike-elämän palvelut, henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut, viestinnän, rakentamisen, vakuutukset, rahoituspalvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut sekä rojaltit ja lisenssimaksut. Näiden palvelujen osuus on kasvanut 2000-luvulla kiihtyvällä vauhdilla. Kuviossa 2 on esitetty muiden palvelujen prosentiosuudet vuodelta 2003 OECD:n ja G7:n alueella. Kuvioista voidaan nähdä muiden liike-elämän palvelujen olevan muista palveluista osuudeltaan suurin. Muut liike-elämän palvelut koostuvat välityskaupasta ja muista kaupankäyntiin liittyvistä palveluista, leasing-palveluista ja erilaisista liike-elämän ammatillisista ja teknisistä palveluista kuten esim. lakiasia- ja arkkitehtipalveluista. Toiseksi tärkein palveluryhmä ovat rojalti- ja lisenssimaksut 15 prosentin osuudella.

Kuvio 3. Muiden kaupallisten palvelujen viennin rakenne prosentteina G7 ja OECD alueella vuodelta 2003

Lähde: Statistics on International Trade in Services OECD/Eurostat, 2005

OECD-maiden palvelujen vienti on kasvanut vuodesta 1998 lähtien vuosittain keskimäärin 5,6 prosenttia ja tuonti vastaavasti 6,4 prosenttia. Kuljetuspalvelujen käyttö on kasvanut hitaammin, noin 3,9 prosenttia vuodessa viennin osalta ja noin 4,9 prosenttia tuonnin osalta vuodessa. Matkustuspalvelut ovat myös kasvaneet keskimääräistä hitaammin noin 3,6 prosenttia viennin osalta ja noin viisi prosenttia tuonnin osalta vuodessa. Muut palvelut ovat kasvaneet edellä mainittuja nopeammin, vienti noin 6,9 prosenttia ja tuonti 7,7 prosenttia.

OECD-maiden palvelujen vienti on kasvanut vuodesta 1998 vuoteen 2003 nopeimmin tietotekniikka- ja informaatiopalveluilla (20 prosenttia vuodessa), vakuutuspalveluissa ja rahoituspalveluissa. Samalla aikavälillä OECD-maissa palvelujen tuonti kasvoi nopeimmin vakuutuspalveluissa, tietotekniikka- ja informaatiopalveluissa ja hallintopalveluissa. Rakentamispalveluissa sekä tuonti että vienti ovat supistuneet tarkasteltavalla aikavälillä.

Vuonna 2003 OECD-alueen palvelujen vienti kasvoi 14,5 prosenttia ja tuonti vastaavasti 14,4 prosenttia vuoteen 2002 verrattuna. Kasvu oli vähäisempää G7-maissa: palvelujen viennissä 11,1 prosenttia ja 13,2 prosenttia palvelujen tuonnissa.

G7-maiden viennissä vakuutuspalvelut, henkilökohtaiset kulttuuri ja virkistätymispalvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut, rojaltit ja lisenssimaksut laajenivat eniten vuonna 2003. Palvelujen tuonnissa suurin kasvu oli vakuutuspalveluissa, tietotekniikka- ja informaatiopalveluissa sekä hallintopalveluissa. Kaikkein merkittävin kasvu vuosien 2002 ja 2003 välillä oli vakuutuspalveluissa.

Taulukko 2. Palvelujen ulkomaankauppa (mrd USD) vuonna 2003 sekä %-muutokset (2002–2003 ja 1998–2003)

	Vienti			Tuonti		
	2003 mrd USD	Vuotuinen muutos % 2002–2003	Keski-määräinen muutos % vuosina 1998–2003	2003 mrd USD	Vuotuinen muutos % 2002–2003	Keski-määräinen muutos % vuosina 1998–2003
OECD Palvelut yhteensä	1 440,9	14,5	5,6	1 389,1	14,4	6,4
Kuljetus	302,7	13,2	3,9	324,7	15,0	4,9
Matkustaminen	393,0	13,9	3,6	384,5	13,7	5,0
Televiestintäpalvelut	32,5	18,5	6,9 ¹⁾	34,0	18,0	3,8
Rakentaminen ²⁾	27,8	12,7	-4,0	20,0	16,0	-1,9
Vakuutuspalvelut	47,8	15,4	17,8	65,6	19,9	16,1
Rahoituspalvelut	92,0	14,1	9,7 ³⁾	45,7	14,3	7,9
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut ⁴⁾	55,4	27,0	20,0	33,1	16,4	11,5
Rojalit- ja lisenssimaksut ⁵⁾	92,9	13,9	7,5	88,3	15,5	7,8
Muut liike-elämän palvelut	321,2	15,3	6,9	311,9	13,1	7,7
Koulutus- ja virkistyspalvelut	24,0	5,9	4,4	17,5	10,1	-1,7
Hallintopalvelut	42,3	14,6	1,5	49,3	15,1	10,4
G7 Palvelut yhteensä	863,2	11,1	4,1	872,3	13,2	5,1
Kuljetus	163,0	9,6	2,4	212,3	13,9	4,7
Matkustaminen	216,8	9,8	1,6	258,8	13,1	3,7
Televiestintäpalvelut	18,3	15,0	5,7	20,0	8,6	0,9
Rakentaminen	17,4	13,0	-5,9	13,1	5,5	-4,2
Vakuutuspalvelut	29,0	8,3	18,6	44,5	25,3	19,2
Rahoituspalvelut	55,2	10,8	7,1	24,5	13,6	3,5
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	26,2	15,9	12,3	20,7	15,1	-11,4
Rojalit- ja lisenssimaksut	81,6	11,3	-7,1	52,6	5,7	-5,9
Muut liike-elämän palvelut	206,5	13,0	6,2	177,6	11,2	5,6
Koulutus- ja virkistyspalvelut	17,6	8,5	7,6	10,2	6,4	2,1
Hallintopalvelut	31,5	13,2	-0,2	38,0	24,1	11,7

Paitsi Turkki 1), paitsi Meksiko ja Sveitsi 2), paitsi Meksiko 3), paitsi Meksiko, Sveitsi ja Turkki 4), paitsi Sveitsi 5)

Lähde: Statistics on International Trade in Services OECD/Eurostat 2005

2.2 Matkailu palvelujen ulkomaankaupassa

Palvelujen ulkomaankaupassa matkailu kuvaa kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja. Matkailupalvelujen viennistä saatavat tulot muodostuvat ulkomaisten matkailijoiden kulutuksesta Suomessa ja vastaavasti matkailupalvelujen tuonti koostuu suomalaisten matkailijoiden kulutuksesta ulkomailla. Matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki ulkomaanmatkasta aiheutuneet menot lukuun ottamatta maiden välisiä matkoja, jotka on luokiteltu kuljetuspalvelujen matkustajakuljetuksiin. Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut (kohde- maassa) sekä kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalvelut. Näiden lisäksi matkailukulutukseen sisältyy myös vähittäiskaupan palveluja eli tavaroiden ja elintarvikkeiden hankinnat ulkomailta. Matkailukulutukseen sisältyvät ostokset kattavat kaikki ulkomailta henkilö-

kohtaiseen käyttöön hankitut tavarat, mukaan lukien kodinkoneet, viihde-elektroniikka, huonekalut sekä autot ja muut kulkuvälineet.

Kuljetuspalveluihin sisältyvät matkustajakuljetukset ovat lähes kokonaan kansainvälisen matkailun aikaansaamaa, ja siksi ne voidaan yhdistää matkailuun. Henkilöliikennepalvelujen vientiä tapahtuu silloin, kun Suomessa käyvät ulkomaiset matkailijat käyttävät maahan saapuessaan tai maasta lähtiessään suomalaisten liikenneyhtiöiden palveluja. Vastaavasti henkilöliikennepalvelujen tuonti muodostuu suomalaisten käyttämistä ulkomaisten liikenneyhtiöiden palveluista ulkomaille suuntautuvilla matkoillaan.

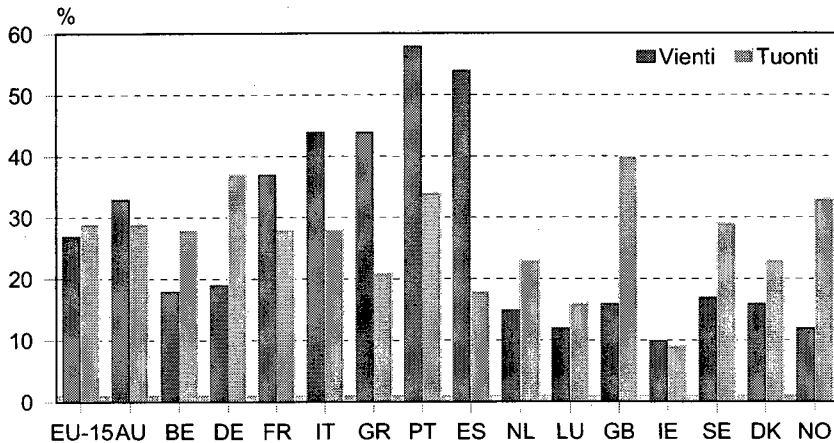
Vuonna 2004 Suomen matkailutulot olivat 1 669 miljoonaa euroa ja menot 2 273 miljoonaa euroa. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät vain 0,8 prosenttia menojen noustessa 6 prosenttia. Matkustajakuljetuksista saadut tulot olivat 733 miljoonaa euroa ja menot 452 miljoonaa euroa. Edellisestä vuodesta tulot kasvoivat lähes kolme prosenttia, menot sen sijaan vähenivät noin kaksi prosenttia. Yhteenlaskettuina matkailun ja kansainvälisten henkilöliikennepalvelujen vienti oli arvoltaan 2 402 miljoonaa ja tuonti 2 726 miljoonaa euroa vuonna 2004.

Matkailun osuus viidennes palvelujen viennistä EU25-maissa

EU25-maissa matkailu kattoi viidenneksen palvelujen viennistä ja runsaan neljänneksen palvelujen tuonnista vuonna 2003. Vanhoilla jäsenmailla eli EU15-mailla matkailun osuus sekä palvelujen viennistä että tuonnista oli vajaat 30 prosenttia. Pohjoismailla matkailun osuus palvelujen viennistä jää EU15-maiden keskitason alapuolelle, Ruotsilla ja Tanskalla osuudet olivat 16–17 prosenttia ja Norjalla 12 prosenttia. Palvelujen tuonnissa Ruotsin matkailumenot vastasivat EU15-maiden keskitasoa (29 %), Norjalla menojen osuus oli keskitasoa korkeampi (33 %) ja Tanskalla keskitasoa matalampi (23 %).

Matkailun osuus palvelujen tuonnista oli Suomessa vuonna 2003 lähes yhtä suuri kuin Tanskassa. Suomen matkailupalvelujen viennin osuus vastaa Pohjoismaista tasoa. Pohjoismaiden lisäksi Belgiassa, Saksassa, Britanniassa, Alankomaissa sekä Irlannissa ja Luxemburgissa matkailun viennin osuus jää EU15-maiden keskitason alapuolelle.

Kuvio 4. Matkailun osuus palvelujen ulkomaankaupasta EU15-maissa ja Norjassa 2003

Lähde: Statistics on International Trade in Services OECD, 2005

Suomen matkailumenot 2,3 miljardia

Suomen matkailutulot jäivät lähes edellisen vuoden tasolle 1 669 miljoonaan euroon vuonna 2004. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät vain marginaalisesti (0,8 %). Tulot ovat pysyneet lähes samoissa lukemissa jo kolmatta vuotta. Matkailutulojen viime vuosien heikko kehitys on johtunut sekä Suomeen suuntautuvan matkailun vähäisestä kasvusta että matkailijoiden rakenteesta tapahtuneesta muutoksesta, jossa päivamatkailijoiden osuus on jatkuvasti noussut samalla, kun matkailijoiden keskimääräinen kulutus on laskenut. Rajahaastattelututkimuksen mukaan vuonna 2004 matkailijoiden keskimääräinen kulutus laski 8 prosenttia, matkailutuloja eniten tuovien venäläisten keskimääräinen kulutus väheni 17 prosenttia.

Suomen matkailumenot kasvoivat edellisestä vuodesta 6 prosenttia ja nousivat 2 273 miljoonaan euroon vuonna 2004. Tämä syvensi matkustustaseen alijäämää neljänneksellä 600 miljoonaan euroon. Menojen kasvu johtui suomalaisten ulkomaanmatkailun vilkastumisesta sekä Euroopan maihin että kauko kohteisiin. Viime vuosina ainoastaan yöpymisen sisältävät laivaristeilyt ovat menettäneet suosiotaan.

Matkailutuloista 57 prosenttia (946 miljoonaa) tuli EU25-maista. Uudet jäsenmaat kasvattivat unionista saatuja matkailutuloja vajaalla kymmenyksellä eli 81 miljoonalla eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuina tulot vanhoista EU15-maista nousivat vajaat kolme prosenttia. Tulot uusista jäsenmaista lisääntyivät edellisestä vuodesta 6 prosenttia eli huomattavasti keskimääräistä enemmän. Noin puolet uusien jäsenmaiden tuloista saatiin Virosta.

Yksittäisistä maista Suomen matkailuviennin päämarkkina-alueet ovat Venäjä (377 milj.), Ruotsi (322 milj.), Saksa (135 milj.) ja Britannia (107 milj.). Yhdessä nämä neljä maata kattoivat matkailutuloista 56 prosenttia vuonna 2004. Matkailutulot Ruotsista ja Saksasta ovat pysyneet melko vakaina viimeisen kuuden vuoden ajan. Pari vuotta jatkunut matkailutulojen kasvu Venäjältä on taittunut ja kääntynyt laskuun. Vuonna 2004 Venäjältä saadut matkailutulot vähenivät jälleen 6 prosenttia 377 miljoonaan euroon.

Taulukko 3. Suomen matkustustase maittain 2004, miljoonaa euroa, vuosimuutos (%) 2003–2004

Maa tai alue	Tulot	Menot	Tase	Tulot	Menot
	milj. euroa	milj. euroa	milj. euroa	Vuosimuutos-% 2003-2004	Vuosimuutos-% 2003-2004
EU15	865	1 198	-333	1,4	4,3
Alankomaat	59	28	31	-2,6	5,7
Belgia	27	55	-28	3,1	5,2
Espanja	41	218	-177	1,5	5,7
Irlanti	8	13	-5	-12,2	13,2
Britannia	107	102	5	-1,1	6,7
Italia	47	88	-41	6,2	4,5
Itävalta	17	29	-12	0,6	20,8
Kreikka	8	86	-78	3,7	2,7
Luxemburg	1	2	-1	4,5	3,6
Portugali	5	37	-32	-9,7	7,9
Ranska	50	78	-28	3,4	3,3
Ruotsi	322	286	36	1,5	-0,6
Saksa	135	132	3	4,3	10,9
Tanska	37	48	-11	2,6	-3,4
EU25	946	1 625	-679	1,8	4,5
Uudet jäsenmaat	81	427	-346	6,1	4,9
Viro	39	321	-282	7,3	1,6
Latvia, Liettua	13	30	-17	2,8	21,9
Itäinen Keski-Eurooppa	26	56	-30	6,7	11,5
Muut	3	20	-17	0,1	14,9
Extra-EU	723	648	75	..	..
Venäjä	377	144	233	-5,8	2,1
Norja	65	55	10	3,6	5,2
Sveitsi	37	39	-2	1,3	11,4
Muu Eurooppa	18	84	-66	..	..
Yhdysvallat	80	129	-49	5,2	5,8
Kanada	13	11	2	35,5	4,5
Japani	51	16	35	2,6	17,1
Muu maailma	82	170	-88	..	..
OECD	1 147	1 560	-413	2,4	5,7
Yhteensä	1 669	2 273	-604	0,8	5,7

.. tieto ei saatavilla

Matkailun kokonaistuloista Venäjän osuus on edelleen lähes neljänneksen ja nettotulot yli 200 miljoonaa euroa. Britanniassa Suomen tarjoamat matkailupalvelut ja erityisesti jouluun keskittyvä talvimatkailu ovat jatkuvasti kasvattaneet suosiotaan ja matkailutulot sieltä ovat 10 vuodessa kaksinkertaistuneet. Vuonna 2004 Britanniasta saaduissa tuloissa oli pientä laskua.

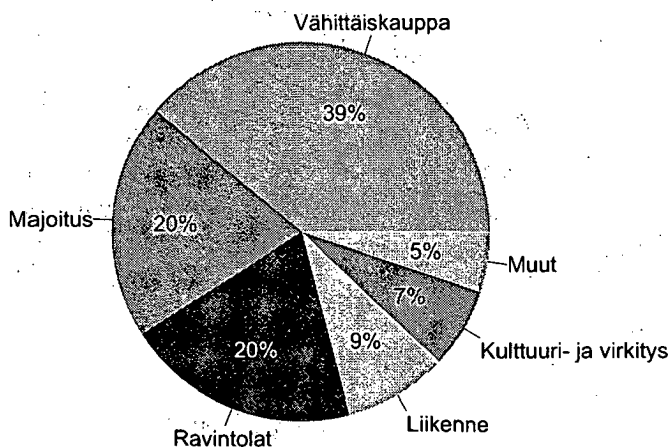
Matkailumenoista 71 prosenttia (1 625 miljoonaa) kohdentui EU25-maihin. Pääasiassa Viron ansiosta uudet jäsenmaat kasvattivat EU:hun kohdentuneita menoja yli kolman-

neksella eli 427 miljoonalla eurolla. Edelliseen vuoteen verrattuina menot sekä vanhoihin että uusiin EU-maihin kasvoivat lähes samaa tahtia, keskimäärin runsaat neljä prosenttia kumpikin. Matkailupalvelujen tuonti ei ole aivan yhtä keskittynyttä kuin niiden vienti. Yksittäisistä maista suomalaiset kuluttivat matkailupalveluihin eniten Virossa (321 milj.) ja Ruotsissa (286 milj.) sekä Espanjassa (218 milj.). Näiden kolmen kärkiin jälkeen runsaan 100 miljoonan euron menoilla tulevat Venäjä, Yhdysvallat, Saksa ja Britannia. Yhdessä nämä kuusi maata kattoivat 59 prosenttia Suomen matkailumenoista vuonna 2004. OECD-maiden osuus oli lähes 70 prosenttia sekä Suomen matkailutulosta (1 147 milj.) että matkailumenoista (1 560 milj.). Matkustustaseessa suurimmat alijäämät ovat Suomen ja Viron välisessä (-282 milj.) sekä Suomen ja Espanjan välisessä (-177 milj.) matkailussa.

Suomen matkailuviennin rakenne

Suomen matkailuviennin rakenteesta saadaan tietoa Rajahaastattelututkimuksesta, kansantalouden tilinpidon yhteydessä tehtävästä matkailun satelliittitilinpidosta sekä majoitustilastosta. Rajahaastattelututkimuksessa ulkomaisilta matkailijoilta kysytään rahankäyttöä Suomessa eriteltyinä tärkeimpiin menoryhmiin. Matkailun satelliittitilinpidossa matkailukulutus on jaettu matkailun kannalta keskeisiin tuoteryhmiin. Majoitustilastosta saadaan tietoa ulkomaisten matkailijoiden majoituspalvelujen käytöstä yöpymisvuorokausilla mitattuna. Matkailun satelliittitilinpidossa ulkomaisten matkailijoiden käyttämät palvelut sisältävät kansainväliset matkustajakuljetukset ja ne on yhdistetty Suomessa käytettyihin maan sisäisiin kuljetuspalveluihin. Lisäksi kansainvälisiin kuljetuksiin sisältyvät laivojen ravintola- ja myymäläpalvelut on erotettu kuljetuspalveluista ja lisätty vastaaviin tuoteryhmiin. Näistä menetelmällisistä syistä johtuen matkailutilinpidosta ei saada suoraan varsinaisen matkailuviennin rakennetta eli ulkomaalaisten kulutusta Suomessa tuoteryhmittäin eriteltyinä.

Kuvio 5. Ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa tuoteryhmittäin 2004

Lähde: Rajahaastattelututkimus 2004

Rajahaastattelututkimuksen mukaan ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa jakautuu tuoteryhmittäin seuraavasti: majoitus- ja ravitsemispalvelut kummatkin noin 20 prosenttia, Suomessa käytetyt kuljetuspalvelut vajaat 10 prosenttia sekä kulttuuri, virkistys- ja viihdepalvelut noin 7 prosenttia. Vähittäiskaupan palvelut muodostivat lähes

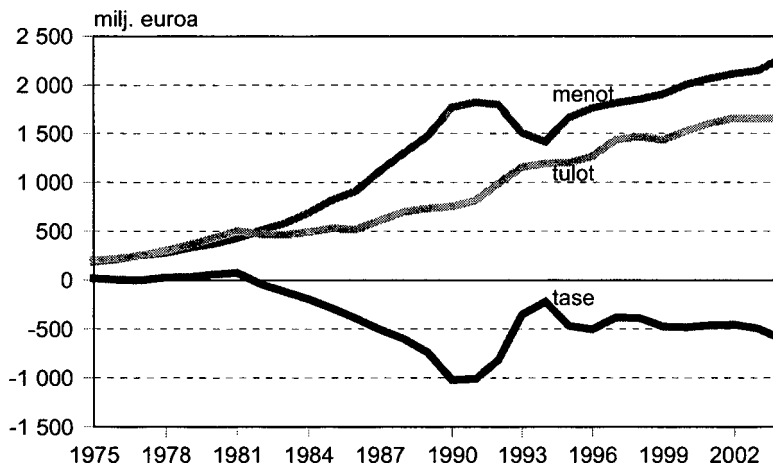
40 prosenttia tuloista ja loppu koostui huoltoasemien palveluista sekä muista palveluista (mm. pankkipalvelut, matkatoimistopalvelut). Vähittäiskaupan osuutta kasvattavat erityisesti venäläiset ostosmatkailijat. Vuonna 2004 tehdyn rajahaastattelututkimuksen mukaan venäläisten matkailijoiden kulutuksesta 75 prosenttia tuli ostoksista. Ulkomaa-laisten tekemien ostosten arvosta venäläisten osuus on lähes puolet. Matkailupalvelujen tuonnin rakenteesta ei ole vastaavanlaista jakaumaa käytettävissä.

Suomen matkustus- ja henkilöliikennetase 1995–2004

Suomen matkustustase on ollut alijäämäinen 1980-luvun puolivälistä lähtien, toisin sanoen suomalaisten matkailijoiden kulutus ulkomailla on ollut suurempaa kuin ulkomaisten matkailijoiden kulutus Suomessa. Suurimmillaan alijäämä oli 1990-luvun taitteessa, jolloin se nousi yhteen miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosien aikana, mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpymässä vuosikymmenen loppupuolella.

Matkailupalvelujen viennin kasvu on viimeisen 10 vuoden ajan ollut tuontia jonkin verran nopeampaa, mikä on hillinnyt alijäämän kasvua, ja pitänyt sen melko vakaana. Vuosina 1995–2004 matkailutulot kasvoivat keskimäärin 3,9 prosentin ja matkailumenot 3,6 prosentin vuosivauhdilla. Kasvu on ollut nopeampaa kuin OECD maissa keskimäärin. Viimeisen kahden vuoden aikana tulojen kasvu on kuitenkin lähes pysähtynyt, mikä on vaikuttanut negatiivisesti alijäämään. Matkailumenojen kuuden prosentin lisäys vuonna 2004 kasvatti alijäämän 600 miljoonaan euroon, kun se vuosina 1999–2003 oli pysytellyt 500 miljoonan euron tuntumassa. (Aikasarja matkailutuloista ja -menoista maittain vuosina 1995–2004 on esitetty Tilastokeskuksen Matkailutilasto 2005 -julkaisussa.)

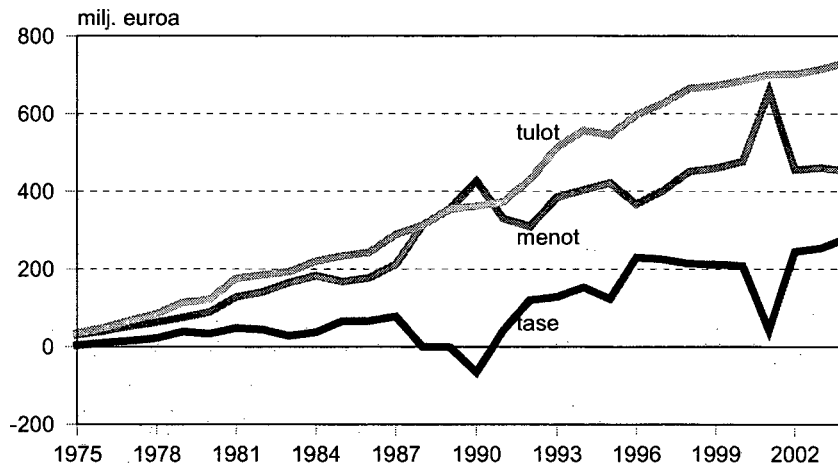
Kuvio 6. Suomen matkustustase 1975–2004, miljoonaa euroa

Henkilöliikennetase on ollut Suomelle positiivinen 1970-luvun loppupuolelta lähtien lukuun ottamatta suomalaisten lomamatkailun huippuvuotia 1990-luvun taitteessa, jolloin menot nousivat 66 miljoonaa euroa tuloja suuremmiksi. Vuosina 1996–2000 Suomen nettotulot kansainvälisistä matkustajakuljetuksista olivat vuosittain runsaat 200 miljoonaa euroa. Menojen huomattava kasvu vuonna 2001 supisti ylijäämän viidesosaan edellisestä vuodesta. Nettotulot palautuivat kuitenkin entiselle tasolle seuraavana vuonna ja ovat olleet siitä lähtien kasvussa.

Vuonna 2004 kansainvälisistä matkustajakuljetuksista saadut tulot lisääntyivät edellisestä vuodesta lähes kolme prosenttia 733 miljoonaan euroon. Menot puolestaan vähenivät pari prosenttia 452 miljoonaan euroon. Lentoliikenteen osuus henkilöliikenteen tuloista oli 64 prosenttia ja menoista 63 prosenttia. Lentoliikenteen matkustajakuljetuksista saadut tulot nousivat edellisestä vuodesta 7 prosenttia. Laivaliikenteestä saadut matkustajatulot sen sijaan vähenivät viisi prosenttia. Laivaliikenteen heikentynyt tulos johtunee kiristyneestä kansainvälisestä hintakilpailusta, sillä matkustajien kokonaismäärät Suomen ja ulkomaiden välisessä laivaliikenteessä lisääntyivät vuonna 2004 edellisestä vuodesta runsaat kolme prosenttia.

Kuvio 7. Suomen henkilöliikennetase 1975–2004, miljoonaa euroa

2.3 Kuljetuspalvelut Suomen ulkomaankaupassa

Kuljetuspalveluihin lasketaan kuuluviksi maa-, meri- ja lentoliikenteen kuljetukset sekä henkilö että tavaraliikenteessä. Varsinkin meriliikenteen ja ilmaliikenteen harjoittamiseen kuuluu monenlaisia varsinaista liikennettä avustavia ja tukevia toimintoja sekä matkan aikana käytetyt palvelut, esimerkiksi ravintolapalvelut. Kansantalouden tilinpidossa tällaiset avustavat ja tukevat toiminnot luokitellaan kutakin liikennemuotoa avustavaksi toiminnaksi. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat mm. luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut. Lentoliikenteessä avustavia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Tavarakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa

Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmässä vuodelta 1995⁸ määritellään palvelujen ulkomaankauppa siten, että palvelujen vienti koostuu kaikista palveluista, joita kotimaiset talousyksiköt tarjoavat ulkomaisille talousyksiköille. Palvelujen tuonti koostuu vastaavasti kaikista palveluista, joita ulkomaiset talousyksiköt tarjoavat kotimaisille talousyksiköille. Kuljetusyhtiöiden kohdalla (varsinkin laivanvarustamojen osalta) määritteet

⁸ EKT 1995-käsikirja, pykälät 3.140 ja 3.141

kotimainen ja ulkomainen eivät kuitenkaan ole selkeitä ja suoraviivaisia. Kotimaisen emoyrityksen ja ulkomaisten tytäryritysten välillä on usein monimutkaisia ristikkäisiä omistus- ja vuokrasuhteita. Lajojen kotimaata saatetaan vaihtaa ns. ulosliputuksen kautta tai muulla tavalla kesken vuotta, jolloin ei välttämättä tiedetä, mille yritykselle tietty tulo- tai menoerä on kirjattu kirjanpidossa.

Toinen ongelma kuljetusten ulkomaankaupan mittaamisessa on se, että kuljetuksen suorittajan tai maksajan kansallisuutta ei aina tiedetä. Kansainvälisen tavarakaupan piirissä on hyvin monenlaisia sopimuskäytäntöjä, joissa usein tavarahan hinta ja sen kuljettaminen tietyille paikkakunnalle tietyinä ajankohtana tietyin ehdoin muodostavat ostajalle yhden kokonaisuuden. Tavarantoimittaja tyypillisesti hankkii kuljetuspalvelut tällaisissa sopimuksissa alihankintana yhdeltä tai useammalta kuljetusyritykseltä. Ostajan on tällöin vaikea tietää tavarahan hankintaan liittyvän kuljetuspalvelun suuruutta. Tietyissä tilanteissa ei tiedetä edes kuljetuksen maksajan kansallisuutta. Rahdin ja usein siihen yhdistettyjä muita kustannuksia voi maksaa joko tavarahan myyjä tai ostaja tai molemmat yhdessä.

Talouksyksikön koti- tai ulkomaaisuuden sekä palvelun suorittajan tai maksajan kansallisuuden määrittämiseen liittyvät kuljetustulojen ja -menojen mittaamisen ongelmat ovat kansainvälisiä ja koskevat samalla tavoin kaikkia maita. Näihin ongelmiin on kehitetty yhtenäisiä ratkaisuja, ja työ on edelleen käynnissä useiden kansainvälisten instituutioiden (mm. EU:n) piirissä. Eräs yleinen menettely ulkomaankauppaan liittyvien tavarakuuljetusten tulojen ja menojen mittaamiseksi on olettaa, että tuojat maksaa aina tuontiin liittyvät kuljetuskustannukset. Tämän menetelmän muunnos on käytössä Suomessakin. Tuontiin liittyvien kuljetuskustannusten osuus Suomen tullirajalla arvoitetun tavaratuonnin arvosta (ns. CIF-arvo)⁹ selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. Tutkimusvuosien väli vuosina kuljetuskustannusten osuus interpoloidaan lineaarisesti. Kyseisen osuuden avulla lasketaan kunkin vuoden tavarantuontiin liittyvät kuljetuskustannukset, jotka jaetaan eri kuljetusmuotojen kesken kansantalouden tarjonta- ja kysyntätaulujen laatimisen yhteydessä.

Suomalaisten kuljetusyhtiöiden ulkomaisilta talouksyksiköiltä saamat kuljetustulot tavarahan kuljetuksesta perustuvat suoraan kyseisille yrityksille tehtyihin kyselyihin. Suomalaisen varustamojen meriliikenteen rahtitulot ulkomaisilta talouksyksiköiltä (sekä Suomen ja ulkomaiden välisestä liikenteestä että ulkomaiden välisestä liikenteestä) perustuvat Tilastokeskuksessa laadittavaan ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”-tilastoon. Samasta tilastosta saadaan myös tiedot ulkomailta Suomeen aikarahdattujen alusten alusvuokrista ja Suomesta ulkomaille aikarahdatuista aluksista saaduista aikarahdituloista eli alusvuokrista. Alusvuokria ei tilinpidossa lueta kuljetustuloihin, vaan vuokratuloihin, jotka ovat osa omaisuustuloja. Lento- ja rautatieliikenteen osalta ulkomaisilta talouksyksiköiltä saadut rahtitulot perustuvat suoriin yrityskyselyihin ja estimointeihin. Toisaalta mm. Suomen ja Venäjän välillä varsinaiset kuljetustulot ja -menot jäävät vähäisiksi, joka johtuu rautatieliikenteen organisoinnista ts. kummankin maan rautatieyhtiöt toimivat vain oman maansa alueella. Maantiekuljetuksen rahtitulot perustuvat Suomessa mm. Suomen kuorma-autoliiton asiantuntija-arvioon. Muitakin tiedonhankintamenetelmiä on käytössä, ja niiden sopivuutta suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin kehitetään jatkuvasti.

Muusta kuin ulkomaankauppaan liittyvästä tavarahan kuljetuksesta koituvista menoista ulkomaisille kuljetusyhtiöille ei ole Suomen osalta olemassa tietoja. Toisaalta on hyvin

---

⁹ CIF arvolla tarkoitetaan tuontitavarahan arvoa tuontimaan tullirajalla siten että tavarahan arvoon sisältyvät kuljetuskustannukset ja vakuutusmaksut kyseessä olevalle tullirajalle.

todennäköistä, että tällöin maksajana on suomalaisen yrityksen ulkomainen tytäryhtiö, joka kansantalouden tilinpidon määritelmien mukaan onkin ulkomainen talousyksikkö.

Matkustajakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa

Matkustajakuljetusten vienti muodostuu määritelmän mukaan suomalaisten kuljetusyhtiöiden suorittamasta ulkomaisten henkilöiden ja matkustajien matkatavaroiden kuljetuksesta saamista korvauksista. Matkustajakuljetusten tuonti käsittää vastaavasti ulkomaisten kuljetusyhtiöiden tulot suomalaisten matkustajien kuljetuksesta. Yleensä yritysten kirjanpidossa ei kuitenkaan eritellä asiakkaita kansallisuuden mukaan. Tästä seuraa, että matkustustulojen ja -menojen laskemisessa kansantalouden ulkomaantilillä joudutaan käyttämään epäsuoria tietolähteitä tai niiden puuttuessa turvautumaan uskottaviin oletuksiin.

Vesiliikenteen matkustajatulot perustuvat myös tavaraliikenteen yhteydessä mainittuun tilastoon ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”. Suomalaiset matkustajaliikennettä harjoittavat yhtiöt raportoivat tulonsa matkustajien ja heidän ajoneuvojensa kuljettamisesta sekä laivoilla sijaitsevien ravintoloiden ja myymälöiden tuotoista. Nämä lasketaan matkustustuloiksi. Suomalaiset matkustaja-alukset toimivat etupäässä Ruotsiin ja Viroon suuntautuvilla reiteillä, joissa huomattava osa matkustajista on kotimaisia matkustajia. Ulkomaisten matkustajien osuudeksi on arvioitu viime vuosina neljäkymmentä prosenttia kaikista suomalaisten alusten saamista matkustustuloista. Myös satunnaiset suomalaisten alusten matkustustulot ulkomaisten välisillä reiteillä luetaan mukaan.

Vesiliikenteen matkustusmenojen tietopohja on selkeästi vakaampi kuin tulojen osalla. Meriliikenteen matkustusmenojen arvioinnissa tukeudutaan siksi lähinnä tulopuolen tietoihin. Laivamatkustajien kokonaismäärä Suomen ja ulkomaisten välisessä liikenteessä on tiedossa, ja lisäksi tiedetään ulkomaisten yhtiöiden kuljettama osuus tästä matkustajamäärästä. Mikäli oletetaan, että ulkomaiset laivayhtiöt perivät keskimäärin samanhintaisia maksuja kuin suomalaiset, ja että suomalaisten matkustajien osuus ulkomaisilla laivoilla on likimäärin sama kuin suomalaisilla laivoilla, on mahdollista laskea meriliikenteen matkustuksen kuljetusmenot ulkomaille.

Lentoliikenteen matkustajatulot ulkomaisilta asiakkailta perustuvat yritysten toiminnastaan antamiin tietoihin. Matkustajien kuljetustuloista tuloiksi ulkomailta lasketaan ulkomailta myydyistä matkalipuista ja matkatavaroiden kuljetuksesta saadut tulot sekä ulkomaisten välisestä liikenteestä saadut matkustustulot. Käytäntö perustuu yksinkertaistukseen, jonka mukaan ulkomailta myydyin lipun ostaja on todennäköisemmin ulkomaan kuin Suomen kansalainen.

Lentoliikenteen matkustusmenojen arviointi perustuu samanlaisiin oletuksiin kuin meriliikenteessä. Kun tiedetään ulkomaisten yhtiöiden likimääräiset markkinaosuudet Suomen ja ulkomaisten välisessä reittiliikenteessä ja tilauslentoliikenteessä, ja kun oletetaan, että suomalaiset ostavat suuren osan Suomessa myydyistä lipuista, niin voidaan laskea ulkomaisten lentoyhtiöiden tulot suomalaisilta eli Suomen kuljetusmenot lentomatkustuksen henkilöliikenteestä.

Rautatieliikenteen ja maantieliikenteen osalta ei Suomen ulkomaantilillä ole matkustajien kuljetuksesta aiheutuvia kirjauksia.

Kuljetusta palvelevan toiminnan vienti ja tuonti

Kuljetuspalveluja sekä niitä avustavia toimintoja koskevat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon suorittamaan tiedonkeruuseen ja estimointeihin. Tietolähteinä käytetään sekä toimialajärjestöjä että kuljetusalan yrityksiä. Lopullisesti eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

Koska Suomi käy runsaasti tavarakauppaa muiden maiden kanssa, rahtikuljetuksilla on keskeinen merkitys, mutta myös matkustajien kuljetuksesta koituu Suomen kansantaloudelle huomattavia vientituloja ja tuontimenoja. Taulukossa 4 on liikennettä avustavien toimintojen tulot ja menot yhdistetty siihen liikennemuotoon, jota ne palvelevat. Luvut ovat FOB-FOB-arvoja¹⁰ miljoonina euroina. Kuljetuspalvelujen kauppa on ollut Suomelle alijäämäistä vuosina 1996–2004, ja alijäämä on ollut kasvusuuntainen koko seurantajakson ajan. Henkilöliikenne on osoittanut 1990-luvulla ja 2000-luvulla tasaista lievää ylijäämäisyyttä. Toisaalla tavarakuljetusten tase on kyseisenä aikana jatkuvasti ollut alijäämäinen. Erityisesti merikuljetusten tuonti on tuntuvasti ollut jatkuvasti vientiä suurempi. Tähän ilmiöön ovat vaikuttaneet ns. halpamaiden taholta tuleva kiristynyt kilpailu kotimaisia varustamoja kohtaan ja kotimaisten laivojen ulosliputukset ulkomaille mm. mukavuuslippumaihin.

---

¹⁰ FOB-arvolla tarkoitetaan tavarán verotonta arvoa vientimaan tullirajalla.

Taulukko 4. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob – fob)¹¹, 1996–2004

Milj. euroa	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
Henkilöliikenne (netto)	230	225	214	212	208	42	245	254	281
Tulot	597	627	665	672	685	701	702	715	733
Menot	367	402	451	460	477	659	456	461	452
Tavaraliikenne (netto)	-439	-546	-367	-587	-1 171	-1 170	-871	-949	-1 070
Tulot	870	879	1 181	1 003	1 138	1 045	1 049	1 054	1 198
Menot	1 309	1 426	1 547	1 590	2 310	2 215	1 920	2 003	2 268
Rautatieliikenne (netto)	-22	-28	-39	-40	-16	-21	-16	-20	-16
Tulot	4	2	2	2	2	3	1	1	1
Menot	26	30	41	43	18	24	16	21	17
Tieliikenne (netto)	65	72	79	79	73	91	83	63	-2
Tulot	101	113	123	124	122	141	133	133	133
Menot	36	41	44	45	49	50	50	70	135
Vesiliikenne (netto)	-501	-473	-438	-664	-1 279	-1 263	-985	-1 010	-1 094
Tulot	600	589	875	691	802	721	710	751	858
Menot	1 102	1 062	1 313	1 354	2 081	1 985	1 696	1 760	1 952
Lentoliikenne (netto)	20	26	33	37	51	23	47	18	42
Tulot	165	175	181	186	213	180	204	169	206
Menot	145	149	149	148	162	157	158	151	164
Liikenne yhteensä (netto)	-209	-322	-153	-375	-963	-1 128	-626	-595	-789
Tulot	1 466	1 506	1 846	1 675	1 823	1 746	1 750	1 769	1 931
Menot	1 675	1 828	1 998	2 050	2 786	2 874	2 376	2 464	2 720

*¹⁾ Ennakkotieto

Lähde - Source: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito – Statistics Finland: National Accounts

2.4 Muut palvelut

Yritysten ulkomailta ostamista ja ulkomaille myymistä palveluista kerätään tietoja Tilastokeskuksen ”Palvelujen ulkomaankauppa”-kyselyllä. Tiedot, joita on julkaistu vuodesta 2000 alkaen, kerätään yrityksiltä palvelutyypeittäin ja kohdemaittain. Tiedustelu kattaa Suomen maksutaseessa osuuden ”muut palvelut”, johon sisältyvät kaikki palvelut lukuun ottamatta matkailu- ja kuljetuspalveluja.¹² Maajaotteluna käytetään Tilastokeskuksen rajaamaa maajoukkoa, johon kuuluu 23 kohdemaata: EU15-maat, Yhdysvallat, Kanada, Japani, Norja, Sveitsi, Venäjä, Viro sekä tilastovuodesta 2003 lähtien myös Kiina ja Intia. Kaikki muut maat sisältyvät ryhmään ”Muu maailma”.

Tämän luvun palveluviennin tiedot poikkeavat aiemmin julkaistuista luvuista johtuen tietojen tarkistuksista ja tarkennuksista palvelumäärittelyssä. Tasotarkistuksen taustalla ovat Tilastokeskuksen parantuneet tiedonkeruuvälineet, jotka ovat antaneet aiempaa laajemman mahdollisuuden vertailla eri tilastojen lähdetietoja. Vertailun seurauksena palvelujen ulkomaankaupan käsitteen tulkintaa on tarkennettu. Palvelujen ulkomaankaupan tasokorjatut sarjat esitetään tässä julkaisussa vuosille 2000–2004.

¹¹ Sekä vienti että tuonti on kirjattu fob-perusteisina

¹² Kyselyssä on kerätty tietoa myös kuljetuspalvelujen rahtimaksuista ja rahoituspalveluista. Koska niitä koskevaa tietoa ei ole kerätty yhtä pitkältä ajanjaksolta kuin muita palvelukauppatietoja, nämä palvelutyytit on jätetty tämän julkaisun ulkopuolelle. Rahoituspalvelujen keräämistä varten kehitetään myös edelleen yksiselitteisempää määritelmää.

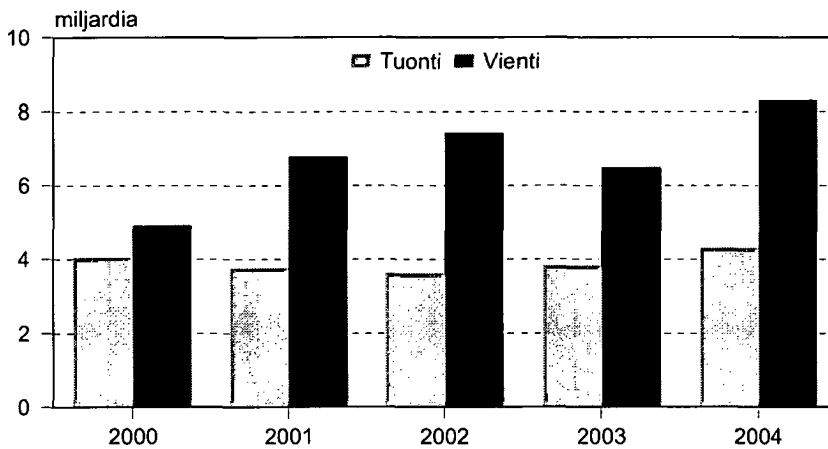
Palvelujen ulkomaankaupan lisäksi tässä luvussa kuvataan liike-elämää palvelevien yritysten ulkomaankaupan syitä ja esteitä. Tiedot perustuvat Liike-elämän palvelut 2004 -kyselyn ennakkotuloksiin.

Vuosi 2004 palvelujen ulkomaankaupassa

Suomalaisyriyten palvelujen vienti kasvoi vuonna 2004 lähes 28 prosenttia ja tuonti yli 12 prosenttia edellisvuodesta. Viennin ripeän kasvun taustalla on se, että vertailuvuosi 2003 voidaan tulkita palveluviennin puolella taantumavuodeksi. Vientitulot jäivät tuolloin yli 12 prosenttia pienimmiksi edellisvuodesta 2002. Suomen yhteenlaskettu palveluvienti vuonna 2004 oli yli 8,3 miljardia euroa. Selvästi suurin palveluvientitulojen lähde oli muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut -palveluerä, johon sisältyy välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut. Seuraavaksi suurimmat palvelujen vientierät olivat rakennuspalvelut, rojaltit ja lisenssimaksut sekä tietotekniikkapalvelut. Viennin rakenne pysyi suunnilleen ennallaan verrattuna edellisvuoteen. Rakennuspalvelujen vienti sekä rojaltit ja lisenssimaksut kasvoivat yli 230 miljoonalla eurolla tiputtaen tietotekniikkapalvelut toiselta sijalta neljänneksi tärkeimmäksi vientitulojen lähteeksi. Rojaltien ja lisenssimaksujen huomattava kasvu kuvastaa korkean teknologisen osaamisen merkittävyyttä Suomen palvelujen ulkomaankaupassa. Muiden erittelemättömien palvelujen osuus kokonaispalveluviennistä pieneni, joka osoittaa tilastoinnin tarkentumista.

Palvelutuonti oli noin 4,3 miljardia euroa vuonna 2004. Tuonnin rakenne, jossa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisvuodesta, noudattaa viennin rakennetta tärkeimpien palveluerien suhteen. Myös tuonnin puolella merkittävimmät yksittäiset palveluerät ovat muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut (yli neljännes kokonaistuonnista), rojaltit ja lisenssimaksut, tietotekniikkapalvelut sekä rakennuspalvelut. Kokonaistuonnin kasvun syynä oli erityisesti kasvu rakennuspalveluissa 235 miljoonalla eurolla ja tietotekniikkapalveluissa 153 miljoonalla eurolla. Ulkomaille maksettujen rojaltil- ja lisenssimaksujen, joka on toiseksi suurin palvelutuontierä (15 prosenttia kokonaistuonnista), kasvu oli 18 prosenttia vuonna 2004.

Kuvio 8. Palvelujen tuonti ja vienti vuosina 2000–2004

Palvelujen ulkomaankauppa palvelutyypeittäin

Rojalti- ja lisenssimaksutulot ovat olleet muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut-palveluerän jälkeen toiseksi tärkein palveluvientitulojen lähde 2000-luvun alkupuoliskolla lukuun ottamatta taantumavuotta 2003. Tulot olivat korkeimmillaan tarkastelun ensimmäisenä vuonna 2000, jonka jälkeen ne alkoivat selvästi supistua vuoteen 2003 asti. Vuonna 2004 rojalti- ja lisenssimaksut kääntyivät jälleen ylijäämäiseksi palvelueräksi kahden edellisen alijäämällisen vuoden jälkeen. Vuoden 2003 tiedusteluun lisättiin uusina kohdemaina Kiina ja Intia. Kiinan osuus saaduista rojalti- ja lisenssimaksujen kokonaistuloista oli suurin (31 %) vuonna 2004. Intian merkitys oli sen sijaan vielä hyvin vähäinen. Toinen merkittävä rojalti- ja lisenssimaksutulojen lähde on ollut perinteisesti Yhdysvallat. Vuoden 2001 vientitulojen romahduksen syynä oli juuri Yhdysvalloista saatujen rojalti- ja lisenssimaksujen merkittävä supistuminen. Vuonna 2004 Yhdysvaltojen osuus kokonaistuloista nousi yli 17 prosenttiin edellisvuoden 13 prosentista.

Rakennuspalvelujen osuus palvelujen kokonaisviennistä oli vuonna 2004 yli seitsemän prosenttia. Sen vienti on kasvanut 27 prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2004. Kasvun syynä oli erityisesti rakennuspalvelujen viennin kasvu Venäjälle, jonka osuus oli yli puolet kaikesta rakennuspalveluviennistä. Venäjä on ollut viennin ohella merkittävien kauppakumppani rakennuspalvelujen tuonnissa. Kiina oli toiseksi merkittävin rakennuspalvelujen vientitulojen lähde. Rakennuspalveluerä on ollut ylijäämäinen koko tarkasteluajanjakson 2000–2004, mutta ylijäämä on supistunut huomattavasti 2000-luvun alkuvuosista.

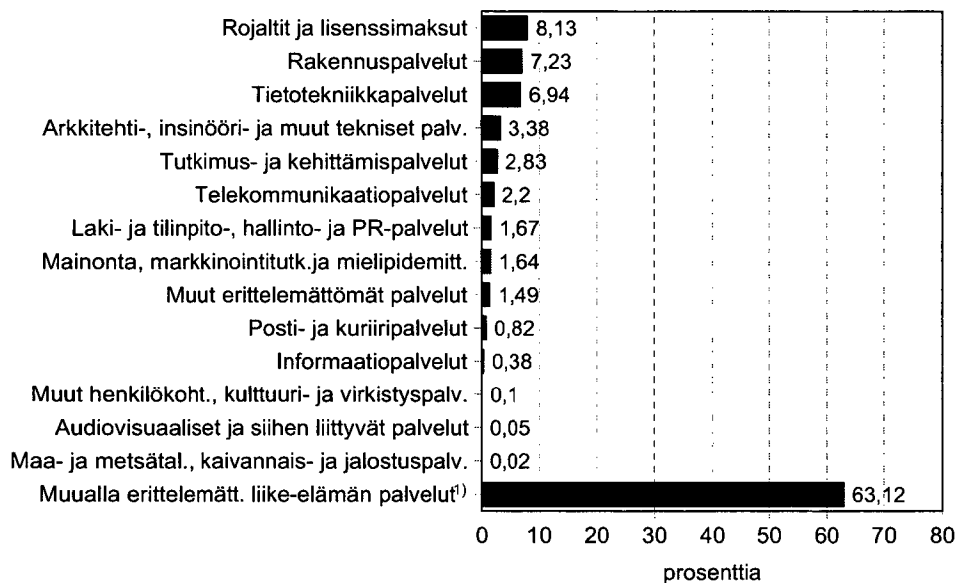
Neljänneksi suurin palveluvientierä oli tietotekniikkapalvelut, jonka osuus palvelujen kokonaisviennistä oli seitsemän prosenttia vuonna 2004. Tietotekniikkapalvelujen viennin kokonaistaso laski hieman vuonna 2003 edellisvuodesta, mutta vuonna 2004 vienti piristyi 17 prosentin kasvuun. Taantumavuosi johtui osittain selvästä vientitulojen laskusta Britannian kanssa. Tärkeimmät yksittäiset kauppakumppanit olivat edelleen vuonna 2004 Saksa, Ruotsi ja Britannia. Myös Kiinan merkitys tietotekniikkapalveluviennissä nousi Ranskan, Belgian ja Yhdysvaltojen rinnalle, noin viiteen prosenttiin.

Tietotekniikkapalvelujen viennin arvo oli tuonnin arvoa suurempi vuonna 2004, mutta ylijäämä pieneni edelleen huomattavasti edellisvuodesta.

Asiantuntijapalveluista, jotka on luokiteltu muihin liike-elämän palveluihin, tärkeimmät palveluerät ovat olleet tutkimus- ja kehittämispalvelut sekä arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut. Tutkimus- ja kehittämispalvelujen suhteen Suomi on ollut selvästi alijäämäinen. Toisaalta korvausta t&k -palveluista sisältyy myös muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut -erään, jonka osuutta ei pystytä arvioimaan. Verrattuna edelliseen vuoteen t&k -palvelujen vienti väheni vuonna 2004 lähes 17 prosenttia. t&k -palveluviennin kannalta tärkein kauppakumppani on ollut perinteisesti Ruotsi 44 prosentin osuudellaan tutkimus- ja kehittämispalvelujen kokonaisviennistä.

Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen vienti kasvoi kolme prosenttia vuonna 2004. Näiden asiantuntijapalvelujen vientituloista yli puolet on tullut Euroopan ulkopuolelta. Euroopan maista tärkein kauppakumppani oli Ruotsi. Teknisten palvelujen kauppataase oli selvästi ylijäämäinen. Asiantuntijapalveluista laki- ja tilinpito- sekä hallinto- ja PR-palveluvienti on ollut alijäämäistä koko ajanjakson 2000–2004. Mainonnan ja markkinoinnin palvelujen alijäämä kasvoi, vaikka vientitulot lisääntyivät 20 prosenttia vuonna 2004. Tärkeimmät vientimaat olivat Alankomaat ja Ruotsi.

Kuvio 9. Palvelujen vienti vuonna 2004 palvelutyypeittäin, prosenttia kokonaispalveluviennistä

¹⁾ Muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut

Tietyt yksittäiset palveluerät, joiden vaikutus kokonaisvientituloihin on vähäisempi, muuttuivat suhteellisesti eniten vuonna 2004. Informaatiopalvelut sekä henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut kasvattivat suhteellisesti eniten vientitulojaan edellisvuodesta. Puolestaan eniten tapahtui suhteellista laskua ”maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut” sekä ”audiovisuaaliset palvelut” -vientierissä. Alaerien muutoksien tulkitsemisessä on kuitenkin oltava varovainen johtuen palvelujen ulkomaan-

kaupan tilastoinnin lyhyestä historiasta. Muutos edellisvuodesta saattaa johtua sekä tilastoinnin tarkentumisesta että aidosta muutoksesta.

Nykyinen palvelujen ulkomaankaupan tilastointi on vakiintumassa, mutta tietoja on käytettävissä vasta viiden vuoden ajalta. Arvioinnit ovat luotettavampia, kun tilastointi on toteutettu samalla menetelmällä ja vakiintuneilla määrittelyillä useamman vuoden. Pidemmällä aikasarjalla voidaan päätellä palveluerien todellisia muutostrendejä. Myös yritysmaailmassa tapahtuvat muutokset, kuten yritysjärjestelyt ja toimintojen ulkoistaminen heijastuvat väistämättä palvelujen ulkomaankaupan tilastointiin. Toisaalta yksi suuri realisoitunut kauppa tai kauppasuhteen menetys voi aiheuttaa hyvinkin suuren muutoksen palvelu- ja maakohtaisissa erissä.

Taulukko 5. Palvelujen vienti vuosina 2000–2004 palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa

Palvelutyyppi	2000	2001	2002	2003	2004
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	225	255	252	202	251
Posti- ja kuriiripalvelut	38	39	40	49	68
Telekommunikaatiopalvelut	186	216	212	153	183
Rakennuspalvelut	472	446	276	363	601
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	222	336	533	501	608
Tietotekniikkapalvelut	218	326	518	492	576
Informaatiopalvelut	4	10	16	9	31
Rojalit ja lisenssimaksut	958	654	594	443	675
Muut liike-elämän palvelut	3 000	5 016	5 489	4 843	6 032
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	62	92	96	161	138
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	57	57	77	113	136
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	216	247	200	283	235
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	292	228	251	272	280
Maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut	1	1	92	89	1
Muulla erittelemättömät liike-elämän palvelut ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut	2 372	4 393	4 774	3 925	5 241
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	5	10	12	26	13
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	2	4	6	23	4
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	3	6	6	3	9
Muut erittelemättömät palvelut	33	69	267	120	124
Yhteensä	4 914	6 786	7 424	6 499	8 303

Vuonna 2004 suomalaisyritysten palvelujen tuonti ulkomailta kasvoi yli 12 prosenttia edellisvuodesta. Merkittävimmät palvelutuonnin yksittäiset erät ovat muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut, ulkomaille suoritettut rojalit ja lisenssimaksut, tietotekniikkapalvelut sekä rakennuspalvelut. Vuonna 2004 näiden palvelujen yhteenlaskettu osuus oli 67 prosenttia koko palvelutuonnista. Vuoden 2004 kokonaistuonnin kasvun syynä oli erityisesti kasvu rakennuspalveluissa 90 prosentilla. Venäjä on ollut merkittävien kauppakumppani viennin ohella rakennuspalvelujen tuonnissa. Venäjän osuus rakennuspalvelujen kokonaistuonnista oli 43 prosenttia.

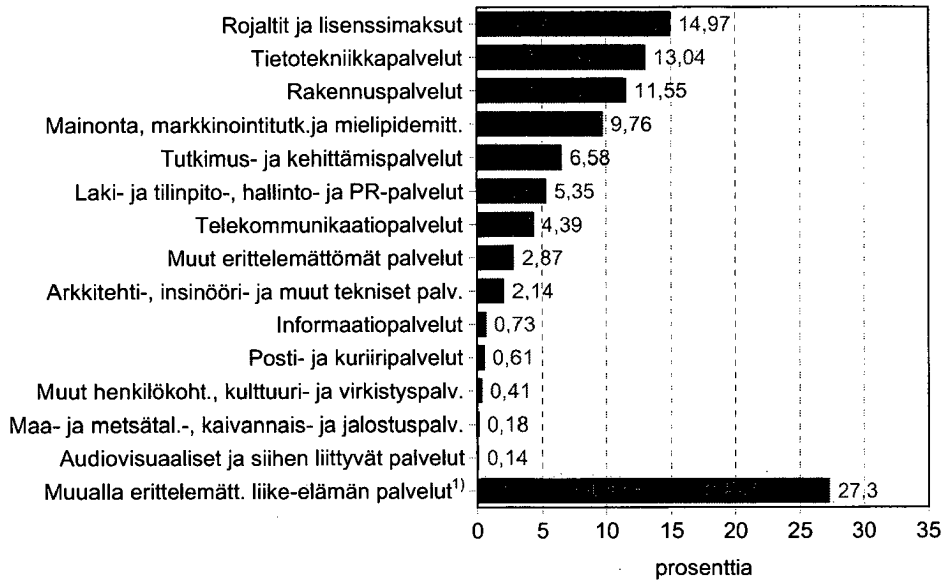
Ulkomaille maksettiin vuonna 2004 enemmän rojalteja ja lisenssimaksuja kuin aikaisempina vuosina. Kasvua oli 98,9 miljoonaa euroa edellisvuodesta. Kuitenkin ulkomailta tuloutetut rojaltili- ja lisenssimaksut olivat vuonna 2004 suuremmat kuin ulkomaille maksetut, joka heijastaa Suomen kilpailukyvyn paranemista tuotekehitykseen ja innovaatio toimintaan liittyvässä palvelujen ulkomaankaupassa. Eniten rojaltili- ja lisenssimaksuja maksettiin Yhdysvaltoihin, jonka osuus oli 48 prosenttia kaikista rojaltili- ja lisenssimenoista. Seuraavaksi tärkeimmät maksujen saajamaat olivat Britannia ja Ruotsi.

Tietotekniikkapalvelujen tuonti lisääntyi 37,6 prosentilla vuonna 2004 supistaen ylijäämää huomattavasti. Ylijäämän supistumiskehitystä on vauhdittanut yritysten toimintojen nopeasti kasvanut ulkoistaminen erityisesti tietotekniikkapalveluissa. Toisaalta tuonnin arvo oli viennin arvoa suurempi tarkastelun alkuvuosina 2000 ja 2001, mutta vuonna 2002 tietotekniikkapalveluerä kääntyi ylijäämäiseksi. Tietotekniikkapalveluja on ostettu eniten Ruotsista ja Britannia.

Asiantuntijapalveluista merkittävimmät ulkomailta ostetut yrityspalvelut olivat mainonta, markkinointitutkimukset ja mielipidemittaukset, t&k -palvelut sekä laki-, tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut. Mainonnan ja markkinoinnin palvelujen alijäämä kasvoi, kun tuontimenot lisääntyivät noin 12 prosenttia vuonna 2004. Tärkeimmät tuontimaat olivat Yhdysvallat ja Ruotsi.

Myös tutkimus- ja kehittämisspalvelujen suhteen Suomi osaamis pohjaisena, mutta suhteellisen pienenä taloutena, on ollut alijäämäinen. Suomi on siten edelleen riippuvainen kansainvälisestä tutkimus- ja teknologiaosaamisesta, vaikkakin t&k -palvelujen tuonti väheni vuonna 2004 yli 30 prosenttia. t&k -palvelutuonnissa tärkeimmät kauppakumppanit ovat olleet Britannia ja Yhdysvallat. Asiantuntijapalveluista laki- ja tilinpito- sekä hallinto- ja PR-palvelutuonnin arvo on ollut viennin arvoa suurempi koko ajanjakson 2000–2004. Vuonna 2004 alijäämä kaksinkertaistui, johon vaikutti tuonnin kasvu 11 prosentilla. Myös laki- ja tilinpito- sekä hallinto- ja PR-palvelutuonnin tärkeimmät kauppakumppanit olivat Yhdysvallat ja Britannia.

Kuvio 10. Palvelujen tuonti vuonna 2004 palvelutyypeittäin, prosenttia kokonaispalvelutuonnista

¹⁾ Muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut

Taulukko 6. Palvelujen tuonti vuosina 2000–2004 palvelutyypeittäin, miljoonaa euroa

Palvelutyyppi	2000	2001	2002	2003	2004
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	326	385	276	234	215
Posti- ja kuriiripalvelut	25	27	31	41	26
Telekommunikaatiopalvelut	301	359	245	192	189
Rakennuspalvelut	57	127	223	261	497
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	331	379	395	427	592
Tietotekniikkapalvelut	312	364	363	407	561
Informaatiopalvelut	19	15	32	19	31
Rojalit ja lisenssimaksut	611	595	641	545	644
Muut liike-elämän palvelut	2 620	2 170	1 899	2 257	2 206
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	174	141	216	207	230
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	190	142	301	375	420
Tutkimus- ja kehittämispalvelut	123	137	235	411	283
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	86	90	69	77	92
Maa- ja metsätalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut	4	3	2	1	8
Muulla erittelemättömät liike-elämän palvelut ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut	2 043	1 658	1 077	1 187	1 174
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	63	42	64	22	23
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	55	33	58	6	6
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	7	9	6	16	17
Muut erittelemättömät palvelut	40	56	128	78	123
Yhteensä	4 047	3 755	3 626	3 823	4 300

Palvelujen ulkomaankauppa maittain

Vuonna 2004 Suomen palvelujen viennistä 39 prosenttia suuntautui EU15-maihin. EU15-maiden merkityksen vähentymiseen on vaikuttanut sen ulkopuolelta saatujen vientitulojen määrän lisääntyminen 31 prosentilla, vaikka vienti kasvoi tuolloin alueella 23 prosentilla. EU15-maista merkittävin palveluvientimaa on ollut Ruotsi, jonka osuus oli noin 20 prosenttia kaikesta alueelle suuntautuvasta palveluviennistä. Ruotsista saatujen vientitulojen kasvu oli 13 prosenttia vuonna 2004. Muut alueen tärkeimmät vientimaat Suomelle olivat Britannia, Saksa ja Alankomaat. Suhteellisesti eniten palveluviennin kasvua suuntautui Luxemburgin ohella Alankomaihin, jotka siten kasvattivat osuuttaan EU15-alueelle suuntautuvasta kokonaisviennistä. Alueen ainoa maa, johon Suomen palveluvienti supistui vuonna 2004, oli Belgia.

EU15-alueen ulkopuolisten kauppakumppanien merkityksen lisääntyminen johtuu Suomen palveluviennin huomattavasta kasvusta Kiinaan, Venäjälle ja Yhdysvaltoihin. Näiden maiden osuus Suomen koko palveluviennin tuloista on 27 prosenttia. Suomen palveluvienti Kiinaan yli kaksinkertaistui vuonna 2004. Vaikka Intian merkitys kauppakumppanina on vielä vähäinen, niin Intian talouden ripeä kasvu heijastui Suomen palveluviennin lähes kolminkertaistumisena Intiaan edellisvuodesta.

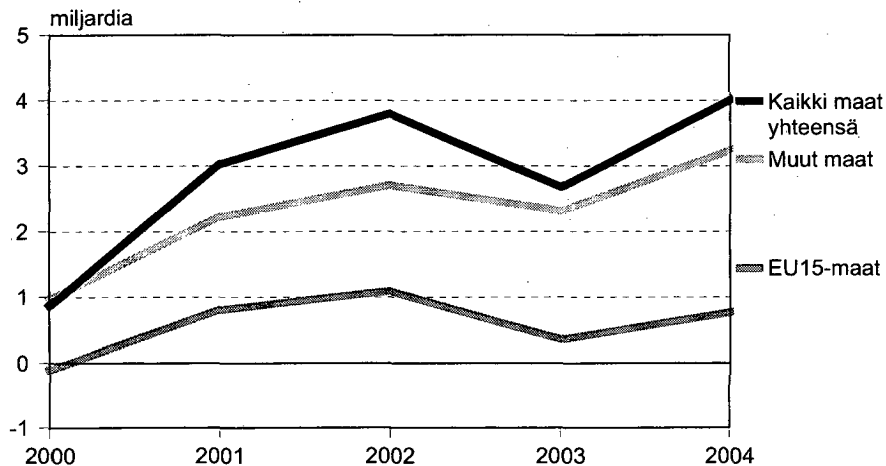
EU15-maiden merkitys palvelutuonnille on ollut suurempi kuin Suomen palveluvien-
nille. Vuonna 2004 koko palvelujen tuonnista 57 prosenttia ostettiin EU15-maista. Alue-
en tärkeimmät tuontimaat Suomelle kuten palveluvienninkin puolella olivat Ruotsi,
Britannia, Saksa ja Alankomaat. Nämä maat kattoivat 40 prosenttia palvelujen koko-
naistuonnista. Vuonna 2004 palvelutuonti Britanniaista supistui jonkin verran, joten
Ruotsi nousi Britannian ohitse palvelutuonnin tärkeimmäksi EU15-maaksi. Suhteelli-
sesti eniten kasvoi palvelutuonti Saksasta.

Palvelutuonnin kannalta tärkein yksittäinen kauppakumppani on ollut Yhdysvallat, jona
ka merkitys on kuitenkin supistunut vuosituhaten alusta. Vuonna 2004 Yhdysvalloista
ostettiin palveluja 3,5 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. EU15-alueen ulkopuoli-
sista maista Venäjä on noussut koko 2000-luvun alkupuoliskolla tärkeäksi tuontimaaksi
ohittaen Norjan ja Sveitsin. Venäjältä ostettiin vuonna 2004 palveluja 84 prosenttia
enemmän kuin edellisenä vuonna. Palvelujen ostomaina Kiina ja Intia eivät ole vielä
merkittäviä Suomelle, mutta vuoden 2004 tuonnin kasvu oli huomattava erityisesti Kii-
nasta.

Suomen palvelukauppa oli vuonna 2004 ylijäämäistä lähes kaikkien EU15-maiden
kanssa. Yhteenlaskettu palveluvienti EU15-alueelle oli 767 miljoonaa euroa suurempi
kuin ostetut palvelut alueelta. Suomen palvelukaupan ylijäämä EU15-maiden kanssa
kaksinkertaistui vuonna 2004. Palvelukaupan ylijäämää kasvatti huomattavasti Alan-
komaat.

Koko tarkastelujaksolla Suomen palvelukauppa on ollut EU15-alueen ulkopuolisten
maiden kanssa ylijäämäistä. Suomella on ollut kuitenkin huomattava palvelukaupan
alijäämä Yhdysvaltojen kanssa, joka tosin supistui kahdella prosentilla vuonna 2004.
Vuonna 2004 ylijäämä kasvoi Suomen palvelukaupan ylijäämän lähes kaksinkertais-
tuttua sekä Venäjän että Kiinan kanssa.

Kuvio 11. Palvelukaupan tase vuosina 2000–2004 alueittain, miljardia euroa

Taulukko 7. Palvelujen vienti vuosina 2000–2004 maittain, miljoonaa euroa

Maa	2000	2001	2002	2003	2004
EU15-maat					
Alankomaat	123	172	261	242	470
Belgia	46	78	105	112	96
Britannia	390	740	854	506	571
Espanja	49	86	77	84	109
Irlanti	31	58	58	101	140
Italia	158	179	201	145	171
Itävalta	66	75	66	64	98
Kreikka	36	54	65	47	49
Luxemburg	8	5	12	8	16
Portugali	28	50	52	38	46
Ranska	165	231	310	171	224
Ruotsi	525	615	589	572	645
Saksa	310	435	432	444	489
Tanska	89	111	116	88	102
Muut maat					
Norja	110	131	132	121	152
Viro	46	100	98	73	62
Venäjä	278	305	429	579	1 111
Sveitsi	93	145	362	360	188
Kanada	19	20	23	20	25
Yhdysvallat	846	827	445	411	438
Japani	123	276	177	87	36
Kiina	..	..	..	327	692
Intia	..	..	..	18	45
Muu Maailma	1 373	2 092	2 558	1 882	2 327
Kaikki maat yhteensä	4 914	6 786	7 424	6 499	8 303

.. tieto ei saatavilla

Taulukko 8. Palvelujen tuonti vuosina 2000–2004 maittain, miljoonaa euroa

Maa	2000	2001	2002	2003	2004
EU15-maat					
Alankomaat	162	213	220	220	261
Belgia	62	67	98	122	128
Britannia	681	528	480	523	490
Espanja	35	36	35	34	37
Irlanti	49	46	58	131	144
Italia	56	61	82	57	57
Itävalta	24	31	27	36	37
Kreikka	7	6	7	13	13
Luxemburg	4	5	9	12	9
Portugali	5	69	7	7	5
Ranska	120	96	137	134	149
Ruotsi	355	404	548	494	544
Saksa	301	290	260	290	408
Tanska	264	231	142	188	179
Muut maat					
Norja	65	86	118	105	97
Viro	35	38	49	52	49
Venäjä	69	105	191	176	324
Sveitsi	70	80	99	98	137
Kanada	32	37	33	24	36
Yhdysvallat	1 235	917	695	650	673
Japani	98	85	22	23	36
Kiina	..	..	..	15	74
Intia	..	..	..	26	42
Muu Maailma	317	324	310	391	372
Kaikki maat yhteensä	4 047	3 755	3 626	3 823	4 300

.. tieto ei saatavilla

Ulkomaiset tytäryhtiöt ja palvelujen ulkomaankauppa

Vuonna 2004 Suomessa sijaitsi yli 3 300 ulkomaista tytäryhtiötä. Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus oli palvelujen viennistä 15 prosenttia ja palvelujen tuonnista 35 prosenttia vuonna 2004. Niiden yhteenlaskettu palvelujen vienti oli 1,23 miljardia ja tuonti 1,45 miljardia euroa. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus yritysten henkilöstöstä oli 15 prosenttia ja liikevaihdosta 21 prosenttia. Niiden merkitys palvelujen tuonnista oli siten huomattavasti suurempi kuin henkilöstön määrästä ja liikevaihdosta.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus palvelujen ulkomaankaupasta vaihtelee huomattavasti palveluerittäin. Niiden osuus oli merkittävin palveluviennin puolella mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset, tutkimus- ja kehittämisspalvelut ja informaatio-

palvelut -erissä. Puolestaan palvelujen tuonnissa niiden osuus oli merkittävin telekommunikaatiopalvelut, informaatiopalvelut ja tietotekniikkapalvelut -erissä.

Taulukko 9. Ulkomaisten tytäryhtiöiden palvelujen vienti ja tuonti vuonna 2004

Palveluerä	Vienti,		Tuonti,	
	milj. euroa	Osuus, %	milj. euroa	Osuus, %
Posti- ja kuriiripalvelut	0,9	2	0,4	2
Telekommunikaatiopalvelut	179,2	77	162,6	81
Rakennuspalvelut	108,1	21	80,3	6
Tietotekniikkapalvelut	126,3	25	16,5	57
Informaatiopalvelut	18,3	68	38,0	79
Rojallit ja lisenssimaksut	46,5	8	183,7	31
Muut liike-elämän palvelut				
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	11,3	9	55,2	26
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	90,0	77	132,8	34
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	146,3	73	23,2	9
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	52,4	22	17,0	20
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	0,1	10	0,9	12
Muualla erittelemättömät liike-elämän palvelut ml. välityskauppa, käyttöleasing ja muualla luokittelemattomat konsernien sisäiset palvelut	323,8	26	393,4	28
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	0,4	11	0,1	2
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	0,4	5	7,8	47
Muut erittelemättömät palvelut	60,4	56	33,0	28
Yhteensä	1 164,1	16	1366,2	35

Liike-elämää palvelevien yritysten ulkomaankaupan syyt ja esteet

Tilastokeskus toteutti EU:n rahoittaman kahdeksalle eri toimialalle¹³ suunnatun kyselyn syksyllä 2005.¹⁴ Ulkomaankaupan syiden ja esteiden lisäksi tutkimuksen avulla kerättiin tietoa liikevaihdesta palvelunimikkeittäin. Kyselyn kolmas tavoite oli kartoittaa, miten suuren osan liikevaihdostaan yritykset saivat kotimaisilta asiakkailta, muiden EU-maiden asiakkailta sekä EU:n ulkopuolisilta asiakkailta, ja miten paljon palveluita myytiin yrityksille, julkiselle sektorille sekä kotitalouksille ja voittoa tavoittelemattomille yhteisöille.

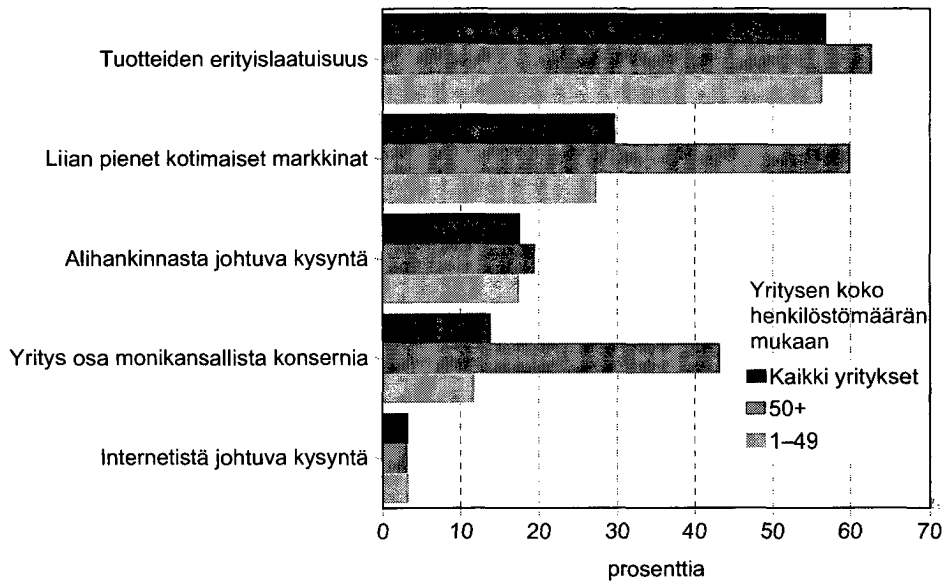
Kyselyn vastausten perusteella tuotteiden erityislaatuisuus osoittautui varsin yleiseksi ulkomaankaupan syyksi sekä pienillä että suurilla ja keskisuurilla yrityksillä. Erityislaatuudella tarkoitetaan tässä sitä, että yritysten kauppaamat tuotteet olivat huippupalveluita tai kapea-alaisia erikoispalveluita. Suurilla ja keskisuurilla yrityksillä, (henkilöstömäärä vähintään 50 henkilöä), toinen hyvin yleinen ulkomaankaupan syy oli kotimaisten markkinoiden pienuus. Vastauksista kävi ilmi, että siinä missä suurilla ja kes-

¹³ Liike-elämän palvelut 2004 -kyselyn toimialat: Tietojenkäsittelypalvelut, Lakiasiajn palvelu, Laskentatoimi, kirjanpito, tilintarkastus ja veroneuvonta sekä liikkeenjohdon konsultointi, Markkinatutkimus ja mielipideselvitykset, Tekninen palvelu, Tekninen testaus ja analysointi, Mainospalvelu, Työnvälitys ja henkilöstön hankinta.

¹⁴ Vastaavia tietoja on kerätty EU-tasolla harmonisoidusti aiemminkin, viitevuoden 2004 kyselyyn osallistui 15 maata.

kisuurilla yrityksillä oli useampia syitä harjoittaa ulkomaankauppaa, pienillä yrityksillä tuotteiden erityislaatuisuus oli oikeastaan ainoa yleinen ulkomaankaupan syy.

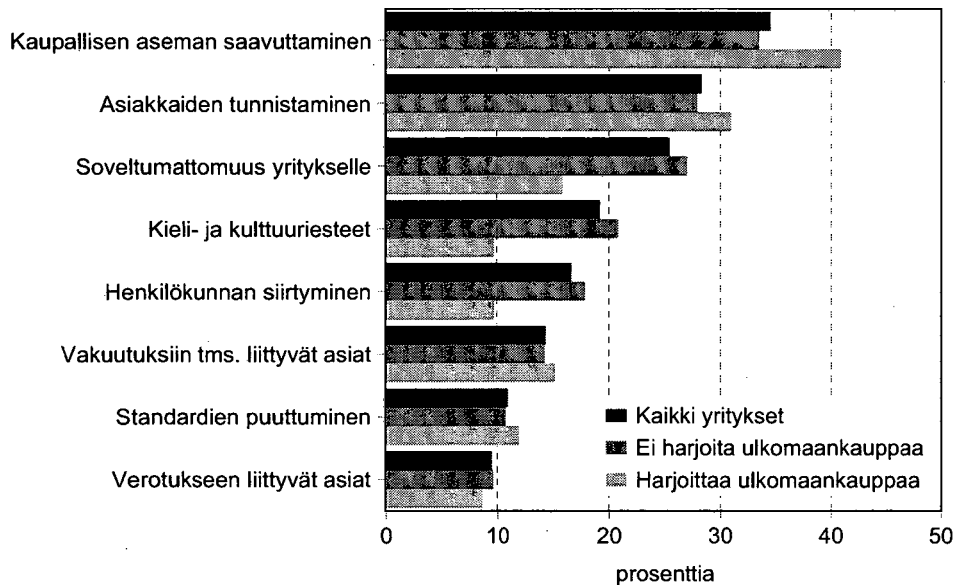
Kuvio 12. Syy harjoittaa ulkomaankauppaa, % yrityksistä

Vaikka edellä mainitut ulkomaankaupan syyt eli tuotteiden erityislaatuisuus ja pienet kotimaiset markkinat olivat yleisiä monella toimialalla, toimialoittaisia erityispiirteitäkin löytyi. Alihankinnasta johtuva kysyntä oli varsin merkittävä ulkomaankaupan syy sekä lakiasiaain palvelujen toimialalle kuuluvilla yrityksillä että teknisen palvelun yrityksillä. Myös muut kuin kyselyn esille tuomat ulkomaankaupan syyt olivat tärkeitä osalle yrityksistä. Etenkin lakiasiaainpalvelujen, laskentatoimen ja kirjanpidon sekä mainospalvelun toimialoille kuuluvat yritykset toivat esiin syitä, joita lomakkeella ei eritelty. Tällaisia syitä olivat esimerkiksi ulkomaiset toimeksiantajat, palveluntuottajan kuuluminen verkostoon sekä monikansalliset konsernit, jotka keskittävät palveluostonsa niin, että yksi yritys huolehtii koko konsernin palveluista.

Sekä ulkomaankauppaa harjoittavat että pelkästään kotimaassa palveluitaan myyvät yritykset pitivät kaupallisen aseman saavuttamista ja potentiaalisten asiakkaiden tunnistamista merkittävänä ulkomaankaupan esteinä. Ryhmien arvioinnit eri asioiden merkityksestä ulkomaankaupan esteinä kuitenkin poikkesivat toisistaan jonkin verran. Kotimarkkinoihin tyytyvät yritykset esimerkiksi kokivat ulkomaankaupan soveltumattomuuden, henkilökunnan siirtymisen sekä kieli- ja kulttuurierot merkittäviksi esteiksi useammin kuin ulkomaankauppaa jo käyvät yritykset.

Kuvio 13. Melko merkittävä tai erittäin merkittävä ulkomaankaupan este, % yrityksistä

Palvelujaan ulkomaille myyvät laskentatoimen ja kirjanpidon yritykset kokivat kansainvälisten standardien puuttumisen ja soveltumattomuuden merkittäviksi ulkomaankaupan esteiksi. Teknisen palvelun toimialalla ulkomaankauppaa harjoittavat yritykset pitivät merkittävinä ulkomaankaupan esteinä paitsi asiakkaiden tunnistamista ja kaupallisen aseman saavuttamista, myös vakuutuksiin, takuujärjestelmiin ja vastaaviin liittyviä asioita. Saman toimialan kotimarkkinoilla toimivat yritykset puolestaan korostivat soveltumattomuuden, kaupallisen aseman saavuttamisen ja asiakkaiden tunnistamisen ohella kieli- ja kulttuuriesteiden merkitystä.

3. Tavaroiden ulkomaankauppa

3.1 Ulkomaankaupan kehitys

Suomen vienti kohosi vuonna 2004 runsaaseen 48,9 miljardiin euroon eli viisi prosenttia suuremmaksi kuin vuotta aiemmin. Tätä korkeammalla tasolla vienti on ollut vain vuonna 2000. Tuonti kasvoi 11 prosenttia edellisvuotisesta ja kohosi kaikkien aikojen suurimpaan vuosiarvoonsa hieman yli 40,7 miljardiin euroon.

Vientiä vetivät kasvuun metallien perusteellisuus, koneet ja laitteet sekä kemian teollisuus. Päätuoteluokista vain sähköteknisen teollisuuden tuotteiden ja laivojen vienti oli laskussa vuonna 2004. Tuonnin arvo kohosi kaikissa tärkeimmissä tuoteluokissa. Vahvinta kasvu oli metallien perusteellisuuden, malmirikasteiden ja henkilöautojen tuonnissa.

Kauppataaseen ylijäämä jäi vuonna 2004 hieman vajaaseen 8,2 miljardiin euroon. Tätä pienemmäksi ylijäämä on jäänyt viimeksi vuonna 1996. Suurimmillaan ylijäämä oli vuonna 2000 runsaat 12,6 miljardia euroa. Vuosina 2001 ja 2002 ylijäämää kertyi vajaat 12 miljardia. Vuoden 2003 ylijäämä oli 9,6 miljardia euroa.

Taulukko 10. Ulkomaankauppa vuonna 2003 ja 2004, miljoonaa euroa

	2003	2004	Muutos %
Tuonti	36 775	40 730	11
Vienti	46 378	48 917	5
Tase	9 604	8 187	

Vienti

Metallien perusteellisuuden tuotteiden kysyntä veti metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden viennin 13 prosentin kasvuun vuonna 2004. Perusmetallien viennin arvo kasvoi yli kolmanneksen. Raudan ja teräksen viennin arvo kohosi 41 prosenttia. Vientimäärien kasvu jäi kymmenen prosentin paikoille, mutta vientihinnat nousivat lähes 30 prosenttia. Värimetallien vientimäärät jäivät hieman edellisvuotista vähäisemmiksi, mutta yli kolmanneksen nousu hinnoissa nosti niidenkin viennin arvoa lähes kolmanneksella.

Kone- ja laitevienti kasvoi vuoden 2004 aikana 11 prosenttia. Kasvua vauhdittivat sähkögeneraattorit ja -moottorit, nosto- ja lastauskoneet sekä paperiteollisuuskoneet. Moottoriajoneuvojen viennissä oli lisäystä lähes neljännes. Kasvu perustui kokonaan siihen, että henkilöautojen toimitukset Venäjälle ja Baltiaan moninkertaistuivat. Venäjälle vietyjen henkilöautojen määrä (yli 15 000 autoa) ja arvo viisinkertaistuivat vuodesta 2003. Autovienti Latviaan ja Liettuaan yli kolminkertaistui. Suomen telakkateollisuuden viennin arvo jäi 38 prosenttia vuoden 2003 vientiä pienemmäksi.

Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vienti kääntyi vuoden 2004 lopulla vahvaan kasvuun. Tammi-toukokuun jyrkän pudotuksen vuoksi tuoteluokan vienti vuositasolla jäi kuitenkin kaksi prosenttia vuoden 2003 vientiä pienemmäksi. Ryhmän tärkeimpiä tuotteita olivat puhelin- ja radiolaitteet, sähkömuuntajat ja -muuttajat, sähkökytkentälaitteet sekä elektroniikan komponentit. Matkapuhelimien viennin määrä kohosi ennätyskelli-

seen 32 miljoonaan puhelimeen eli 12 prosenttia vuoden 2003 vientiä suuremmaksi. Hintojen laskun vuoksi matkapuhelinviennin arvo, vajaat 4,4 miljardia euroa, jäi 12 prosenttia pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin.

Metsäteollisuustuotteiden vientimäärät olivat muutaman prosentin kasvussa, mutta koska vientihinnat olivat samaan aikaan loivassa laskussa, metsäteollisuuden viennin arvo kasvoi vain kaksi prosenttia edellisvuotisesta. Sellun ja paperin viennin arvo kasvoi hieman yli kaksi prosenttia ja mekaanisen metsäteollisuuden viennin arvo prosentin.

Kemian teollisuuden vienti kasvoi vuonna 2004 lähes koko vuoden, vain helmikuussa koettiin pieni notkahdus. Ryhmää veti ylöspäin erityisesti 19 prosentin kasvu öljytuotteiden viennissä, mutta selvää nousua oli myös kemian perusteollisuuden (19 prosenttia) ja muovien viennissä (13 prosenttia). Elintarvikevienti oli vuonna 2004 parin prosentin kasvussa. Tevanake-tuotteiden vienti pysytteli suunnilleen vuoden 2003 tasolla, kun tekstiilivienti supistui kahdeksan prosenttia, mutta vaatevienti oli samansuuruisessa kasvussa.

Tuonti

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonnin arvo kasvoi 13 prosenttia vuonna 2004. Suurimpana syynä kasvuun oli metallien perusteollisuuden ja malmirikasteiden tuonnin arvon puolitoistakertaistuminen. Tuontihinnat kohosivat suunnilleen kolmanneksen ja tuontimäärät hieman toistakymmentä prosenttia. Elektroniikan komponenttien ym. sähköteknisen teollisuuden tuotteiden tuotantotarvikkeiden tuonti jäi suunnilleen edellisvuotiselle tasolle.

Investointitavaroita tuotiin seitsemän prosenttia edellisvuotista enemmän. Kasvussa olivat lähes kaikki merkittävät investointitavararyhmät. Atk-laitteiden sekä puhelin- ja radiolaitteiden tuonti kasvoi toistakymmentä prosenttia. Sähkögeneraattoreiden ja -moottoreiden tuonnissa kasvua oli kuusi prosenttia.

Energiatuotteiden tuonnin arvo nousi vuonna 2004 lähes 11 prosenttia suuremmaksi kuin vuotta aikaisemmin. Raakaöljyn tuonnin arvo kasvoi vajaan viidenneksen ja kivihiilen tuonnin arvo 12 prosenttia. Muutokset sekä öljyn että hiilen tuonnin arvossa johtuivat hintojen noususta. Raakaöljyn tuontimäärän kasvu jäi kahteen prosenttiin, ja kivihiilen tuontimäärä supistui edellisvuotisesta.

Kulutustavaruonti oli vuonna 2004 selvässä kasvussa. Kestokulutustavaroiden tuonti lisääntyi 13 prosentilla, kun henkilöautojen tuonti kohosi runsaan viidenneksen vuoden 2003 tuontia suuremmaksi. Lyhytkestoisten kulutustavaroiden tuonnissa kasvua oli kahdeksan prosenttia. Ryhmän tuontia kasvattivat mm. lääkkeet ja farmaseuttiset tuotteet, juomat ja tupakka. Myös vaate- ja jalkineuonti oli muutaman prosentin kasvussa.

Kauppatase

Suomen EU-kauppa oli vuonna 2004 hienoisessa kasvussa. Vienti EU-maihin kasvoi kaksi prosenttia edellisvuotisesta ja tuonti EU-maista seitsemän prosenttia. Vientiä kasvatti erityisesti Ruotsi, joka 18 prosentin kasvullaan ohitti Saksan ja nousi Suomen tärkeimmäksi vientimaaksi. Lähes yhtä vahvassa kasvussa oli vienti Alankomaihin. Vielä Ruotsiakin nopeammin kasvoi Suomen vienti uusiin EU-maihin Viroon ja Unkariin (kasvua kummankin kohdalla 22 prosenttia). Suurista EU-maista selvimmin eli runsaan

viidenneksen oli miinuksella vienti Italiaan. Vienti Saksaan supistui viisi prosenttia ja vienti Britanniaan kahdeksan prosenttia.

Tuonti suurimmasta tuontimaastamme Saksasta kasvoi kahdeksan prosenttia. Tärkeistä EU-maista vahvimmassa kasvussa oli Alankomaat, josta tuonti lisääntyi 16 prosenttia. Tuonti Ruotsista kasvoi kymmenen prosenttia. Tuonti Britanniaasta oli viiden prosentin laskussa.

Ulkokaupan suurista maista Venäjä ja Kiina jatkoivat vahvaa kasvuaan. Vienti Venäjälle kasvoi neljänneksen, ja Venäjä nousi edellisen vuoden viidenneltä sijalta Suomen kolmanneksi tärkeimmäksi vientimaaksi. Tuonnissa Venäjä on Saksan jälkeen selvästi toiseksi tärkein maa. Tuonti Venäjältä lisääntyi 22 prosenttia. Kauppa Kiinan kanssa kehittyi vielä Venäjääkin suotuisammin. Viennin arvo puolitoistakertaistui, mikä nosti Kiinan vientimaidemme listalla seitsemänneksi. Tuontimaista Kiina nousi seitsemänneltä sijalta neljänneksi, kun tuonnin arvo kasvoi neljänneksen. Muista EU:n ulkopuolisista kauppakumppaneista USA menetti edellisvuotiseen tapaan asemiaan Suomen viennissä, mutta tuonti sieltä kääntyi kymmenen prosentin kasvuun. Kauppa Japanin kanssa pysyi melko tarkasti edellisvuotisella tasolla.

Kauppataseen ylijäämä jäi vuonna 2004 vajaaseen 8,2 miljardiin euroon. Yhden poikkeuksellisen vuoden jälkeen Britannia oli perinteiseen tapaan jälleen suurin ylijäämämaa. Suomen tase Britannian kanssa oli vajaat 1,6 miljardia euroa ylijäämäinen. Kaupassa USA:n kanssa kertyi ylijäämää runsaat 1,2 miljardia euroa. Lähes miljardin euron ylijäämään päätyi kauppa Arabiemiirikuntien ja Ruotsin kanssa.

Japani oli aiempina vuosina yleensä Suomen suurin alijäämämaa. Vuonna 2003 Venäjä kuitenkin ohitti Japanin, ja vuonna 2004 samansuuntainen kehitys jatkui. Selvästi suurin eli lähes miljardin euron alijäämä syntyi Suomen kaupassa Venäjän kanssa. Toiseksi suurimmaksi alijäämämaaksi kohosi Saksa, jonka kanssa Suomen kauppa jäi yli 700 miljoonaa euroa alijäämäiseksi. Kolmantena oli Japani (alijäämää hieman yli puoli miljardia euroa).

3.2 Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain

Viennin arvo vuonna 2004 oli 48,9 miljardia euroa. Suurten yritysten osuus Suomen kokonaisviennistä oli 84 prosenttia. Suurten yritysten viennin arvo oli 41,1 miljardia euroa, mikä oli viisi prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Pk-yritysten viennin arvo oli 7,1 miljardia euroa, mikä vastasi 15 prosentin osuutta kokonaisviennistä. Pk-yritysten vienti kasvoi kuusi prosenttia edellisvuodesta.

Tuonti kasvoi 11 prosenttia vuonna 2004 ja oli arvoltaan 40,7 miljardia euroa. Suurten yritysten osuus Suomen kokonaistuonnista oli 65 prosenttia. Suurten yritysten tuonnin arvo oli yli 26 miljardia euroa, mikä oli 10 prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Pk-yritysten tuonnin arvo oli 13,2 miljardia euroa, mikä vastasi 32 prosentin osuutta kokonaistuonnista. Pk-yritykset kasvattivat tuontiaan yhdeksän prosenttia edellisvuodesta.

Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset kokoluokittain vuonna 2004

Vuonna 2004 Tullihallituksen ulkomaankaupan tilastoaineiston mukaan vientiä harjoittaneita yrityksiä oli yhteensä 13 692. Teollisuudessa¹⁵ toimivia suuria¹⁶ vientiyrityksiä oli 598. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista vientiyrityksistä oli 12 prosenttia ja toimialan viennistä 89 prosenttia. Pieniä ja keskisuuria¹⁷ vientiyrityksiä oli yli 4 300. Pk-yritykset jakautuivat viennissä kokoluokittain seuraavasti.

Teollisuudessa toimivia keskisuuria¹⁸ vientiyrityksiä oli 707, pieniä¹⁹ yrityksiä 1 412 ja mikroyrityksiä²⁰ 2 215.

Tukku- ja vähittäiskaupassa²¹ toimivia suuria vientiyrityksiä oli 271 vuonna 2004. Toimialalla toimivista vientiyrityksistä 92 prosenttia oli pk-yrityksiä. Pk-yritysten osuus toimialan viennistä oli 52 prosenttia.

Tuontia harjoittaneita yrityksiä vuonna 2004 oli yhteensä 34 630. Teollisuudessa toimivia suuria tuontiyrityksiä oli 646 vuonna 2004. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista tuontiyrityksistä oli 9 prosenttia ja toimialan tuonnista 85 prosenttia. Teollisuudessa toimivia keskisuuria tuontiyrityksiä oli 731, pieniä yrityksiä 1 692 ja mikroyrityksiä 3 798.

Tukku- ja vähittäiskaupassa toimivia suuria tuontiyrityksiä oli 385 vuonna 2004. Toimialalla toimivista tuontiyrityksistä 92 prosenttia oli pk-yrityksiä. Pk-yritysten osuus toimialan tuonnista oli 50 prosenttia.

Suurten yritysten vienti nousi viisi prosenttia vuonna 2004

Suurten yritysten viennin arvo vuonna 2004 oli 41,1 miljardia euroa. Sekä kemian että metallien ja koneiden vienti oli suurilla yrityksillä yli 10 prosentin kasvussa vuoteen 2003 verrattuna. Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vienti laski kolme prosenttia.

Viennistä 58 prosenttia suuntautui EU-maihin²². EU-maihin suuntautunut vienti nousi vuonna 2004 prosentilla, kun samanaikaisesti vienti EU:n ulkopuolelle kasvoi 12 prosenttia. Suuret yritykset kasvattivat sekä metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden että sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vientiä EU:n ulkopuolelle yli 10 prosenttia. Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden vienti euroalueelle laski 24 prosenttia, minkä vaikutuksesta suurten yritysten kokonaisvientii euroalueelle laski viidellä prosentilla edellisvuodesta.

¹⁵ Tilastokeskuksen toimialaluokituksen (TOL 2002) mukaan teollisuus (TOL D) käsittää toimialat 15–37.

¹⁶ Suurilla yrityksillä on palkansaajia yli 250. Tämän ehdon lisäksi myös yritykset, joiden liikevaihto on yli 50 miljoonaa euroa sekä taseen loppusumma yli 43 miljoonaa euroa vuodessa, ovat suuria yrityksiä.

¹⁷ Pienet ja keski-suuret eli pk-yritykset käsittävät sekä mikroyritykset, pienet yritykset ja keski-suuret yritykset.

¹⁸ Keskisuuria yrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 250. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 50 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma alle 43 miljoonaa euroa vuodessa.

¹⁹ Pieniä yrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 50. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma on alle 10 miljoonaa euroa vuodessa.

²⁰ Mikroyrityksiä ovat yritykset, joilla on palkansaajia alle 10. Tämän ehdon lisäksi niiden liikevaihto on alle 2 miljoonaa euroa vuodessa tai taseen loppusumma on alle 2 miljoonaa euroa vuodessa.

²¹ Tilastokeskuksen toimialaluokituksen (TOL 2002) mukaan tukku- ja vähittäiskauppa (TOL G) käsittää toimialat 50–52.

²² EU laajeni kymmenellä uudella jäsenmaalla 1.5.2004 alkaen. Tässä julkaisussa uusien jäsenmaiden tiedot on kuitenkin laskettu mukaan EU:hun (EU25) vuoden 2004 alusta lukien. Myös vuoden 2003 vertailutiedoissa tämä on otettu huomioon.

Pk-yritysten osuus kokonaisviennistä 15 prosenttia

Pk-yritysten viennin arvo vuonna 2004 oli 7,1 miljardia euroa, mikä oli kuusi prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Vahvinta kasvu oli kemian teollisuudessa, jonka tuotteiden vienti lisääntyi 14 prosenttia. Metallien, koneiden ja kulkuneuvojen vientiä pk-yritykset kasvattivat 12 prosentilla.

Vahvinta kasvu vuonna 2004 oli pk-yrityksistä kaikkein pienimmissä eli mikroyrityksissä. Niiden vienti kasvoi 25 prosenttia vuoteen 2003 verrattuna. Myös pienet yritykset lisäsivät vientiään, mutta keskiuurilla yrityksillä vienti säilyi edellisvuoden tasolla.

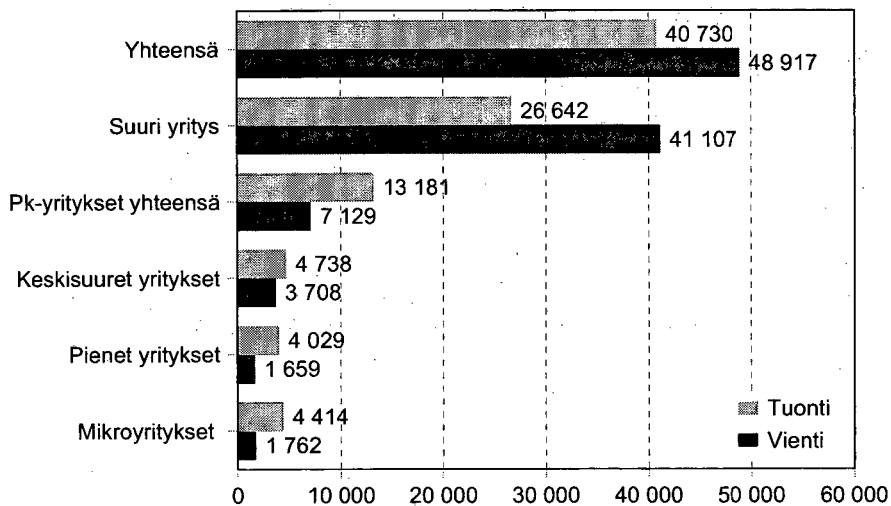
Pk-yritykset kasvattivat vientiä EU-alueelle viisi prosenttia ja vientiä euroalueelle yhdeksän prosenttia vuonna 2004. Vienti EU:n ulkopuolelle nousi seitsemän prosenttia.

Taulukko 11. Kokonaiskehitys (milj. euroa)

	Vienti			Tuonti		
	2003	2004	Muutos %	2003	2004	Muutos %
Pk-yritykset	6 748	7 129	6	12 087	13 181	9
Suuret yritykset	39 157	41 107	5	24 294	26 642	10
Määrittelemätön ¹⁾	473	981	..	394	907	..
Yhteensä	46 378	48 917	5	36 775	40 730	11

¹⁾ Määrittelemättömille ei voida laskea luotettavasti muutosprosenttia. Tämän vuoksi tietoa ei ilmoiteta.

Kuvio 14. Ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain vuonna 2004, milj. euroa

Suuret yritykset vastasivat 65 prosentin osuudesta kokonaistuonnista

Tuonnin arvo suurilla yrityksillä vuonna 2004 oli 26,6 miljardia euroa. Tuonti kasvoi 10 prosenttia vuoteen 2003 verrattuna. Suuret yritykset kasvattivat tuontia kaikissa merkittävässä tuoteluokissa. Metallien ja koneiden tuonti nousi 11 prosenttia, kun kemian teollisuuden osalta kasvuprosentti oli yhdeksän. Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden tuonti nousi kuusi prosenttia vuonna 2004.

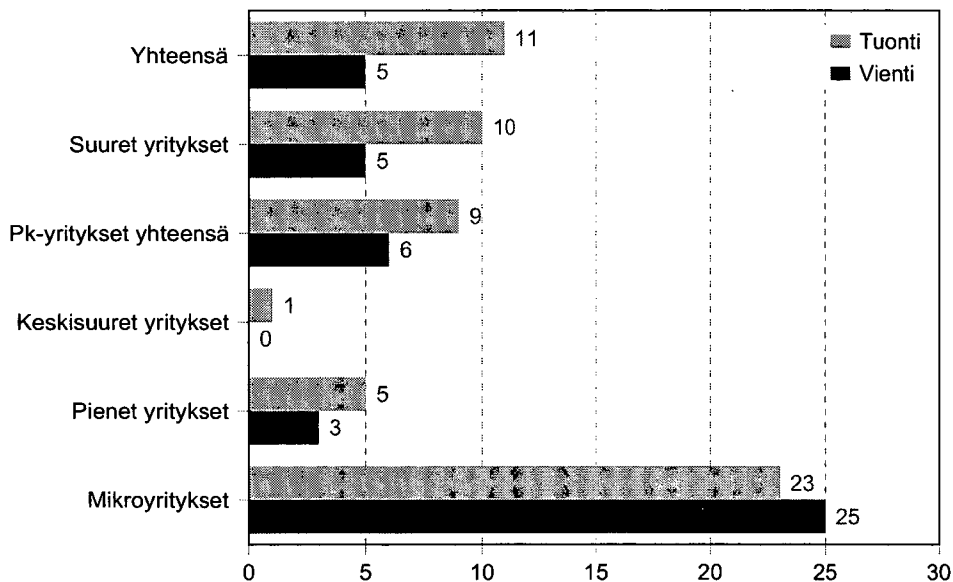
Suuret yritykset kasvattivat tuontia EU-alueelta viisi prosenttia. Kemian teollisuuden tuotteiden tuonti nousi kahdeksan prosenttia ja metallien sekä koneiden tuonti seitsemän prosenttia. Vahvinta tuonnin kasvu vuonna 2004 suurilla yrityksillä oli kuitenkin EU:n ulkopuolelta. Ulkokaupan tuonti lisääntyi 16 prosenttia, mikä ilmeni kasvuna kaikissa tärkeissä tuoteluokissa. Suurten yritysten kokonaistuonnista 47 prosenttia oli peräisin EU-alueen ulkopuolelta.

Pk-yritysten tuonti kasvoi yhdeksän prosenttia vuonna 2004

Pk-yritysten tuonti vuonna 2004 oli 13,2 miljardia euroa. Kasvua kertyi kaikissa tärkeissä tuoteluokissa paitsi puu- ja paperiteollisuuden tuotteissa. Pk-yritykset toivat metalleja, koneita ja kulkuneuvoja 21 prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Sähköteknisen teollisuuden tuotteiden tuonti nousi viisi prosenttia.

Pk-yritysten tuonti EU-alueelta kasvoi seitsemän prosenttia, kun ulkokaupan tuonnissa kasvua kertyi 15 prosenttia. Pienet yritykset ja mikroyritykset lisäsivät tuontiaan EU:n ulkopuolelta yli 10 prosenttia vuonna 2004, kun keskisuurilla yrityksillä kasvua kertyi seitsemän prosenttia.

Kuvio 15. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten kokoluokittain 2004/2003, %

3.3 Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin

Yksityisten kotimaisten yritysten vienti vuonna 2004 oli 33,2 miljardia euroa. Niiden vienti nousi viisi prosenttia edellisvuodesta, mutta osuus kokonaisviennistä laski kaksi prosenttiyksikköä 68 prosenttiin. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti oli 11,7 miljardia euroa, mikä oli yhdeksän prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset vastasivat 24 prosentin osuudesta kokonaisvien-

nistä. Valtiosektorin vienti oli 3,9 miljardia euroa, mikä oli kahdeksan prosenttia kokonaisviennistä.

Yksityisten kotimaisten yritysten osuus tuonnista vuonna 2004 oli 54 prosenttia. Niiden tuonti oli 22,2 miljardia euroa. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten osuus kokonaistuonnista oli 36 prosenttia, mikä vastasi 14,7 miljardin euron tuontia. Valtiosektorin tuonnin arvo oli vuonna 2004 3,7 miljardia euroa, mikä vastasi yhdeksän prosentin osuutta kokonaistuonnista.

Ulkomaankauppaa harjoittaneet yritykset omistajatyypeittäin vuonna 2004

Vuonna 2004 Tullihallituksen ulkomaankaupan tilastoaineiston mukaan vientiä harjoittaneita yrityksiä oli yhteensä 13 692. Teollisuudessa toimi 4 681 yksityistä kotimaista vientiyritystä vuonna 2004. Niiden osuus kaikista toimialalla toimineista vientiyrityksistä oli 92 prosenttia ja toimialan viennistä 71 prosenttia.

Ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä teollisuudessa oli 364. Ne edustivat seitsemän prosentin osuutta kaikista toimialan vientiyrityksistä ja 21 prosentin osuutta toimialan kokonaisviennistä.

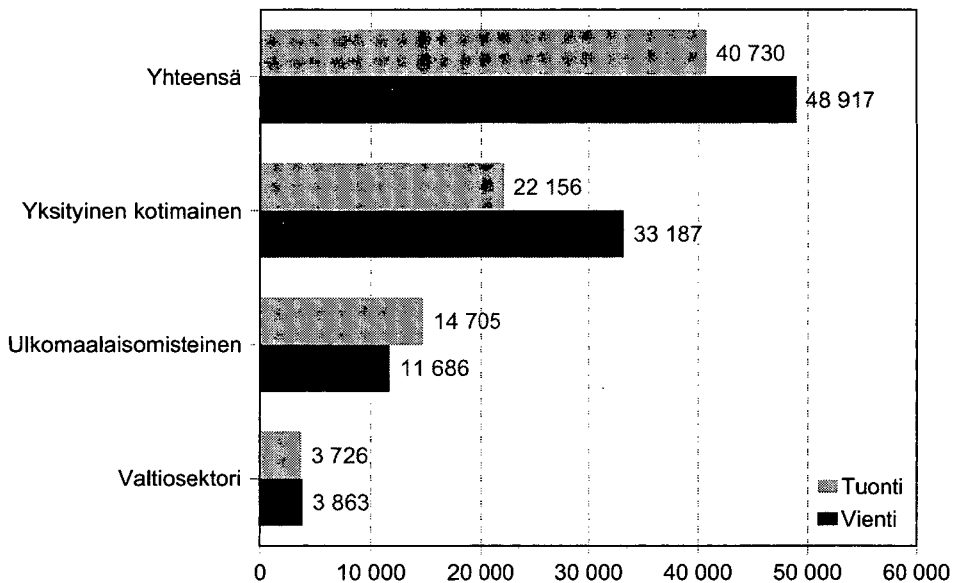
Tukku- ja vähittäiskaupassa toimi vuonna 2004 lähes 4 900 yksityistä kotimaista vientiyritystä. Ne vastasivat 45 prosentin osuudesta toimialan kokonaisviennistä. Ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä toimialalla oli 648 ja niiden osuus toimialan kokonaisviennistä oli 55 prosenttia.

Yksityisten kotimaisten vientiyritysten osuus kaikista vientiyrityksistä oli 89 prosenttia, kun ulkomaalaisomistuksessa olevien vientiyritysten osuus oli yhdeksän prosenttia. Vuonna 2004 ulkomaalaisomistuksessa olevia vientiyrityksiä oli 1 187.

Tuontia harjoittaneita yrityksiä vuonna 2004 oli yhteensä 34 690. Teollisuudessa toimi yli 6 600 yksityistä kotimaista tuontiyritystä vuonna 2004. Niiden osuus kaikista toimialalla toimivista tuontiyrityksistä oli 94 prosenttia ja toimialan tuonnista 61 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevia tuontiyrityksiä oli 410 ja valtiosektorilla toimivia tuontiyrityksiä 41. Valtiosektorin osuus toimialan kokonaistuonnista oli 15 prosenttia, kun vastaava osuus ulkomaalaisomistuksessa olevilla yrityksillä oli 25 prosenttia.

Yksityisten kotimaisten tuontiyritysten osuus kaikista tuontiyrityksistä oli 91 prosenttia, kun ulkomaalaisomistuksessa olevien tuontiyritysten osuus oli viisi prosenttia. Vuonna 2004 ulkomaalaisomistuksessa olevia tuontiyrityksiä oli 1 900.

Kuvio 16. Ulkomaankauppa yritysten omistajatyypeittäin vuonna 2004, milj.euroa

Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten vienti kasvoi yhdeksän prosenttia

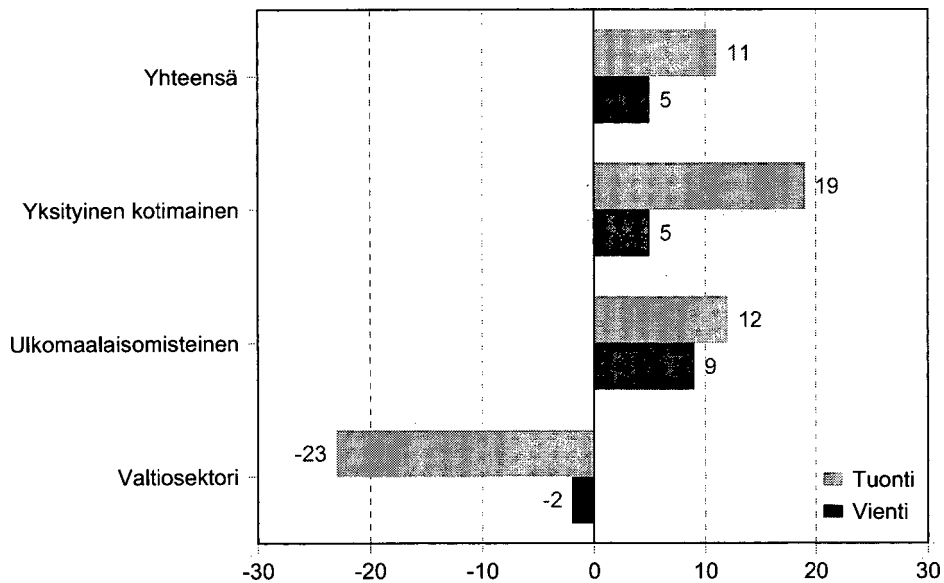
Ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset kasvattivat sekä kemian että metallien, koneiden ja kulkuneuvojen vientiä yli kymmenen prosenttia vuonna 2004 edellisvuoteen verrattuna. Yritysten yhteenlasketusta viennistä 54 prosenttia suuntautui EU-alueelle.

Yksityisten kotimaisten yritysten vienti kasvoi vuonna 2004 viisi prosenttia. Kasvun takana oli vienti EU:n ulkopuolelle, jossa kasvua kertyi 14 prosenttia. Vienti EU-alueella säilyi edellisvuoden tasolla ja vienti euroalueelle laski neljä prosenttia. Yksityisten kotimaisten yritysten kokonaisviennistä 58 prosenttia suuntautui EU-alueelle vuonna 2004.

Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten tuonti nousi 12 prosenttia vuonna 2004. Yritykset lisäsivät metallien, koneiden ja kulkuneuvojen (+18 %), kemian (+9 %) ja sähköteknisen teollisuuden (+8 %) tuontia. Tuonti EU-alueelta kasvoi 9 prosenttia ja tuonti EU:n ulkopuolelta 17 prosenttia. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten kokonaistuonnista 66 prosenttia oli peräisin EU-alueelta.

Yksityisten kotimaisten yritysten tuonti kasvoi vuonna 2004 kaikissa tärkeimmässä tuoteluokissa. Tuonti EU-alueelta nousi 8 prosenttia, kun samanaikaisesti tuonti EU-alueen ulkopuolelta lisääntyi 40 prosenttia. Yksityisten kotimaisten yritysten kokonaistuonnista 58 % oli peräisin EU-alueelta.

Kuvio 17. Viennin ja tuonnin arvon muutos yritysten omistajatyypeittäin 2004/2003, %

3.4 Ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin

Viiden suurimman yrityksen osuus Suomen kokonaisviennistä oli 31 prosenttia vuonna 2004. Tuonnissa vastaava osuus oli 19 prosenttia. Sata suurinta viejää vastasivat 71 prosentin osuudesta kokonaisviennistä, kun tuonnissa vastaava osuus oli 51 prosenttia.

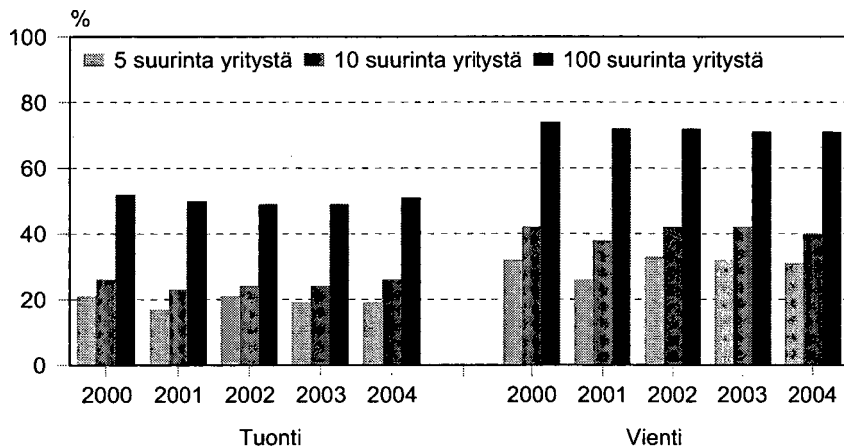
Monessa tärkeässä tuoteluokassa viennissä viiden suurimman yrityksen osuus koko tuoteluokan viennistä ylitti 50 prosenttia. Tuonnissa sitä vastoin viiden suurimman yrityksen osuus ei ylittänyt missään tuoteluokassa 50 prosentin osuutta.

Keskittyneintä vienti oli paperimassan, paperin ja kartongin osalta, jonka viisi tärkeintä viejää vastasivat 75 prosentin osuudesta tuoteluokan kokonaisviennistä. Perusmetallien viennissä viiden suurimman yrityksen osuus oli 66 prosenttia, kun vastaava osuus sähkötekniisessä teollisuudessa oli 69 prosenttia.

Tärkeimpien vientimaiden osalta keskittyneintä oli vientimme Kiinaan. Viiden suurimman viejän osuus oli 55 prosenttia kokonaisviennistä. Seuraavaksi keskittyneintä vienti oli Alankomaiden (52 %) ja Britannian (47 %) kanssa. Viiden suurimman viejän osuus sekä Saksaan että Venäjälle suuntautuneesta viennistä oli 34 prosenttia.

Euroalueelle suuntautuneesta viennistä viiden suurimman viejän osuus oli 37 prosenttia. Vienti EU25-alueelle sekä ulkokaupan vienti olivat hieman vähemmän keskittyneitä, koska viiden suurimman viejän osuus oli hieman yli 30 prosenttia. Pohjois-Amerikkaan suuntautuneesta viennistä viiden suurimman yrityksen osuus oli 37 prosenttia. Viisi suurinta viejää vastasivat 18 prosentin osuudesta Baltian kokonaisviennistä.

Kuvio 18. Ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin vuosittain 2000–2004

Tuonnissa viiden suurimman yrityksen osuus kokonaistuonnin arvosta oli 19 prosenttia. Tärkeimmistä tuoteluokista tuonti oli keskittyneintä perusmetalleissa. Viiden suurimman tuojan osuus tuoteluokan kokonaistuonnista oli 46 prosenttia. Sähköteknisen teollisuuden tuonnissa viiden suurimman tuojan osuus tuoteluokan kokonaistuonnista oli 43 prosenttia.

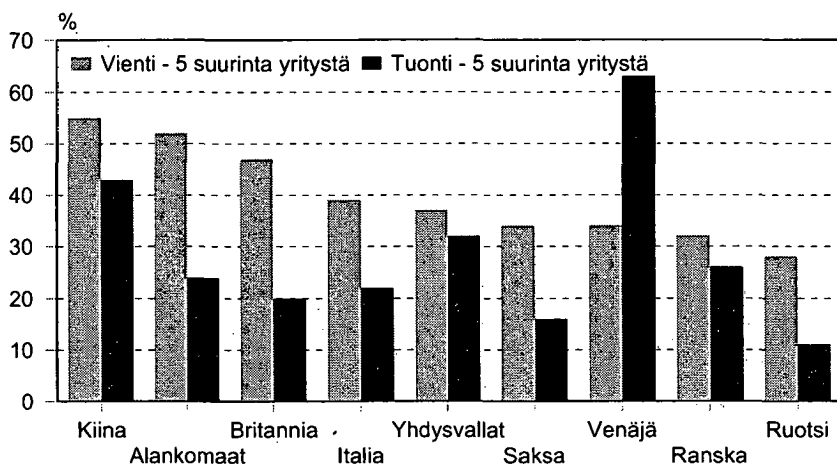
Tärkeimpien tuontimaiden osalta keskittyneintä oli tuontimme Venäjältä. Viiden suurimman tuojan osuus oli 63 prosenttia kokonaistuonnista, kun vastaava osuus tuonnissa Kiinasta oli 43 prosenttia. Viiden suurimman tuojan osuus Saksan-tuonnista oli 16 ja Ruotsin-tuonnista 11 prosenttia.

Muun Euroopan (muut Euroopan maat kuin EU25-maat) osalta viiden suurimman tuojan osuus oli 50 prosenttia, kun ulkokaupassa vastaava osuus oli 36 prosenttia. Baltian-tuonnista viiden suurimman yrityksen osuus oli 30 prosenttia. Tuonti EU25-maista ja tuonti euroalueelta ei ollut yhtä keskittyneitä, koska viiden suurimman tuojan osuus jäi molemmissa vain hieman yli 10 prosenttiin kokonaistuonnista.

Viennin kokonaisarvo vuonna 2004 oli 48,9 miljardia euroa. 14 yrityksen vienti ylitti 500 miljoonan euron rajan ja niiden yhteenlaskettu osuus kokonaistuonnista oli 44 prosenttia. Yli miljoonan euron vientiin ylsi 1 652 yritystä.

Tuonnin kokonaisarvo vuonna 2004 oli 40,7 miljardia euroa. Neljän yrityksen tuonti ylitti 500 miljoonan euron rajan ja niiden yhteenlaskettu osuus kokonaistuonnista oli 18 prosenttia. Yli miljoonan euron tuontia harjoitti lähes 3 000 yritystä.

Kuvio 19. Ulkomaankaupan keskittyminen tärkeimpien kauppakumppanien kanssa vuonna 2004

3.5 Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksena syntyy uutta tietoa ja teknologiaa, joiden käyttöönotto ja soveltaminen näkyvät teollisuudessa mm. uusina tuotantoprosesseina ja tuotteina sekä teknologiaintensiivisten tuotteiden kauppana. Teknologian soveltamista ja siirtoa tarkastellaan tässä luvussa korkean teknologian ulkomaankauppätietojen kautta. Käytetyt indikaattorit kertovat eri maiden ulkomaankaupan rakenteen ja volyymin kehityksestä, kilpailukyvyistä sekä menestymisestä kansainvälisillä tiede- ja teknologiaintensiivisillä markkinoilla. Korkean teknologian tuotteilla on tunnetusti laajalti hyödynnettyinä positiivisia vaikutuksia talouden tuottavuuteen ja kasvuun. Ne kuvastavatkin maan kykyä hyödyntää ja kaupallistaa tutkimuksen ja teknologisten innovaatioiden tuloksia. Suuri korkean teknologian osuus ulkomaankaupasta yhdistetään t&k-investointien korkeaan tasoon, tuottavuuden kasvuun sekä hyväpalkkaisiin ja taitoa vaativiin työtehtäviin. Tietojen lähteenä on Tullihallituksen ULTIKA-tietokanta.

Korkean teknologian käsitteen määrittely

Korkean teknologian käsitettä²³ voidaan tarkastella joko toimiala-, yritys- tai tuoteperusteisesti tai itse käytetyn teknologian teknisten ominaisuuksien näkökulmasta. Tilastotoimen kannalta toimiala- ja tuoteperusteinen tarkastelu on käyttökelpoisin. OECD on jakanut eri toimialat t&k-intensiteettiin perustuen neljään luokkaan. Korkean teknologian tämänhetkisiä toimialoja ovat avaruus ja ilmaliikenne, tieto- ja kommunikointiteknologiat, elektronikka ja tietoliikennevälineet, lääkevalmisteet sekä instrumentit ja hienomekaniikka. Korkean teknologian tuoteryhmät on määritelty samankaltaisella periaatteella.

²³ Classification of High-Technology Products and Industries. OECD Document DSTI/EAS/IND/STP(95)1. OECD. sekä Hatzichronoglou, Thomas: Revision of the High-Technology Sector and Product Classification. STI Working Papers 1997/2, OECD.

Korkean teknologian tuoteryhmät

Toimialoittaisen tarkastelun ongelmana on, että korkean teknologian toimialoihin voi esimerkiksi kuulua yrityksiä, jotka eivät todellisuudessa ole kovin t&k-intensiivisiä. Yritykset voivat tuottaa myös tuotteita, jotka kaikki eivät täytä korkean teknologian tuotteiden kriteerejä. Korkean teknologian tuotteita tuotetaan myös muilla kuin korkean teknologian toimialoilla. Korkeasta teknologiasta ja sen tuotannosta saadaankin toimialaperustaista lähestymistä tarkempi kuva tarkastelemalla sitä tuotteiden näkökulmasta. Tuotelista perustuu tuoteryhmittäisiin t&k-intensiivisyyslaskelmiin.

Korkean teknologian tuotteet muuttuvat ajan kuluessa, mikä johtaa uusien määritelmien käyttöönottoon. Uusia teknologioita ja niihin perustuvia tuotteita kehitetään jatkuvasti, kun taas vanhemmat teknologiat saavuttavat ajan myötä kypsyyssvaiheen ja niistä tulee vähemmän teknologiaintensiivisiä keskitason teknologioita tai pitkällä ajalla jopa matlan tason teknologioita. Tämän kehityksen vuoksi myös toimiala- ja tuoteperusteisia korkean teknologian määritelmiä on muutettava.

Nykyisin käytössä olevan OECD:n määritelmän mukaisia tuoteryhmiä on yhdeksän. Korkean teknologian tuotteiksi luetaan tavarat, joiden tutkimukseen ja kehittämiseen käytetään vähintään neljä prosenttia toimialan liikevaihdosta. Päätuoteryhmät koodeineen ovat seuraavat:

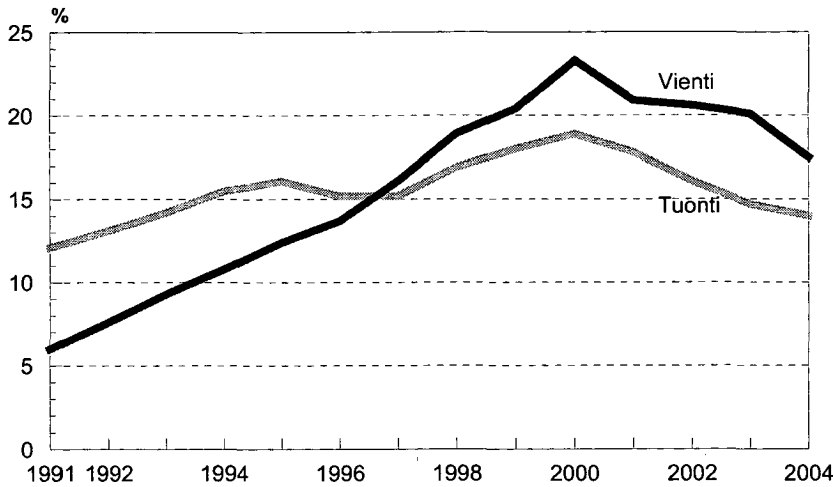
- Avaruus ja ilmaitu [(792-7928-79295-79297)+(714-71489-71499)+87411]
- Tieto- ja toimistokoneet [75113+(7513-75133-75135)+(752-7529)+75997]
- Elektroniiikka ja tietoliikennevälineet [76381+76383+(764-76493-76499)+7722+77261+77318+77625+77627+7763+7764+7768+89879]
- Lääkeaineet [5413+5415+5416+5421+5422]
- Tieteelliset instrumentit [774+871+87211+(874-87411-8742)+88111+88121+88411+88419+(8996-89965-89969)]
- Sähköiset koneet ja laitteet [77862+77863+77864+77865+7787+77844]
- Kemikaalit [52222+52223+52229+52269+525+531+57433+591]
- Ei-sähköiset koneet [71489+71499+7187+72847+7311+(7313-73137+73139)+73142+73144+73151+73153+(7316-73162-73166-73167-73169)+73312+73314+73316+7359+73733+73735]
- Aseet [891]

Lisätietoja korkean teknologian ulkomaankauppatilastoista on saatavilla osoitteessa www.tilastokeskus.fi/til/ktek/

Korkean teknologian tuotteiden osuus viennistä jatkoi laskuaan

Korkean teknologian tuotteiden osuus koko viennistä nousi voimakkaasti koko 1990-luvun ajan vuoteen 2000 saakka, jolloin se oli toistaiseksi korkeimmillaan 23,3 prosentissa. Vuosituhannen vaihduttua kasvu on sittemmin taittunut niin, että vuonna 2004 osuus jäi 17,5 prosenttiin. Korkean teknologian tuotteiden viennin osuus ylitti tuonnin osuuden ensimmäistä kertaa vuonna 1997 ja viennin osuus oli vuonna 2004 yli kolme prosenttiyksikköä tuonnin osuutta suurempi. Tuonnissakin saavutettiin 18,9 prosentin huippuosuus vuonna 2000, minkä jälkeen on pudottu 14 prosenttiin, eli 1990-luvun alkuvuosien tasolle.

Kuvio 20. Korkean teknologian tuotteiden viennin ja tuonnin osuudet Suomen ulkomaankaupasta vuosina 1991–2004

Korkean teknologian tuotteiden viennin arvo oli vuonna 2004 noin 8,5 miljardia euroa. Vienti väheni edellisvuodesta 750 miljoonaa euroa eli kahdeksan prosenttia. Vuoteen 2000 verrattuna vähennystä on kuitenkin kertynyt miltei kolme miljardia euroa eli 26 prosenttia. Vastaavaan aikaan muiden tuotteiden vienti on kasvanut 2,3 miljardia euroa eli kuusi prosenttia. Kaikesta huolimatta korkean teknologian viennin arvo oli vuonna 2004 yhdeksänkertainen vuoteen 1991 verrattuna. Muiden tuotteiden vienti 2,7-kertaistui samana aikana.

Korkean teknologian tuonti uudelleen kasvuun

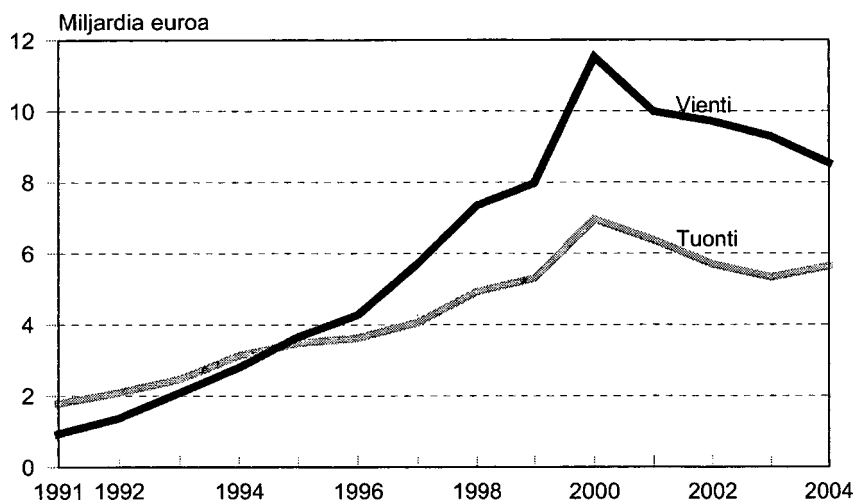
Vuonna 2004 korkean teknologian tuotteiden tuonnin arvo oli runsaat 5,6 miljardia euroa. Tuonti kasvoi ensimmäisen kerran vuoden 2000 jälkeen ja kasvua edellisvuodesta kertyi 300 miljoonaa euroa eli kuusi prosenttia. Muidenkin tuotteiden tuonti nousi ennätyssuureksi. Korkean teknologian tuotteiden tuonti kolminkertaistui kaudella 1991–2004, muiden tuotteiden tuonnin kehitys oli viennin kaltaista.

Taulukko 12. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankauppa tuoteryhmittäin vuosina 2003 ja 2004, miljoonaa euroa

Tuoteryhmä	2003			2004		
	Vienti	Tuonti	Kauppataase	Vienti	Tuonti	Kauppataase
Avaruus ja ilmailu	106	102	5	37	107	-70
Tieto- ja toimistokoneet	250	1 100	-850	302	1 205	-904
Elektronikka ja tietoliikennevälineet	7 659	2 578	5 081	6 881	2 687	4 194
Lääkeaineet	76	197	-120	91	232	-141
Tieteelliset instrumentit	863	496	366	860	527	333
Sähköiset koneet ja laitteet	104	449	-345	104	502	-398
Kemikaalit	51	149	-98	55	163	-108
Ei-sähköiset koneet	124	138	-14	151	132	19
Aseet	51	123	-72	55	84	-29
Korkean teknologian tuotteet yhteensä	9 284	5 331	3 953	8 535	5 640	2 895

Suomen korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan ylijäämä oli vuonna 2004 vajaa kolme miljardia euroa ja vienti-tuonti-suhde 1,51. Vielä vuonna 1991 suhde oli vain 0,52. Ulkomaankaupan positiivinen kauppataase on ollut vahva vuodesta 1995 alkaen, jolloin vienti ylitti arvoltaan tuonnin ensimmäistä kertaa. Vienti-tuonti-suhde oli muissa kuin korkean teknologian tuotteissa 1,16 vuonna 2004.

Kuvio 21. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo vuosina 1991–2004

Elektronikan ja tietoliikennevälineiden kauppa yli neljä miljardia euroa ylijäämäistä

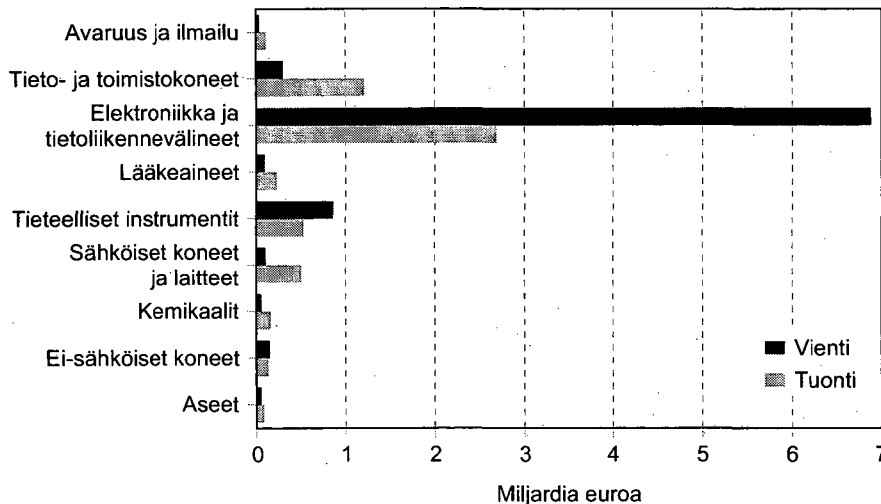
Korkean teknologian viennistä 6,9 miljardia euroa eli yli neljä viidesosaa oli elektronikan ja tietoliikennevälineiden tuotteita vuonna 2004. Matkapuhelinten osuus tästä oli

4,4 miljardia euroa. Elektroniikan ja tietoliikennevälineiden viennin väheneminen 780 miljoonalla eurolla selittää koko korkean teknologian viennissä vuonna 2004 tapahtunutta pudotusta. Kuitenkin tämän ryhmän viennin arvo kasvoi vuosien 1991 ja 2004 välillä liki 19-kertaiseksi. Tuoteryhmän ulkomaankaupan tase oli vielä vuonna 1991 alijäämäinen, mutta vuodesta 2000 alkaen ylijäämää on kertynyt vuosittain muutamia miljardeja euroja. Suomen koko ulkomaankaupan 8,5 miljardin euron ylijäämästä miltei puolet perustuu elektroniikan ja tietoliikennevälineiden positiiviseen kauppataaseeseen.

Toiseksi suurin tuoteryhmä on tieteelliset instrumentit, jonka viennin arvo on viime vuosina pysytellyt 850 miljoonan euron paikkeilla. Kolmanneksi eniten (0,3 miljardia euroa) vuonna 2004 vietiin tieto- ja toimistokoneiden ryhmän tuotteita. Vaikka kasvua kertyi vuodessa 50 miljoonaa euroa, oli tuoteryhmän vienti kuitenkin enää vajaa kolmannes vuoden 1997 huipputasosta. Avaruus- ja ilmailualan tuotteiden vienti kutistui miltei kolmasosaan vuoteen 2003 verrattuna.

Elektroniikka ja tietoliikenne oli viennin tapaan myös tuonnissa suurin tuoteryhmä (2,7 miljardia euroa). Tieto- ja toimistokoneitakin tuotiin 1,2 miljardin euron arvosta. Myös sekä tieteelliset instrumentit että sähkökoneet ja -laitteet olivat suuria tuoteryhmiä molempien tuonnin arvon ylittäessä puoli miljardia euroa. Ainoastaan aseiden sekä ei-sähköisten koneiden tuonti väheni vuonna 2004.

Kuvio 22. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo tuoteryhmittäin vuonna 2004

Useimpien tuoteryhmien ulkomaankauppa alijäämäistä

Kauppataase oli vuonna 2004 positiivinen vain kolmessa korkean teknologian yhdeksästä tuoteryhmästä. Elektroniikan ja tietoliikennevälineiden vienti-tuonti-suhde oli parhaana 2,56, tieteellisten instrumenttien 1,63 ja ei-sähköisten koneiden 1,14. Vienti-tuonti-suhde oli heikoin sähkökoneiden ja -laitteiden sekä tieto- ja toimistokoneiden ryhmissä, molemmissa hieman yli 0,20. Pienissä tuoteryhmissä suhdeluvun vuosivaihtelut ovat kuitenkin varsin suuria.

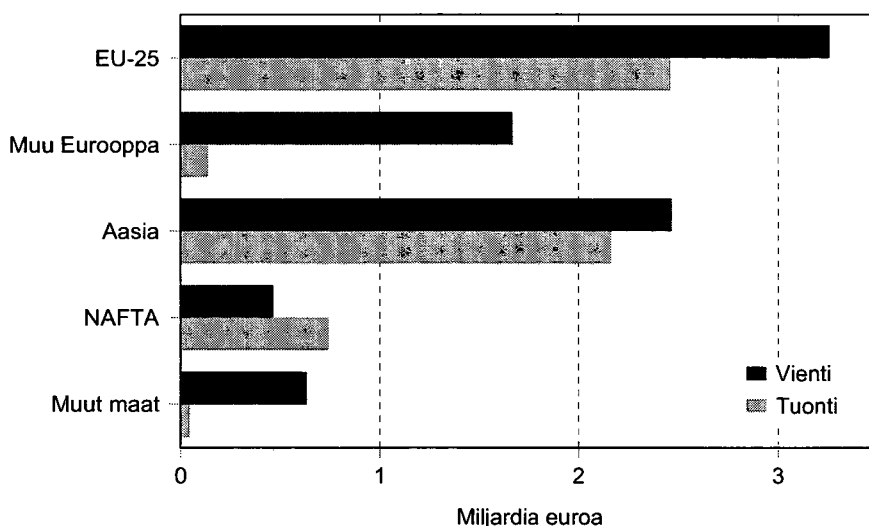
Ilman elektroniikkaa ja tietoliikennevälineitä Suomen korkean teknologian kauppataase olisi 1,3 miljardia euroa alijäämäinen. Tieto- ja toimistokoneiden alijäämä nousi vuonna 2000 lähes miljardiin euroon ja on sen jälkeen sitkeästi pysytellyt samoissa lukemissa. Myös sähköisten koneiden ja laitteiden alijäämä on viime vuosina laskettu sadoissa miljoonissa euroissa. Tieteellisten instrumenttien ylijäämä sen sijaan on ollut runsaan 300 miljoonan euron luokkaa jo muutamia vuosia.

Aasia entistäkin tärkeämpi korkean teknologian kaupassa

Suomen korkean teknologian ulkomaankaupan tärkein kohdealue oli vuonna 2004 Euroopan unionin maat. Korkean teknologian vienti EU-maihin oli 3,3 miljardia euroa ja tuonti 2,5 miljardia euroa. Vienti EU-maihin väheni edellisvuodesta 500 miljoonalla eurolla ja vuoden 2000 huipputasoon verrattuna 2,5 miljardilla eurolla. Tuonti EU-maista sitä vastoin kasvoi vuoden 2004 aikana yli 400 miljoonaa euroa. EU-maiden osuus Suomen korkean teknologian tuotteiden viennistä oli vuosituhaten vaihteen molemmin puolin 50 prosentin pinnassa, mutta nyttemmin on palattu 1990-luvun alkua vastaavaan noin 40 prosentin osuuteen. Tuonnin kehitys on sitä vastoin ollut tasaisempaa. Vienti-tuonti-suhde EU-maiden kanssa oli 1,33 vuonna 2004. Muun Euroopan kanssa Suomen korkean teknologian ulkomaankauppa oli huomattavan ylijäämäistä (1,5 miljardia euroa).

Aasian merkitys korkean teknologian kaupassa on viime vuosina voimistunut selvästi. Kasvun jatkuessa nykyisellään Aasia ohittanee lähiaikoina EU:n merkittävimpänä tuontialueena. Aasiasta tuotiin korkean teknologian tuotteita jo lähes 2,2 miljardin euron arvosta ja vastaavasti viennin arvo oli melkein 2,5 miljardia euroa. Kun vientikin on vetänyt erinomaisesti, on Suomen vienti-tuonti-suhde näihin maihin pysynyt positiivisena. Kauppa NAFTA-maiden kanssa on vanhastaan ollut alijäämäistä. Yhdysvaltojen, Kanadan ja Meksikon suhteellinen merkitys on selvästi suurempi korkean teknologian tuonnissa kuin viennissä.

Kuvio 23. Korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupan arvo maaryhmittäin vuonna 2004

Vienti Venäjälle vetää hyvin, Kiinasta suurin tuontimaa

Korkean teknologian tuotteiden vienti Suomesta ulkomaille on varsin keskittynyttä, sillä kahdenkymmenen suurimman vientimaan osuus korkean teknologian tuotteiden koko viennistä oli 76 prosenttia vuonna 2004. Venäjä nousi selvästi tärkeimmäksi vientimaaksi, kun matkapuhelinten vienti lisääntyi voimakkaasti. Venäjälle vietiin tuotteita kaikkiaan 1,2 miljardin euron arvosta, missä on lisäystä 400 miljoonaa euroa vuoteen 2003. Vienti Arabiemiirikuntiin oli 870 miljoonaa euroa ja Britanniaan 700 miljoonaa euroa. Vienti näihin maihin jäi kuitenkin edellisvuotta vähäisemmäksi. Kiina nousi Saksan, Yhdysvaltojen ja Saksan ohhi neljänneksi suurimmaksi vientimaaksi.

Korkean teknologian tuonti on maittain tarkasteltuna vientiä keskittyneempää. Kahdenkymmenen suurimman tuontimaan osuus oli 93 prosenttia. Kiina nousi vuonna 2004 Yhdysvaltojen ohhi korkean teknologian tärkeimmäksi tuontimaaksi, kun etenkin tietojen ja toimistokoneiden, tietoliikennevälineiden ja sähkömerkinantolaitteiden tuonti sieltä lisääntyi. Tuonti kasvoi 260 miljoonalla eurolla 870 miljoonaan euroon, missä on lisäystä yli 43 prosenttia. Myös tuonti sekä Yhdysvalloista (720 miljoonaa euroa) että Saksasta (650 miljoonaa euroa) kasvoi muutamia kymmeniä miljoonia euroja.

Korkean teknologian ulkomaankauppa oli koko 1990-luvun ylijäämäisintä Japanissa, mutta sittemmin Suomi nousi 2000-luvun alussa maailman kärkimaaksi. Suomen korkean teknologian ulkomaankaupan tase oli vuonna 2004 ylijäämäisintä Venäjän (1,2 miljardia euroa) ja Arabiemiirikuntien (870 miljoonaa euroa) kanssa, sillä käytännössä näistä maista ei juurikaan tuotu Suomeen alan tuotteita. Myös Britanniaan ylijäämää kertyi 450 miljoonaa euroa. Kauppa oli Suomen kannalta alijäämäisintä Japanin (350 miljoonaa euroa), Kiinan (310 miljoonaa euroa) ja Yhdysvaltojen (310 miljoonaa euroa) kanssa.

Ulkomaankaupan piirteissä on suuria eroja EU-maiden välillä. Irlannin, Britannian, Suomen, Alankomaiden ja Ranskan voidaan sanoa viime vuosina erikoistuneen korkean teknologian vientiin. Tuoteryhmätasolla Suomen korkean teknologian vienti on painotunut muita maita suhteellisesti voimakkaammin elektroniikkaan ja tietoliikennevälineisiin.

4. Suorat sijoitukset

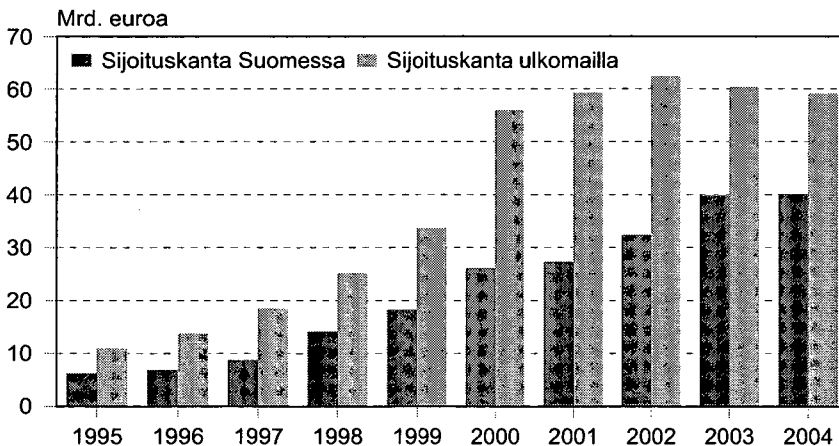
Kansainvälisen valuuttarahaston ohjeiden mukaan suoralla sijoituksella tarkoitetaan pääomasijoitusta, jonka yritys tekee toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi. Käytännössä sijoitus tilastoidaan suoraksi sijoitukseksi, jos yrityksen omistusosuus tai äänivalta ulkomaisessa yrityksessä on vähintään kymmenen prosenttia. Suorien sijoitusten tiedot perustuvat Suomen Pankin maksutasekyselyihin.

4.1 Suorat sijoitukset Suomeen

Ulkomailla sijaitsevat yritykset sijoittivat pääomaa Suomeen suorina sijoituksina nettomääräisesti 2,4 miljardia euroa vuonna 2004, mikä oli vain hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Sijoituksista 1,7 miljardia euroa tehtiin oman pääoman sijoituksina ja 0,7 miljardia euroa muuna pääomana. Suurin osa sijoituksista suuntautui palvelualan yrityksiin.

Ulkomaisten sijoittajien Suomeen tekemien suorien sijoitusten sijoituskannan kirjanpitoarvo oli vuoden 2004 lopussa 40,1 miljardia euroa. Tästä palvelualan yritysten osuus oli melkein kaksi kolmasosaa ja teollisuusyritysten kolmannes. Yli puolet kaikista sijoituksista on ruotsalaisten yritysten tekemiä. Muita merkittäviä sijoittajamaita olivat Alankomaat, Britannia, Tanska, Luxemburg ja Yhdysvallat. Viidessä vuodessa koko sijoituskannan kirjanpitoarvo on kaksinkertaistunut, mutta vuonna 2004 sen kasvu pysähtyi.

Kuvio 24. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, sijoituskanta 1995–2004

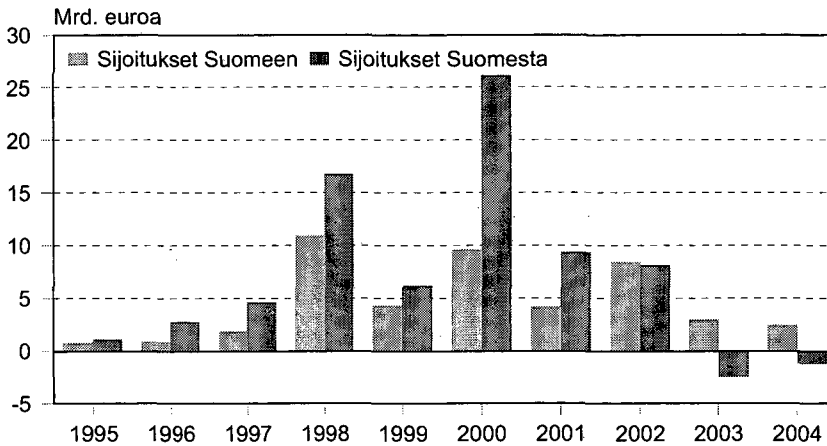

Ulkomaisten omistajien saamat tuotot Suomeen tekemistään suorista sijoituksista olivat 3,9 miljardia euroa vuonna 2004. Tuotoista yritysten voittoja oli 3,5 miljardia euroa ja yritysten omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,4 miljardia euroa.

4.2 Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomaa palautui Suomeen nettomääräisesti 1,2 miljardia euroa vuonna 2004. Pääomaa palautui jo toisena peräkkäisenä vuonna. Vuonna 2003 omaa pääomaa palautui konsernien sisäisten omistusjärjestelyiden takia, mutta vuonna 2004 pääoman palautuminen oli muuta pääomaa. Viime vuonna sijoituksia palautui nettomääräisesti muuna pääomana 5,0 miljardia euroa, kun taas omana pääomana ulkomaille tehtiin sijoituksia 3,8 miljardia euroa. Konsernien sisäiset lainajärjestelyt selittivät valtaosan muun pääoman palautumisesta Suomeen. Palvelualan yritykset sijoittivat pääomaa ulkomaille nettomääräisesti 1,7 miljardia euroa. Sen sijaan teollisuusyritykset palauttivat nettomääräisesti pääomaa 0,6 miljardia euroa ja muiden toimialojen yritykset nettomääräisesti 2,3 miljardia euroa.

Kuvio 25. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, nettopääomavirrat 1995–2004

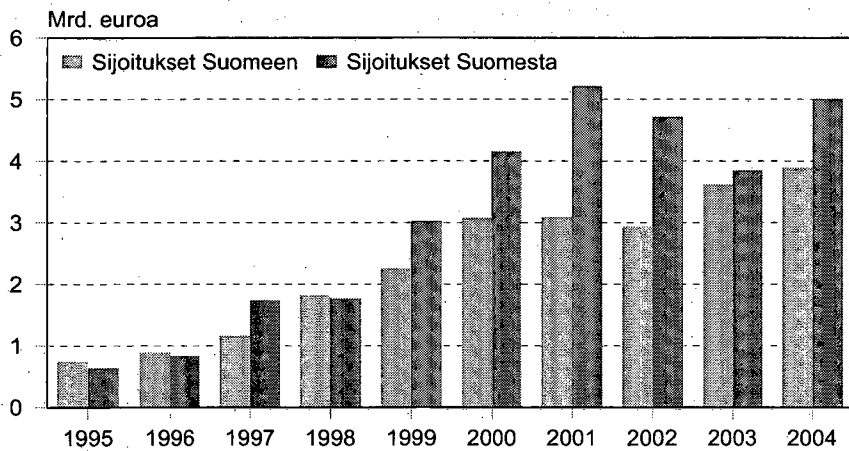

Suorien sijoitusten pääomavirtoihin vaikuttavat yksittäiset suuret yrityskaupat ja niihin liittyvät lainajärjestelyt. Myös kansainvälisten konsernien rahoituksen järjestely ulkomaisten ja suomalaisten yritysten välillä näkyy suorien sijoitusten muun pääoman luvuissa. Luvut saattavat vaihdella huomattavasti vuoden sisällä ja vuodesta toiseen.

Ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten sijoituskannan kirjanpitoarvo oli 59,1 miljardia euroa vuoden 2004 lopussa. Tästä teollisuusyritysten osuus oli lähes 70 prosenttia ja palvelualan yritysten melkein viidenneksen. Merkittävimmät suorien sijoitusten välittömät kohdemaat olivat Ruotsi, Alankomaat, Saksa ja Yhdysvallat. EU:n alueella sijoituskannasta noin 70 prosenttia, mutta euromaiden osuus oli vain kolmanneksen koko sijoituskannasta. Ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten sijoituskannan kirjanpitoarvo ei ole kasvanut 2000-luvulla toisin kuin Suomeen tehtyjen sijoitusten, ja siten vuoden 2004 lopussa se oli lähestulkoon sama kuin kolme vuotta aikaisemmin.

Ulkomaisista sijoituksista saadut tuotot olivat 5,0 miljardia euroa. Tästä oli ulkomaisten tytäryritysten voittoja 4,5 miljardia euroa ja näiden yritysten suomalaisille omistajilleen maksamia nettomääräisiä korkoja 0,5 miljardia euroa.

Kuvio 26. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen, tuotot 1995–2004

5. Ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta

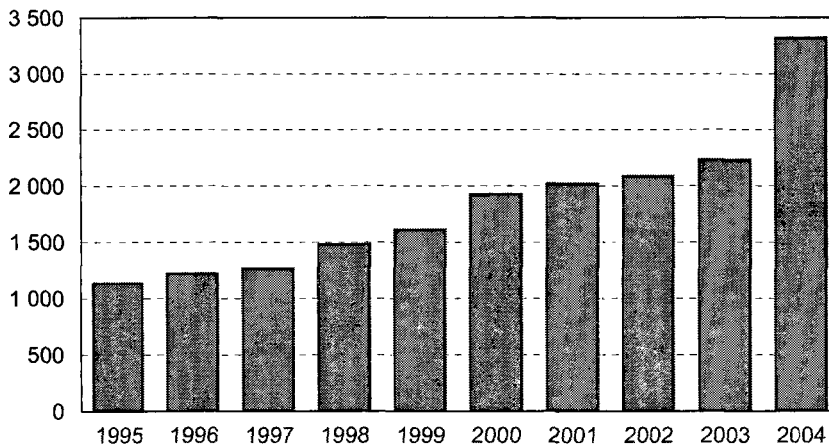
Ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa kuvaavat tilastot kertovat monikansallisten yritysten toiminnasta riippumatta siitä, onko se ulkomaisen sijoittajan rahoittamaa. Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, johon sen sijaintimaan ulkopuolelle sijoittuneella institutionaalisella yksiköllä²⁴ on määräysvaltaa eli mahdollisuus päättää yrityksen yleisestä politiikasta valitsemalla tarpeen mukaan sopivia johtajia. Käytännössä ulkomaisella määräysvallalla tarkoitetaan sitä, että ulkomaisella yrityksellä on suoraan tai epäsuorasti hallussaan yli puolet osakkaiden äänioikeudesta tai yli puolet osakkeista.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden rakennetta ja toimintaa koskevien tietojen keruu aloitettiin Eurostatin pilottihankkeena vuonna 1994. Tilastointia koskeva asetus on valmisteilla ja astunee voimaan koskien tilastovuotta 2006. Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto laaditaan Tilastokeskuksessa (Inward statistics on foreign affiliates, Inward FATS). Suomalaisien yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden tilaston (Outward statistics on the activity of affiliates abroad, Outward FATS) laatii Suomen Pankki.

5.1 Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta

Vuonna 2004 Suomessa toimi yli 3 300 ulkomaista tytäryhtiötä. Suomessa toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1995 vuoteen 2003. Tänä aikana lukumäärä kasvoi keskimäärin lähes kymmenen prosenttia vuodessa. Vuonna 1995 Suomessa toimi noin 1 150 ulkomaista tytäryhtiötä. Ulkomalaisomistusta koskevat rajoitukset poistuivat Suomessa vuonna 1993²⁵.

Kuvio 27. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä 1995–2004

Vuodesta 2003 vuoteen 2004 ulkomaisten tytäryhtiöiden määrä kasvoi runsaalla tuhannella yrityksellä. Uusin lukumäärätieto ei kuitenkaan ole vertailukelpoinen edeltäviin vuosiin. Määrän kasvu johtuu suurimmaksi osaksi tilastoinnin kehikkomuutoksesta. Kehikoksi otettiin rakennetilaston sijasta yritysrekisteri, jonka myötä myös ulkomaiset

²⁴ Institutionaalinen yksikkö -termi käsittää yritysten lisäksi mm. julkisyhteisöt ja kotitaloudet.

²⁵ Ulkomaiset yritykset Suomessa – uhka vai uusi mahdollisuus? Mika Pajarinen ja Pekka Ylä-Anttila. ETLA 1998.

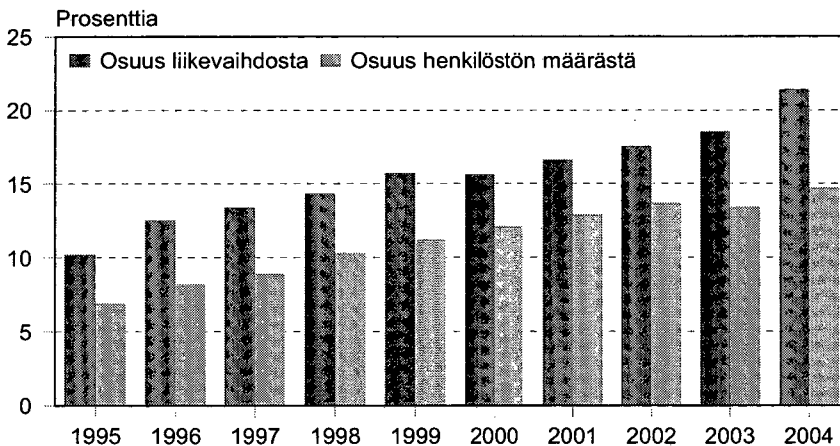
sivuliikkeet saatiin mukaan tilastointiin. Muutos vaikutti selkeästi yritysten lukumäärään. Vaikutus henkilöstömäärätietoihin oli pienempi kuin liikevaihtotietoihin.

Vuonna 2004 ulkomaisten tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 64 miljardia euroa, joka oli yli 21 prosenttia kaikkien yritysten liikevaihdosta. Ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskenteli 193 000 henkeä vuonna 2004, joka oli vajaat 15 prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä.

Vuodesta 2003 vuoteen 2004 ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto kasvoi 23 prosenttia ja henkilöstömäärä 13 prosenttia. Osa tästä kasvusta johtuu edellä kerrotusta muutoksesta, jossa sivuliikkeet otettiin mukaan tilastoon.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden merkittävyys on kasvanut huomattavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Vuonna 1995 niiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta oli 10 prosenttia ja henkilöstöstä 7 prosenttia. Vuonna 2004 osuus liikevaihdosta oli 21 prosenttia ja henkilöstömäärästä 15 prosenttia. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta on ollut kaikkina tilastointivuosina suurempi kuin niiden osuus henkilöstön määrästä.

Kuvio 28. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 1994–2004

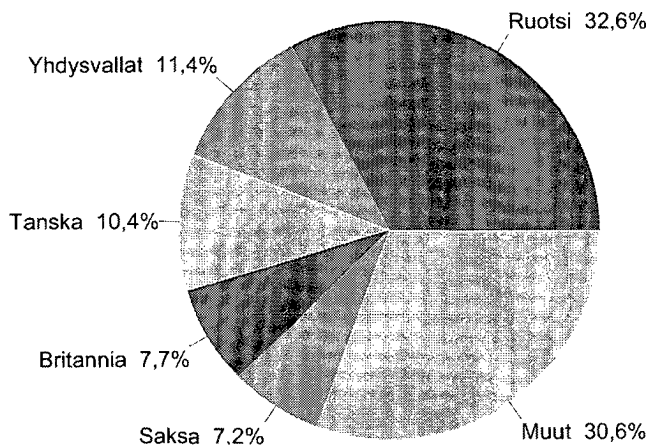

Ulkomaiset tytäryhtiöt maittain

Suomessa toimivien ulkomaisten tytäryhtiöiden perimmäisten omistajatahojen maajauma on laaja. Vuonna 2004 omistus jakautui 44 eri maahan. Lukumääräisesti eniten Suomessa toimi ruotsalaisia tytäryhtiöitä, joita oli yli tuhat eli lähes kolmannes ulkomaisista tytäryhtiöistä. Kolmella tytäryhtiöllä neljästä perimmäinen omistajataho sijaitsi EU-alueella.

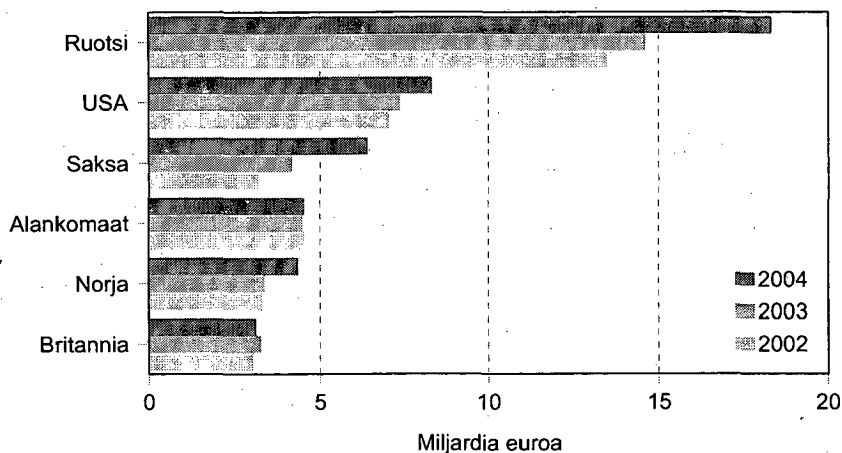
Yritysten lukumäärän ohella Ruotsi oli merkittävin omistajataho liikevaihdon ja henkilöstön määrän mukaan mitattuna. Suomessa sijaitsevien ruotsalaisten tytäryhtiöiden liikevaihto oli 18,3 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 63 000 vuonna 2004.

Kuvio 29. Ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilöstö omistajamaan mukaan 2004

Toiseksi merkittävin yksittäinen omistajamaa sekä henkilöstön määrän että liikevaihdon perusteella oli Yhdysvallat. Suomessa sijaitsevien yhdysvaltalaisen tytäryhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 8,3 miljardia euroa ja niissä työskenteli 22 000 henkeä vuonna 2004. Henkilöstön määrän mukaan mitattuna kolmanneksi tärkein omistajamaa oli Tanska, mutta liikevaihdon mukaan mitattuna Saksa.

Kuvio 30. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto 2002–2004, kuusi merkittävintä omistajamaata

Niiden yritysten, joiden perimmäinen omistajataho sijaitsi EU15-maissa, yhteenlaskettu liikevaihto oli yli 40 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 142 000 vuonna 2004. Näiden yritysten osuus ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihdosta oli 63 prosenttia ja henkilöstön määrästä 73 prosenttia. Jos tarkastelussa otetaan huomioon myös uudet jäsenmaat (EU25-maat), nousee osuus 64 prosenttiin liikevaihdosta ja 74 prosenttiin henkilöstön määrästä.

Taulukko 13. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä, liikevaihto ja henkilöstön määrä maittäin 2004

		Yritysten lukumäärä	Liikevaihto milj. euroa	Henkilöstön määrä
EU-15-maat		2 423	40 503	141 912
josta	Ruotsi	1 008	18 353	63 081
	Saksa	352	6 409	13 920
	Britannia	324	3 151	14 803
	Tanska	238	3 482	20 166
	Alankomaat	212	4 540	13 473
	Ranska	109	1 798	8 078
	Luxemburg	43	692	2 388
	Belgia	41	461	533
	Italia	38	323	1 817
	Irlanti	34	578	1 285
EU-25-maat		2 489	41 143	142 321
josta	Viro	49	46	218
Muut maat		840	23 089	50 912
josta	Yhdysvallat	403	8 320	22 120
	Norja	166	4 355	10 244
	Sveitsi	103	2 192	6 448
	Japani	57	4 119	3 799
	Venäjä	34	499	743
Yhteensä		3 329	64 233	193 233

Ulkomaiset tytäryhtiöt toimialoittain

Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä ja toiminta vaihtelevat toimialoittain. Lukumääräisesti eniten ulkomaisia tytäryhtiöitä toimi tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla: 1 415 yritystä eli runsas 40 prosenttia kaikista tytäryhtiöistä. Tukku- ja vähittäiskaupan toimiala oli myös liikevaihdon perusteella mitattuna tässä suhteessa suurin. Ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto oli 26,6 miljardia euroa. Henkilöstöä ulkomaisilla tytäryhtiöillä oli lukumääräisesti eniten teollisuudessa eli runsas 66 000, mikä on kolmannes ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilöstöstä.

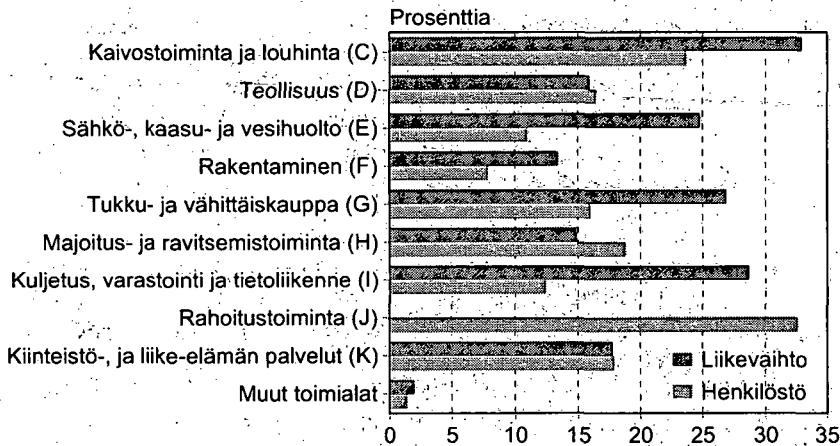
Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus henkilöstön määrästä oli suurin rahoitustoiminnan toimialalla, missä ulkomaiset tytäryhtiöiden henkilöstön määrä oli yli 32 prosenttia kaikkien toimialan yritysten henkilöstön määrästä. Liikevaihdon perusteella tarkasteltuna ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus oli korkein kaivostoiminnan ja louhinnan toimialalla, jossa se oli vajaat 33 prosenttia.

Tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus oli 27 prosenttia liikevaihdosta ja 16 prosenttia henkilöstön määrästä. Osuus liikevaihdosta ja henkilöstöstä oli merkittävin moottoriajoneuvojen kaupan ja tukkukaupan toimialoilla. Moottoriajoneuvojen kaupassa ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus liikevaihdosta oli 31 prosenttia ja henkilöstöstä 13 prosenttia. Tukkukaupan toimialoilla osuus liikevaihdosta oli 35 prosenttia ja henkilöstöstä 30 prosenttia.

Taulukko 14. Ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä, liikevaihto ja henkilöstön määrä toimialoittain 2004

Toimiala	Yritysten lukumäärä	Liikevaihto milj. euroa	Henkilöstön määrä
Kaivostoiminta ja louhinta (C)	16	290	862
Teollisuus (D)	538	17 832	66 132
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (E)	37	2 161	1 051
Rakentaminen (F)	124	2 458	10 131
Tukku- ja vähittäiskauppa (G)	1415	26 677	38 038
Majoitus- ja ravitsemistoiminta (H)	21	647	9 251
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (I)	233	7 008	18 581
Rahoitustoiminta (J)	228	3 157	13 843
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut, liike-elämän palvelut (K)	636	3 795	33 917
Muut toimialat	81	207	1 427
Yhteensä	3329	64 233	193 233

Kuvio 31. Ulkomaisten tytäryhtiöiden osuus toimialan liikevaihdosta ja henkilöstön määrästä 2004.

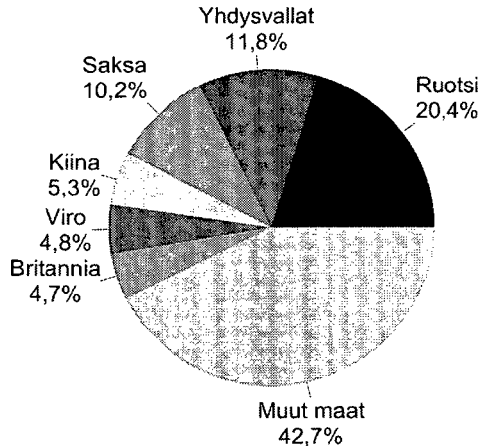

5.2 Suomalaisen yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden toiminta

Suomalaisen yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden tilaston tiedot kerätään Suomen Pankissa suorien sijoitusten vuosikyselyn yhteydessä; suorien sijoitusten kyselyyn valituilta yrityksiltä kysytään samalla tietoja myös niiden ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilökunnan määrästä ja liikevaihdosta. Taseeltaan alle 5 miljoonan euron tytäryhtiöiden tiedot eivät sisälly lukuihin. Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto oli 120 miljardia euroa ja niiden palveluksessa oli 331 000 työntekijää vuonna 2004. Suomalaisen tytäryhtiöiden palveluksessa oli eniten työnte-

kijöitä Ruotsissa, jossa yli 67 000 työntekijää oli suomalaissomisteisen yrityksen palveluksessa. Myös Yhdysvalloissa, Saksassa, Kiinassa, Virossa ja Britanniassa Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaiset tytäryhtiöt työllistivät yli 15 000 työntekijää.

Kuvio 32. Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilökunta maittäin 2004

Toimialoittain tarkasteltuna suurin osa ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilökunnasta työskenteli teollisuudessa. Vuonna 2004 teollisuusyritysten palveluksessa oli 234 000 henkilöä eli noin 70 prosenttia henkilökunnasta. Metalliteollisuuden palveluksessa oli 104 000 työntekijää, metsäteollisuuden 80 000 ja kemianteollisuuden 23 000 työntekijää. Palvelualoilla ulkomaisten tytäryhtiöiden henkilöstöstä työskenteli 25 prosenttia eli noin 83 000 työntekijää. Ulkomaisten tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden henkilökunta on yli kaksinkertaistunut vuodesta 1996, jolloin henkilökuntaa oli 137 000. Teollisuusyritysten henkilökunta on kaksinkertaistunut vastaavana aikana ja palvelualan yritysten yli nelinkertaistunut.

Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaisten tytäryhtiöiden liikevaihto oli noin 120 000 miljoonaa euroa vuonna 2004. Teollisuusyritysten liikevaihto oli 68 000 miljoonaa euroa ja palvelualan yritysten 49 000 miljoonaa euroa. Metall- ja metsäteollisuus olivat merkittävimmät teollisuustoimialat ulkomailla.

Taulukko 15. Ulkomaisten tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden henkilökunta ja liikevaihto toimialoittain 2003 ja 2004

Toimiala	Henkilökunta		Liikevaihto mlj. euroa	
	2003	2004	2003	2004
Teollisuus	237 030	234 162	64 666	67 790
Metsä	74 526	80 245	23 177	24 952
Metalli	107 954	103 798	31 301	32 528
Kemia	24 623	23 146	5 889	5 677
Muut	29 927	26 973	4 299	4 633
Palvelut	65 470	76 731	44 055	47 722
Kauppa	50 222	54 753	40 719	40 107
Rahoitus ja vakuutus	2 496	9 457	1 319	5 099
Muut	12 752	12 521	2 017	2 516
Muut	22 027	20 331	4 209	4 803
Yhteensä	324 527	331 224	112 930	120 315

6. Tuoteselosteet

6.1 Matkustuspalvelujen tuoteseloste

Matkustustaseen keruutapa muuttui 1999

Kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja kuvaavan matkustustaseen laatiminen on yleisesti perustunut pankkien ulkomaisten maksujen aineistoon, johon on kuulunut valuutan vaihto ja matkailuun liittyvät transaktiot ulkomaisten kanssa. Suomessa matkustustaseen tilastointimenetelmää muutettiin vuonna 1999, kun pankkien ulkomaisten maksujen aineiston käyttö lopetettiin ja siirryttiin matkailututkimuksista saataviin kulustietoihin. Tässä yhteydessä matkustustaseen laatiminen siirrettiin muiden palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin ohella Suomen Pankista Tilastokeskukseen.

Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä käytetään ulkomaisille matkailijoille tehtävää Rajahaastattelututkimusta. Matkailumenolaskelmissa keskeinen aineisto saadaan maassa asuvalle väestölle tehtävästä Suomalaisten matkailututkimusta. Matkailututkimuksista saatavia tietoja korjataan ja täydennetään muilla matkailijoiden määrää kuvaavilla tilastoilla, koska matkailututkimukset eivät kata kaikkia maksutaseen edellyttämiä matkailijaryhmiä (kausityöntekijät, rajatyöntekijät, ulkomailla opiskelevat ja sairaanhoitoa saavat henkilöt). Lisäksi suomalaisten matkatutkimuksesta jäävät pois alle 15 ja yli 74-vuotiaiden ulkomaanmatkat ja rajahaastattelututkimuksesta ulkomaalaisten matkailu Ahvenanmaalle. (Matkailututkimusten menetelmäkuvaukset on esitetty julkaisuissa Rajahaastattelututkimus 2004, MEK A:145 2005 ja Suomalaisten matkailu 2004, Tilastokeskus 2005)

Matkailu maksutaseessa

Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut sekä kulttuuri- ja viihdepalvelut. Matkailijat käyttävät myös vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Maksutaseessa matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki matkasta aiheutuneet menot, myös maksut jotka on maksettu ennen matkaa tai sen jälkeen. Poikkeuksena ovat maiden väliset matkat, jotka maksutaseessa luokitellaan 'kuljetuspalveluihin'. Matkailukulutukseen ei lasketa mukaan kiinteän omaisuuden hankintaa eikä kaupalliseen toimintaan (esim. jälleenmyyntiin tai välituotekäyttöön) liittyviä ostoja tai myyntejä.

Kansainvälisen valuuttarahaston suositusten mukaan (IMF, BPM5) matkustustaseessa otetaan mukaan kaikki matkailijaryhmät: vapaa-ajanmatkailijat sekä työ- ja kokousmatkailijat. Samoin tase kattaa sekä yöpyvien matkailijoiden että päiväkävijöiden kulutuksen. Matkan tarkoituksen mukaan kulutus jaetaan seuraavasti:

- 1) Työhön liittyvät matkat (Business travel),
kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus,
muu työmatkakulutus
- 2) henkilökohtaiset matkat (Personal travel),
terveydenhoito,

koulutus,
muu henkilökohtainen matkailu.

Käsitteitä ja määritelmiä

Suomen matkailutilastointi perustuu EU:n lainsäädäntöön ja siinä sovellettavat käsitteet, määritelmät ja luokitukset on johdettu Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organization, WTO) kansainvälisesti hyväksytyistä standardeista.

Maailman matkailujärjestön määritelmän mukaan: 'Matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat ja oleskelevat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvietto-, liikematka- tai muussa tarkoituksessa'.

Vastaavasti 'Matkailija' (visitor) on henkilö, joka matkustaa tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan vähemmäksi aikaa kuin 12 peräkkäiseksi kuukaudeksi ja jonka matkan pää tarkoitus on muu kuin sellaisen toiminnan harjoittaminen, josta maksetaan korvausta matkan kohteessa'. Korvauksen saantiin liittyvällä rajauksella halutaan sulkea matkailusta pois tilapäisesti toisessa maassa (tai kotimaassa toisella paikkakunnalla) työskentelevät kausityöntekijät. Siinä ei tarkoiteta matkakustannusten korvaamista tai maksettua päivärahaa tai muuta pientä kertaluonteista korvausta, kuten luento-ym. palkkiot.

Matkailua määriteltäessä 'tavanomaisen elinpiirin' käsitteellä on keskeinen asema, jonka soveltaminen käytännössä on usein vaikeata, joskus jopa mahdotonta. Tavanomaisella elinpiirillä tarkoitetaan sitä asuinpaikan lähiympäristöä, jossa sijaitsevat työ- ja opiskelupaikka ja muut normaalielämän rutiineihin kuuluvat paikat.

Maksutaseessa käytetyt 'matkailu' (travel) ja 'matkailija' (traveller) ovat terminologisista eroista huolimatta yhdenmukaisia edellisten kanssa ja 'tavanomaisen elinpiirin' sijasta käytetään asuinmaahan viittaavaa 'kotipaikkaa' (residence). Maksutaseessa matkailun käsitettä sovelletaan laajemmin kuin matkailutilastoissa ja matkailukulutukseen lasketaan kuuluvaksi myös kausityöntekijöiden ja rajatyöntekijöiden kulutus. Samoin mukaan lasketaan opiskeluun ja sairaanhoitoon liittyvä kulutus matkan kestosta riippumatta.

6.2 Palvelujen ulkomaankaupan tuoteseloste

Tilastotietojen relevanssi

Palvelujen ulkomaankaupan (PU) tilaston tarkoituksena on kuvata palvelujen vientiä ja tuontia palvelutyypeittäin ja kohdemaittain. Palvelujen ulkomaankauppa sisältyy vaihtotaseeseen, joten tilasto muodostaa osan Suomen maksutasetta. Tilastotietoja käytetään myös kansantalouden tilinpidon ulkomaat -sektorin tietojen tuottamisessa. Tiedot toimitetaan EU:n keskustilastovirasto Eurostatille, Euroopan Keskuspankille (EKP), Kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF) ja OECD:lle.

Tilastotiedot kerätään kyselytutkimuksessa ensisijaisesti kaikilta tiedossa olevilta palvelujen ulkomaankauppaa harjoittavilta yrityksiltä kokonaistutkimuksen avulla. Kyselytutkimuksessa kerätään satunnaisotannan avulla tietoa myös sellaisista yrityksistä, joiden palvelujen ulkomaankaupan harjoittamisesta ei ole etukäteen tietoa. Palvelueräjaotteluna käytetään EBOPS -luokitusta (The Extended Balance of Payments Services Classification), joka on Palvelujen ulkomaankaupan käsikirjan (Manual on International Trade in Services) mukainen kansainvälinen luokitus (ks. liite 2). Tilastointi kattaa yritysten välisten tyypillisten liike-elämän palvelujen ohella sekä koulutus- ja virkistyspalvelut että immateriaalioikeuksia kuten rojalitit ja lisenssimaksut. Tilaston ulkopuolelle on jätetty kuljetus- ja vakuutuspalvelut, joista jo kerätään tietoja. Maajaotteluna käytetään Tilastokeskuksen rajaamaa maajoukkoa, johon kuuluu 23 yksittäistä maata (EU15-maat, Norja, Sveitsi, USA, Kanada, Japani, Intia, Kiina, Venäjä ja Viro) ja kategoria ”Muu maailma”.

Tilaston laatimisen taustalla on Suomen Pankin ja Eurostatin maksutasetietojen tuottamista käsittelevä sopimus (Gentleman Agreement) sekä Suomen valtion ja IMF:n välinen sopimus. Tilastointi noudattaa IMF:n maksutasekäsikirjan (Balance of Payments Manual 5th ed. 1993, BPM5) suosituksia. Valmistunut palvelujen ulkomaankaupan tilastoa koskeva Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetus (184/2005), joka antaa sitovat määräykset tilastoinnin sisällöstä ja tilaston aikatauluista, astuu voimaan tilastovuodesta 2006 lähtien.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Palvelujen ulkomaankaupan tilaston tilastointiyksikkö on yritys ja tilastoinnin kehikkomuoto perusjoukko muodostuu kaikista Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevista yrityksistä. Tämän perusjoukon lisäksi käytetään tietoja niistä yrityksistä, jotka ovat raportoineet harjoittavansa palvelujen ulkomaankauppaa edellisessä vuoden 2003 tiedustelussa tai kuuluvat ulkomaisten yritysten (Foreign Affiliates Statistics, FATS) vuoden 2003 tilastoon.

Kyselyn kohdejoukon muodostamista varten yrityspopulaatiosta poistettiin:

1. Lakkautetut tai toimintansa keskeyttäneet yritykset, ja yrityksen juridisen muodon perusteella mm. luonnolliset henkilöt ja kuolinpesät.
2. Yritykset, joiden toimialoilla ei todennäköisesti ole palvelujen ulkomaankauppaa ja toimialat, joilta on kahden viime vuoden aikana saatu ”Ei palvelujen ulkomaankauppaa” -vastauksia (ks. liite 3).

3. Teollisuusyritykset, jotka työllistävät alle 20 henkilöä tai joiden liikevaihto on alle kymmenen miljoonaa euroa.
4. Yritykset palvelutoimialoilla, jotka työllistävät alle kymmenen henkilöä ja, joiden liikevaihto on alle 1,5 miljoonaa euroa.
5. Yritykset, jotka olivat edellisessä palvelujen ulkomaankaupan tiedustelussa vastanneet, etteivät harjoita palvelujen ulkomaankauppaa.

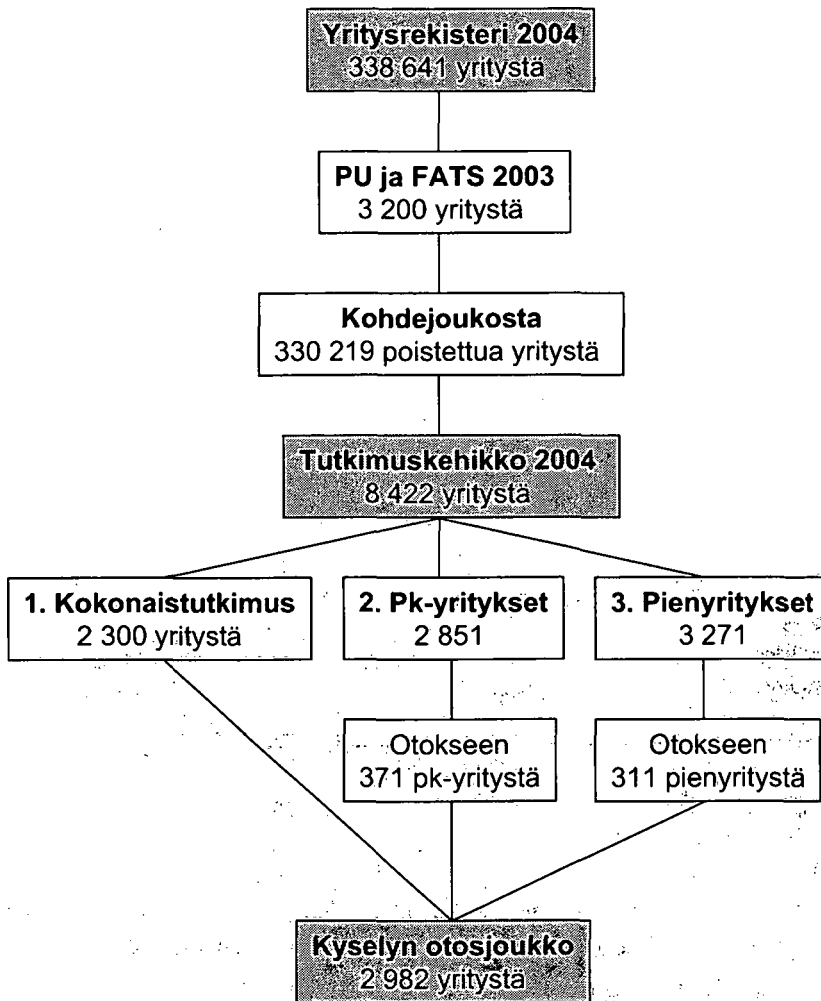
Kyselyn tutkimuskehikoksi muodostui 8 422 sellaista yritystä, jotka kokonsa tai toimialansa perusteella todennäköisimmin harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa. Tutkimuskehikko jaettiin kolmeen osakehikkoon: 1) kokonaistutkimuksen yritykset, 2) pk-yritykset ja 3) pienet yritykset, joihin lukeutuu pääasiallisesti alle 20 hengen yritykset. Kokonaistutkimuksen osakehikkoon valittiin yritykset, jotka olivat ilmoittaneet vuonna 2003 käyneensä palvelujen ulkomaankauppaa, työllistivät vähintään sata henkeä tai, jotka olivat ulkomaalaisomisteisia (tai omistivat ulkomaisia tytäryrityksiä) ja työllistivät vähintään 80 henkeä. Kokonaistutkimuksen ryhmään saatiin näitä kriteerejä käyttämällä 2 300 yritystä, jotka kaikki sisältyivät kyselyyn.

Osakehikkojen 2) ja 3) otostutkimukset jaettiin ositteisiin yrityksen kaksinumerotason toimialan ja kokoluokan perusteella. Toimiala ”Muu liike-elämää palveleva toiminta”, johon lukeutuvat mm. erilaiset tekniset palvelut ja mainonta, ositettiin tarkemmalla tasolla siten, että kokoluokan lisäksi käytettiin toimialaluokituksen kolmenumerotaso. Satunnaisotannan toteuttamisessa käytettiin Bankierin allokointia, jonka avulla voitiin huomioida ositteiden sisällä esiintyvä heterogeenisuus. Jos tietystä ositteesta esiintyi liikevaihdon tavallista suurempaa hajontaa, siitä otettiin yrityksiä enemmän mukaan lopulliseen otokseen. Teollisuustoimialoilla yrityksiä otettiin kustakin ositteesta vähintään viisi ja palvelutoimialoilla vähintään kymmenen. Ositetulla satunnaisotannalla lopullisella otoksella katettiin pk-yrityksien osakehikosta 13 prosenttia ja pienten yritysten osakehikosta 9,5 prosenttia yrityksistä.

Kyselyn otosjoukon kooksi saatiin 2 982 yritystä, joille lähetettiin kyselylomake tammikuussa 2005.

Tietojen tarkistusten jälkeen otosaineistoa koskevat tiedot korotettiin kattamaan koko tutkimuskehikko. Kyselyyn vastaamattomille yrityksille, jotka olivat edellisenä vuonna antaneet tietoja, imputoitiin uudet arvot laskemalla palvelutyypikohtaiset muutokset erien suuruudessa vuodesta 2003 vuoteen 2004 ja kertomalla edellisvuoden vastaukset muutuskertoimella. Muille otokseen kuuluneille vastaamatta jättäneille yrityksille imputoitiin vienti- ja tuontitieto käyttämällä korotusmuuttujana henkilöstön lukumäärän ja viennin (tai tuonnin) suhdetta kullakin toimialalla. Horwitz-Thompsonin mallin avulla estimoitiin viennin ja tuonnin kokonaisarvot toimialoittain. Saadut kokonaisarvot jaettiin palvelutyypeittäin ja maittain käyttäen suhdemuuttujana kokonaistutkimuksen yritysten vastauksista saatuja suhteosuuksia, joita oli käsitelty siten, että selvästi poikkeavat havainnot eivät päässeet vaikuttamaan merkittävästi jakaumaan. Kokonaistutkimuksen kohdalla käytettiin korotuskerrointa yksi. Tuloksena syntyi palvelujen ulkomaankauppaa koskeva kokonaistilasto palvelutyypeittäin ja kohdemaittain.

Kuvio 33. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2004

Tietojen oikeellisuus

Käytetyllä tilastointimenetelmällä tavoitteena on saada kuva suomalaisten yritysten palveluja koskevista ulkomaantoiminnoista. Suurimpaan osakehikkoon eli kokonaistutkimukseen sisältyvät kaikki sellaiset suomalaiset yritykset, joilla on ollut palvelujen ulkomaankauppaa tai joista voidaan muiden indikaattorien avulla osoittaa, että niillä on erittäin todennäköisesti ulkomaantoimintaa.

Tiedusteluun vastasi 93 prosenttia yrityksistä. Vastausprosentti oli erinomainen, joka johtui myös kyselyn lakisääteisydestä. Yrityksistä 31 prosenttia ilmoitti, ettei niillä ole palvelujen ulkomaankauppaa. Edellisinä vuosina näiden yritysten osuus on ollut suurempi. Vähenneminen johtuu osittain otannassa tehdyistä muutoksista, joiden avulla kohdejoukko saatiin rajattua tarkemmaksi. Kokonaistutkimuksen kehikossa ”Ei palve-

lujen ulkomaankauppaa” -vastauksia oli 20 prosenttia vastanneista. Odotusten mukaisesti palvelujen ulkomaankauppaa harjoittamattomien yritysten määrät kasvoivat selvästi siirryttäessä kokonaistutkimuksesta otostutkimuksen yrityksiin osakehikoissa 2) ja 3), mutta myös niissä oli palvelujen ulkomaankauppaa käyviä yrityksiä enemmän kuin edellisinä vuosina.

Taulukko 16. Vastaustilat ja ei-PU-vastausten lukumäärät ja osuudet osakehikoittain 2000–2004

2000	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 549	1437	428	93	30
P&K-yritykset	607	503	339	83	67
Pienet yritykset	401	295	237	74	80
Yhteensä	2 557	2 235	1 004	87	45
2001	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 681	1 599	436	95	27
P&K-yritykset	625	493	372	79	75
Pienet yritykset	412	324	276	79	85
Yhteensä	2 718	2 416	1 084	89	45
2002	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 887	1 805	405	96	22
P&K-yritykset	484	415	290	86	70
Pienet yritykset	325	285	209	88	73
Yhteensä	2 696	2 505	904	93	36
2003	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 925	1 876	327	97	17
P&K-yritykset	496	425	249	86	59
Pienet yritykset	337	295	204	88	69
Yhteensä	2 758	2 596	780	94	30
2004	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastaus %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	2 300	2 180	443	95	20
P&K-yritykset	371	318	204	86	64
Pienet yritykset	311	275	207	88	75
Yhteensä	2 982	2 773	854	93	31

Ei-PU = ei palvelujen ulkomaankauppaa

Kokonaistutkimuksen aineisto kattoi sekä viennin että tuonnin puolella noin 92 prosenttia lopullisista palvelujen kokonaistiedoista. Imputoitujen vientitietojen osuus oli alle yhden prosentin ja korotusten osuus noin seitsemän prosenttia kokonaisvientitiedoista. Tuontitilastossa imputoitujen tietojen osuus oli alle kaksi prosenttia ja korotettujen tietojen osuus kuusi prosenttia palvelujen kokonaistuonnista. Viime vuosina imputointien merkitys kokonaisuuden kannalta on ollut vähäisempi kuin alkuvuosina, koska erityisesti suurten yritysten tietoja on imputoitu vähemmän. Otoksen tarkempi kohdentuminen on heijastunut parantuneena vastausprosenttina otosaineistossa ja myös siinä, että sekä vientiä että tuontia on raportoitu otostutkimuksessa enemmän kuin alkuvuosina.

Kyselytutkimuksiin sisältyy aina mahdollisia virhelähteitä, joista tärkeimmät liittyvät vastaukseen sekä yli- ja alipeittoon. Palvelujen ulkomaankauppa kyselyn kohdalla vastausprosentti oli niin hyvä, että vastauskadon vaikutukset jäivät väistämättä pieniksi. Kyselytutkimuksen peitolla tarkoitetaan tutkimuskehikon oikeellisuutta suhteessa niiden yritysten joukkoon, jotka kyselyn avulla halutaan tavoittaa. Palvelujen ulkomaankauppa kyselyn tapauksessa se merkitsee niiden yritysten joukkoa, jotka harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa. Alipeitto on tutkimuskehikon osoittautuminen liian pieneksi ja ylipeitto vastaavasti sitä, että tutkimuskehikkoon kuuluu yksiköitä, jotka eivät kuulu tutkimuksessa tavoiteltavien piiriin. Näitä ali- ja ylipeittoja voi tapahtua esimerkiksi erilaisten rekistereiden päivityksessä tapahtuvien viiveiden seurauksena, joita voi esiintyä esimerkiksi yritystoiminnan lopettamisen tai aloittamisen ja yritysjärjestelyjen rekisteröimisen yhteydessä. Palvelujen ulkomaankauppa kyselyn kohdalla ali- ja ylipeitto eivät aiheuttaneet merkittäviä ongelmia, koska valtaosa kyselyyn vastanneista yrityksistä ilmoitti harjoittavansa palvelujen ulkomaankauppaa.

Kyselyssä tärkeä mahdollinen virhelähde on kyselylomake, jota koskevat ongelmat liittyvät siinä käytettyihin määritelmiin ja kohdemaiden yksilöimiseen, koska nämä eivät välttämättä ole yhteneviä yritysten yleisesti käyttämän kirjanpitoavan kanssa. Tämä aiheuttaa vastaajille ylimääräistä työtä ja lisää virheellisesti kirjattujen vastausten mahdollisuutta. Mahdollisten virhelähteiden vaikutusta arvioidaan kyselyä kehitettäessä.

Tietojen julkistaminen ja käyttäjäkunta

Ennakkotiedot palvelujen ulkomaankaupasta vuodelta 2004 toimitettiin Suomen Pankin maksutasetilastointiin ja Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon kesäkuussa 2004.

Palvelujen ulkomaankauppa tilasto on hyvä apuväline julkisen ja yksityisen sektorin päättäjille, suunnittelijoille, tutkijoille ja tiedotusvälineille kuvaamaan yritystoiminnan globalisoitumista ja sen kehityksen seuraamiseen. Eri maiden viranomaiset käyttävät tilastoja multi- ja bilateraalisten kauppaneuvottelujen pohjana. Palvelujen ulkomaankauppa tilasto on osa kansantalouden kehityksen seurantaa, ja se on apuväline kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen talous- ja kauppapolitiikan valmistelussa ja seurannassa. Yksityinen sektori hyödyntää tilastoa markkinatutkimuksien ja strategioiden laadinnassa ja kehittämisessä. Ensisijaisesti tilastot ovat kansantalouden tilinpidon ja taloudellisen tutkimuksen merkittävä tietolähde.

6.3 Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilaston tuoteseloste

Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa -tilasto kuvaa Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toimintaa (Inward statistics on foreign affiliates, Inward FATS).²⁶ Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastointi liittyy Euroopan Unionin vuonna 1994 alkaneeseen pilottihankkeeseen, jonka tarkoituksena on arvioida mahdollisuutta kerätä ulkomaisten tytäryhtiöiden tilaston laatimiseksi tarpeelliset tiedot.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden rakenteen ja toiminnan tilastointia koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus astuu voimaan koskien tilastovuotta 2006. Asetuksen tavoitteena on yhteisen kehyksen luominen ja tiedonkeruun yhtenäistäminen siten, että tiedot olisivat vertailukelpoisia eri EU-maiden välillä. Asetukseen liittyen on valmis-teilla myös suosituskäsikirja (Recommendations manual), joka sisältää asetusta tarkempia ohjeita ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastoinnista. Myös Yhdistyneiden kansakuntien julkaisema kansainvälisen palvelukaupan tilastoja koskeva käsikirja (Manual on Statistics of international trade in services, 2002) sekä OECD:n julkaisemat suorien ulkomaisten sijoitusten kiinnityspistemääritelmä (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, 1999) ja Globalisaatiokäsikirja (OECD Handbook on Economic Globalisation Indicators, 2005) ohjaavat ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastointia.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilaston tavoitteena on tunnistaa ulkomaiset tytäryhtiöt ja selvittää niiden perimmäisen omistajatahon kotimaa. Omistajatahon kotimaan lisäksi ulkomaisiin tytäryhtiöihin liitetään tiettyjä ominaisuustietoja, kuten liikevaihto, henkilöstön määrä ja jalostusarvo, ja verrataan näitä suomalaisessa omistuksessa oleviin yrityksiin.

Ulkomaisella tytäryhtiöllä tarkoitetaan yritystä, johon sen sijaintimaan ulkopuolelle sijoittuneella institutionaalisella yksiköllä²⁷ on määräysvaltaa eli mahdollisuus päättää yrityksen yleisestä politiikasta valitsemalla tarpeen mukaan sopivia johtajia. Käytännössä ulkomaisella määräysvallalla tarkoitetaan sitä, että ulkomaisella yrityksellä on suoraan tai epäsuorasti hallussaan yli puolet osakkaiden äänioikeudesta tai yli puolet osakkeista. Ulkomaisiksi tytäryhtiöiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakekannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen omistuksessa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle joukolle kansainvälisiä portfoliosijoittajia.

Perimmäisellä omistajataholla (UBO, Ultimate Beneficial Owner) tarkoitetaan ulkomaisessa tytäryhtiössä määräysvaltaa käyttävää institutionaalista yksikköä eli yksikköä, joka on ylimpänä ulkomaisen osakkuus- ja tytäryhtiön määräysvaltaketjussa ja joka ei ole minkään muun institutionaalisen yksikön määräysvallassa.

Tiedot Suomessa sijaitsevista ulkomaisista tytäryhtiöistä perustuvat Suomen Pankin suorien sijoitusten vuosikyselyn yhteydessä keräämiin tietoihin ulkomaisesta omistuksesta ja Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisen Invest in Finlandin tietoihin uusista ulkomaisista tytäryhtiöistä Suomessa. Suoraan ulkomaisessa kontrollissa olevien yritysten Suomessa sijaitsevat tytäryritykset tunnistetaan Tilastokeskuksen konsernirekisteristä, jotta tiedot epäsuorista omistussuhteista saadaan mukaan tilastointiin. Yritysten toimintaa kuvaavat tiedot saadaan yritysrekisteristä ja yritysten tilinpäätöstilastoista.

²⁶ Kotimaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryhtiöiden liiketoimintaa (Outward Statistics on the activity of affiliates abroad, Outward FATS) koskevan tilaston laatii Suomen Pankki.

²⁷ Institutionaalinen yksikkö -termi käsittää yritysten lisäksi mm. julkisyhteisöt ja kotitaloudet.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilasto julkaistaan vuosittain 11 kuukauden viiveellä. Ajoin perustuu Suomen Pankin suorien sijoitusten tietojen ja yritysrekisterin tietojen valmistumiseen. Tilaston tiedot toimitetaan Eurostatille 20 kuukauden viiveellä ja OECD:lle 15–17 kuukauden viiveellä toimialasta riippuen.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastosta saadaan luotettava kuva Suomessa sijaitsevien ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnasta. Tilastoinnin suurin haaste on ulkomaisten tytäryhtiöiden tunnistaminen, koska niistä ei ole olemassa kattavaa rekisteriä. Tilastointia hankaloittavat varsinkin ne yritykset, joiden ulkomaisessa omistuksessa on tapahtunut muutoksia tai jotka ovat palanneet suomalaiseen omistukseen.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilastoa kutsuttiin aiemmin Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastoksi, mutta nimi muutettiin yhdenmukaiseksi tulevan asetuksen kanssa. Entinen nimi oli myös harhaanjohtava, koska tilastossa tarkastellaan ulkomaisessa kontrollissa olevia yrityksiä, mikä ei aina ole yhdenmukainen omistuksen kanssa.

Tilastovuonna 2004 tilastoinnin kehikko muutettiin rakennetilastosta yritysrekisteriksi. Kehikkomuutoksen myötä ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärä kasvoi, sillä ulkomaiset sivuliikkeet otettiin mukaan tilastointiin. Koska suurin osa sivuliikkeistä on kooltaan pieniä, ei niiden mukaan ottamisella ollut merkittävää vaikutusta liikevaihto- eikä henkilöstötietoihin.

Yritysrekisteri julkaisee ulkomaisten tytäryhtiöiden lukumäärätiedon. Tieto eroaa hiukan Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilaston lukumäärätiedosta aineisto- ja aikatauluerojen vuoksi. Tilastokeskuksessa on parhaillaan meneillään kehittämishanke, jonka myötä näiden tilastojen tiedot pyritään saamaan yhtenäisiksi.

Ulkomaisten tytäryhtiöiden tilaston lauseluoste ja muuta lisätietoa aiheesta löytyy tilaston internet-sivulta <http://tilastokeskus.fi/til/ulkoy>.

6.4 Product description of statistics on travel services

Collection of travel account data revised in 1999

The Finnish travel account, describing the expenditure and receipts of international tourism, has customarily been compiled from data supplied by banks on their foreign payments, covering currency exchange and other foreign transactions related to tourism. The method of compiling travel account statistics was revised in Finland in 1999 when the use of data supplied by banks on their foreign transactions was abandoned and compilation of the account was started from data on tourism consumption obtained with travel surveys. In this connection the compilation of travel account statistics was transferred from the Bank of Finland to Statistics Finland along with the production of statistics on international trade in services.

The main source of data for calculating travel account receipts is the Border Interview Survey conducted among foreigners visiting Finland. For calculations of travel account expenditure the primary data source is the Finnish Travel Survey conducted among the resident population. The data obtained with these surveys are corrected and supplemented with other statistics describing the volume of tourism, because the surveys do not capture the consumption of all the tourist groups that should be covered by the travel account, such as seasonal employees, cross-border commuters, persons studying abroad or those receiving health care. In addition, the Finnish Travel Survey does not extend to trips abroad by persons aged under 15 or over 74, and trips to the Autonomous Territory of the Åland Islands by foreign tourists are not covered by the Border Interview Survey. (Methodological descriptions of these travel surveys are presented in the publications *Border Interview Survey 2004*, Finnish Tourism Board, A: 145 2005, and *Finnish Travel Survey 2004*, Statistics Finland, 2005.)

Tourism in the balance of payments

The services typically associated with tourism are hotel and restaurant activities, transport activities and cultural and entertainment activities. Tourists also make use of retail trade services when making purchases. In the balance of payments all expenses arising from a trip, including payments made before or after it, are included in tourism consumption. An exception to this are trips between countries, which in balance of payments are classified as “transport services”. Acquisitions of real estate and purchases or sales associated with business activity, e.g. resale or intermediate consumption, are not counted as tourism consumption.

According to the recommendations of the International Monetary Fund (IMF, BPM5), travel account statistics extend to all visitor groups, i.e. leisure visitors as well as business and conference visitors. Likewise, the balance sheet covers the consumption of both overnighting and same-day visitors. The consumption is divided by purpose of trip as follows:

- 1) Business travel,
consumption of seasonal employees and cross-border commuters,
consumption of other business travellers
- 2) Personal travel,
health care,
education,
other personal travel.

Concepts and definitions

Finnish tourism statistics are based on the legislation of the European Union, and the concepts, definitions and classifications applied in them are derived from internationally approved standards of the World Tourism Organization, WTO.

The WTO defines as tourism "...activities of persons travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes.."

Correspondingly, a visitor is "...any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of visit is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited." The purpose of the delimitation set at the receipt of remuneration is to exclude from tourism seasonal employees working temporarily outside their own country or at another locality in their own country. It does not refer to travel cost reimbursements, daily allowance payments or other small, one-off compensations, such as lecturing or similar fees.

The concept of "usual environment" is of central importance in the definition of tourism, and its application in practice is often difficult, sometimes even impossible. Usual environment refers to the immediate living environment which is adjacent to the person's place of residence and where his or her place of work or study, as well as other places connected with his or her routine everyday life are located.

Despite their terminological differences, the terms "travel" and "traveller" used in travel accounting are congruent with the above and the term "place of residence", indicating country of residence, is used in place of "usual environment". The concept of tourism is applied more broadly in travel accounting than in tourism statistics, and travel accounting also extends to the consumption of seasonal employees and cross-border commuters. Similarly, consumption connected with travel relating to studying or health care is included irrespective of the duration of the trip.

6.5 Product description of statistics on international trade in services

Relevance of statistical data

Statistics on international trade in services describe Finnish enterprises' international sales and purchases of services both by service type and target country. International trade in services is included in the balance of payments, so the statistics on international trade in services form part of the current account of Finland. Statistics on international trade in services are also utilised in the production of data on the sector "Rest of the world" in national accounts. These data are additionally transmitted to Eurostat (the Statistical Office of the European Communities), the European Central Bank (ECB), the International Monetary Fund (IMF) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

The data are collected by means of an inquiry from all enterprises known to practise international trade activity in services. In addition to this total survey, random sampling is used to collect data on such enterprises for which there is no advance information available about their possible activities in this field. The classification used in the compilation of the statistics is the Extended Balance of Payments Services (EBOPS) classification, which is an international classification presented in the Manual on International Trade in Services. The statistics mainly focus on services of the business-to-business type, but also take into account services obtained or offered for personnel training and recreation purposes. Included are also certain immaterial rights, such as royalties and licence fees. The division of trade partners used in the statistics on international trade in services was produced at Statistics Finland and consists of 23 countries (all EU15 countries and Norway, Switzerland, USA, Canada, Japan, India, China, Russia and Estonia) and the category "Rest of the world".

The present production of statistics is based on an agreement between the Bank of Finland and Eurostat concerning the production of balance of payments data and on the agreement between the Finnish State and the IMF, which follows the recommendations of the IMF's Balance of Payments Manual (5th ed. 1993, BPM5). There is prepared EU regulation that would give binding stipulations concerning the contents of these statistics and their scheduling. The regulation is due to enter into force concerning the statistical year 2006.

Methodological description of the statistical survey

The statistical unit in the statistics on international trade in services is an enterprise and the frame population comprises all enterprises in Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments. Apart from data on the population, information is used on enterprises that in the previous inquiry of 2003 reported international trade activities in services and/or are included in the Foreign Affiliates Statistics (FATS) for 2003.

To form the target population of the inquiry, the following were removed from the enterprise population:

1. Closed or inactive enterprises and, basing on legal form, e.g. natural persons and death estates.
2. Enterprises operating in industries unlikely to practise international trade in services and industries which had reported "No foreign trade in services" in the inquiries of the two previous years (see Annex 3).
3. Manufacturing enterprises employing fewer than 20 persons or with a turnover of under EUR 10 million.
4. Enterprises in service industries employing fewer than 10 persons and with a turnover of under EUR 1.5 million.
5. Enterprises having reported in the previous inquiry on international trade in services that they do not conduct international trade in services.

The obtained size of the survey frame was 8,422 enterprises which, on the basis of their size and/or industry, could be assumed to practise international trade in services. The survey frame was divided into three sub-frames: 1) total survey enterprises, 2) small and medium-sized enterprises (SMEs), and 3) small enterprises (primarily enterprises employing fewer than 20 persons). The sub-frame of the total survey included enterprises that had reported international trade in services in 2003, employed at least 100 persons or were in foreign ownership (or owned foreign affiliates) and employed at least 80 persons. Using these criteria, the group of the total survey comprised 2,300 enterprises, all of which were thus included in the inquiry.

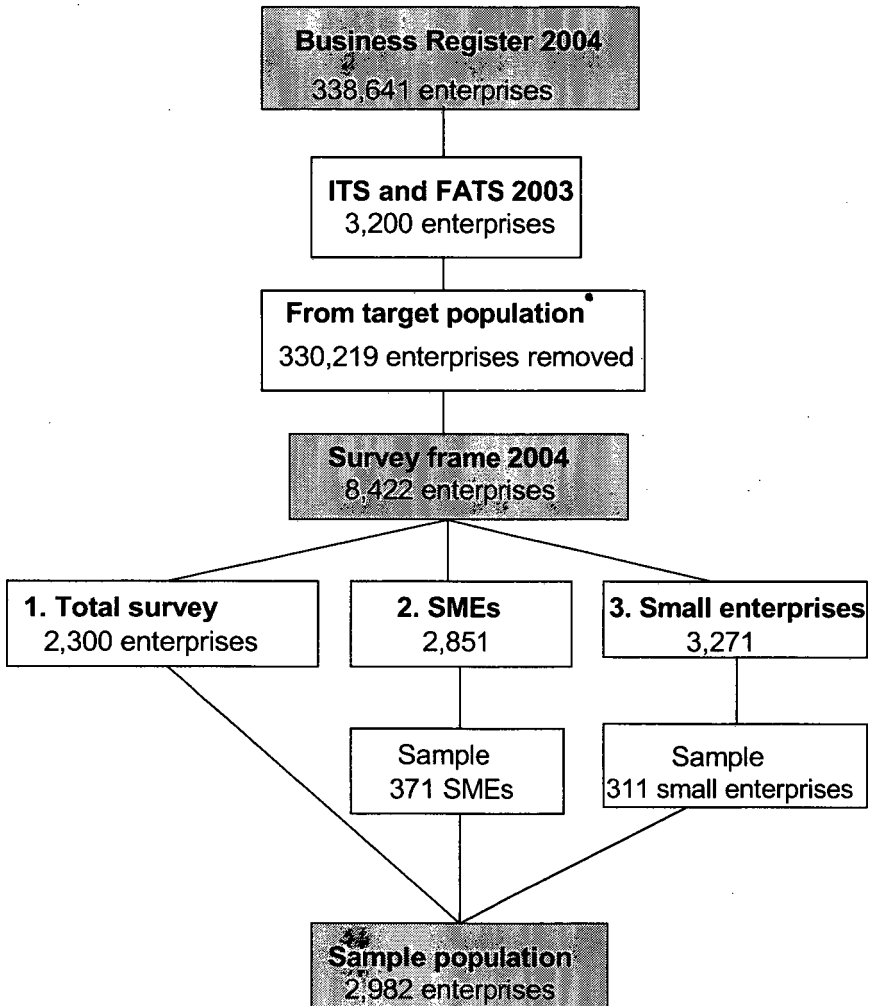
The sample surveys of the sub-frames 2) and 3) were divided into strata on the basis of 2-digit level of industry and size category of the enterprise. The industry "Other business activities", comprising, among others, diverse technical services and advertising, was divided into more detailed strata using the 3-digit level of the industrial classification in addition to the enterprise size category. Random sampling was made by Bankier's allocation, which allows heterogeneity inside strata to be taken into account. If a stratum contained larger deviation of turnover than usual, more enterprises were taken from it into the final sample. At least five manufacturing enterprises and ten service enterprises were included from each stratum. With the stratified random sampling the final sample covered 13 per cent of the sub-frame of SMEs and 9.5 per cent of the sub-frame of small enterprises.

The size of the inquiry population comprised 2,982 enterprises to which a questionnaire was sent in January 2005.

After checking the data, the data concerning the sample material were inflated to cover the whole survey frame. For the non-respondent enterprises that had provided information on international trade in services in the previous year, new values were imputed by calculating service type-specific changes in the size of items from 2003 to 2004 and then by multiplying the previous year's responses by the rate obtained. For the other non-respondent enterprises in the sample export and import data were imputed using the ratio of personnel number to exports (or imports) in each industry as the inflation variable. The Horvitz-Thompson model was used for calculating total values for exports and imports by industry. The obtained total values were divided by service type and country using as the ratio variable the ratios derived from the responses of the total survey enterprises, which had been processed so as to eliminate excessive effects on the distribution by clearly deviating observations. The inflation ratio used for the actual

total survey was one. This resulted in total statistics concerning international trade in services by service type and target country.

Figure 34. Definition of the sampling frame and sample in 2004

Correctness of the data

By the used statistical method, the aim is to produce a reliable picture of Finnish enterprises' foreign activities in services. The largest sub-frame, i.e. the total survey frame, included all Finnish enterprises that had had international trade in services or which could be shown by other indicators to most probably have had foreign activities of some scale.

In all, 93 per cent of the enterprises responded to the survey. The response rate is excellent, partly due to the statutory nature of the survey. Of the enterprises, 31 per cent reported that they did not have international trade in services. In the previous year, the

proportion of such enterprises was larger and the decrease is partly due to the small changes made to the sampling with which the target population could be defined more accurately. In the total survey frame, only 17 per cent of the respondents reported that they had no international trade in services. As expected, the numbers of enterprises not practising international trade in services grew clearly when moving from the total survey to the sample survey enterprises in sub-frames 2 and 3, but in them, too, the numbers of enterprises practising foreign trade in services went up from the previous year.

Table 17. Response rates and numbers and proportions of 'no' responses by sub-frame in 2000–2004

2000	Enterprises	Respondents	NO¹⁾	Response %	No./resp. %
Total survey	1,549	1,437	428	93	30
SMEs	607	503	339	83	67
Small enterprises	401	295	237	74	80
Total	2,557	2,235	1,004	87	45
2001					
Total survey	1,681	1,599	436	95	27
SMEs	625	493	372	79	75
Small enterprises	412	324	276	79	85
Total	2,718	2,416	1,084	89	45
2002					
Total survey	1,887	1,805	405	96	22
SMEs	484	415	290	86	70
Small enterprises	325	285	209	88	73
Total	2,696	2,505	904	93	36
2003					
Total survey	1,925	1,876	327	97	17
SMEs	496	425	249	86	59
Small enterprises	337	295	204	88	69
Total	2,758	2,596	780	94	30
2004					
Total survey	2,300	2,180	443	95	20
SMEs	371	318	204	86	64
Small enterprises	311	275	207	88	75
Total	2,982	2,773	854	93	29

¹⁾ NO =no international trade in services

For both exports and imports the data of the total survey covered around 92 per cent of the final total data on services. Imputed data made up under one per cent and inflated data seven per cent of total data on exports. The share of imputed data was under two per cent and that of inflated data six per cent of total data on imports of services. In recent years, the significance of imputed data has, on the whole, been lower than in the initial years, because less data have been imputed especially for large enterprises. The improved targeting of the sample has been reflected in an improved response rate and in extended reporting of both exports and imports in the sample survey.

Inquiry surveys always involve possible sources of errors, mainly arising from non-response and over and under-coverage. For the inquiry on international trade in services the response rate is excellent that the impact of non-response inevitably remained small. The coverage of an inquiry survey refers to the correctness of the survey frame in relation to the groups of enterprises the inquiry intends to cover, in this case the group of enterprises engaged in international trade in services. Under-coverage thus means that the survey frame is considered too small and over-coverage that the survey frame includes units not belonging to those to be covered in the survey. Under-coverage and over-coverage can be caused by delays in the updating of various registers, for example in connection with company start-ups, closures or reorganisations. In this survey under and over-coverage did not produce any significant problems because the majority of the respondent enterprises reported international trade in services.

A possible major source of errors in the inquiry on international trade in services is the questionnaire where the problems could arise from the used definitions and the identification of target countries, which are not necessarily analogous with the bookkeeping methods generally used by enterprises. This produces additional work for respondents and raises the possibility for erroneously recorded responses. The effect of possible sources of errors is taken into consideration when developing the inquiry further.

Publication and users of the data

Preliminary data on international trade in services in 2004 were submitted to the Bank of Finland's balance of payment statistics and to Statistics Finland's national accounts in June 2005.

The statistics on international trade in services are a good tool for public and private sector decision-makers, planners, researchers and the media for understanding the globalisation of entrepreneurial activity and its progress. Authorities from different countries use the statistics as a basis for multilateral and bilateral trade negotiations and the statistics also help to follow development of the national economy and to prepare and monitor the economic and trade policies of national and international organisations. The private sector utilises the statistics for preparing and developing market research and strategies. First and foremost, these statistics are an essential data source for national accounts and economic research.

6.6 Product description of statistics on foreign affiliates in Finland

Statistics on foreign affiliates in Finland describe the activities of foreign-owned affiliates in Finland (Inward statistics on foreign affiliates, Inward FATS)²⁸. Production of these statistics is connected with a pilot project of the European Union, aimed at assessing possibilities for collecting the data required in the compilation of statistics on foreign affiliates.

A Regulation of the European Parliament and of the Council on community statistics on the structure and activity of foreign affiliates is likely to take effect so as to concern the statistical reference year 2006. The regulation aims to create a standardised framework and harmonised data collection method so that the produced statistics would be comparable across the Member States. A related Recommendations manual is also being prepared, which will contain more precise guidelines than the regulation for the production of statistics on foreign affiliates. The Manual of Statistics on International Trade in Services, 2002, published by the United Nations, the OECD's Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, 1999, and Handbook on Economic Globalisation Indicators, 2005, guide the compilation of statistics on foreign affiliates.

The statistics on foreign affiliates aim to identify affiliates of foreign enterprises and their ultimate beneficial owner countries. Besides information about the owner country, data on certain other variables, such as turnover, number of persons employed and value added are also determined for foreign affiliates, which are then compared against Finnish-owned enterprises.

A foreign affiliate refers to an enterprise in which an institutional unit²⁹ outside its place of location has decision-making power, i.e. can make decisions concerning the enterprise's general policy by appointing suitable managements as required. In practice, foreign decision-making power means that over 50 per cent of the equity or voting rights are directly or indirectly in the control of a foreign owner. The statistics do not classify as foreign affiliates those enterprises in which foreigners own the majority of the capital stock, but the foreign ownership is dispersed among a large group of international portfolio investors.

Ultimate beneficial owner (UBO) refers to the institutional unit that uses the decision-making power in the foreign affiliate, that is, the unit at the top of the decision-making chain of the foreign associate or affiliate concerned, and is not subject to the control of any other institutional unit.

Information on foreign affiliates located in Finland is based on data on foreign ownership collected by the Bank of Finland with its annual inquiry on direct investments and on data on new foreign affiliates in Finland of the Invest in Finland, a foundation funded by the Ministry of Trade and Industry. Affiliates of enterprises in direct foreign control located in Finland are identified from Statistics Finland's register of enterprise groups, so that information on indirect ownership can be included in the statistics. Data

---

²⁸ Statistics on the business activities of affiliates of Finnish-owned enterprises abroad (Outward statistics on the activity of affiliates abroad, Outwards FATS) are compiled by the Bank of Finland.

²⁹ Besides enterprises, the term institutional unit also refers to general government and households.

describing the activities of enterprises are derived from the Business Register and from financial statement statistics.

The statistics on foreign affiliates are published at the time lag of 11 months. The timing is determined by completion of the Bank of Finland's data on direct investments and the data in the Business Register. The statistics are submitted to Eurostat at a time lag of 20 months and to the OECD at a lag of 15–17 months dependent on industry.

The statistics on foreign affiliates give a reliable picture of the activities of foreign affiliates located in Finland. The main challenge to the statistics is identification of foreign affiliates, as there is no comprehensive register of them. Compilation of the statistics is made especially difficult by those enterprises whose foreign ownership has undergone change or that have returned to Finnish ownership.

The statistics on foreign affiliates were earlier known as statistics on foreign-owned enterprises, but the name was changed to harmonise with the forthcoming EU regulation. The earlier name was also misleading, because the statistics study enterprises under foreign control, which is not always congruent with foreign ownership.

In 2004, the Business Register replaced the Structural Business Statistics database as the frame for the production of these statistics. As a result the number of foreign affiliates went up as the scope of the statistics became extended to branches of foreign enterprises. Because most of these branches are small their inclusion had no major impact on the data on turnover or number of persons employed.

The Business Register publishes data on the number of foreign affiliates. The number deviates slightly from the one in these statistics on foreign affiliates due to differences in the data and timetables. Statistics Finland is currently running a project aimed at improving the congruence of the data in these two sources.

A quality description of the statistics on foreign affiliates and further information on the subject can be found in Finnish on the web pages of the statistics at <http://stat.fi/til/ulkoy>

LIITE 1: Sanasto

BKT	Bruttokansantuote
BOP	Balance of Payments, Maksutase
BPM	Balance of Payments Manual, Maksutasekäsikirja
CIF	Cost, Insurance and Freight / Kulut, vakuutus ja rahti maksettuina (Toimituslauseke)
ECB	European Central Bank / Euroopan Keskuspankki
EBOPS	Extended Balance of Payments Services Classification Laajennettu maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokitus
Eurostat	Statistical Office of the European Communities/ Euroopan yhteisöjen tilastovirasto
FDI	Foreign Direct Investment / Suorat ulkomaiset sijoitukset
FOB	Free On Board / Vapaasti aluksessa (Toimituslauseke)
FATS,Inward	Inward Statistics on Foreign Affiliates. Ulkomaisten yritysten kyseisessä maassa sijaitsevien osakkuus- ja tytäryhtiöiden liiketoimintaa koskevat tilastot.
FATS,Outward	Outward Statistics on the activity of affiliates abroad. Kotimaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien osakkuus- ja tytäryhtiöiden liiketoimintaa koskevat tilastot.
GATS	General Agreement on Trade in Services / Palvelukaupan yleissopimus
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs / Yleinen kaupp- ja tullisopimus
IMF	International Monetary Fund / Kansainvälinen valuuttarahasto
ITS	International Trade in Services / Kansainvälinen palveluilla käytävä kauppa
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development / Taloudellisen kehitys- ja yhteistyön järjestö
SNA	System of National Accounts / Kansantalouden tilinpidon järjestelmä
UBO	Ultimate beneficial owner / Perimmäinen omistajataho
WTO	World Trade Organization / Maailman kauppajärjestö
WTO	World Tourism Organization / Maailman matkailujärjestö

Liite 2: EBOPS -luokitus

EBOPS= Extended Balance of Payments Services

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
1	205	1	Kuljetus
2	206	2	Merikuljetus
3	207	3	Matkustajat
4	208	3	Rahti
5	209	3	Muut
6	210	2	Lentokuljetus
7	211	3	Matkustajat
8	212	3	Rahti
9	213	3	Muut
10	214	2	Muu kuljetus
Muu kuljetus jaoteltuna A)			
11	215	3	Matkustajat
12	216	3	Rahti
13	217	3	Muut
Muu kuljetus jaoteltuna B)			
14	218	3	Avaruuskuljetus
15	219	3	Raidekuljetus
16	220	4	Matkustajat
17	221	4	Rahti
18	222	4	Muut palvelut, tukipalvelut
19	223	3	Tiekuljetus
20	224	4	Matkustajat
21	225	4	Rahti
22	226	4	Muut palvelut, tukipalvelut
23	227	3	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
24	228	4	Matkustajat
25	229	4	Rahti
26	230	4	Muut palvelut, tukipalvelut
27	231	3	Putkikuljetus
28	232	3	Muut tuki- ja apukuljetuspalvelut
29	236	1	Matkustus
30	237	2	Liikematkat
31	238	3	Raja- ja kausityöläisten kulutus
32	239	3	Muut
33	240	2	Henkilökohtaiset matkat
34	241	3	Terveysteen liittyvät kulut
35	242	3	Koulutukseen liittyvät kulut
36	243	3	Muut
37	245	1	Posti- ja telekommunikaatiopalvelut
38	246	2	Posti- ja kuriiripalvelut
39	247	2	Telekommunikaatiopalvelut
40	249	1	Rakennuspalvelut
41	250	2	Rakentamispalvelut ulkomailla
42	251	2	Rakentamispalvelut Suomessa
43	253	1	Vakuutuspalvelut
44	254	2	Henkivakuutus- ja eläkerahastointi
45	255	2	Rahtivakuutus
46	256	2	Muut välittömät vakuutukset
47	257	2	Jälleenvakuutus

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
48	258	2	Apupalvelut
49	260	1	Rahoituspalvelut
50	262	1	Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut
51	263	2	Tietotekniikkapalvelut
52	264	2	Informaatiopalvelut
53	889	3	Uutistoimistopalvelut
54	890	3	Keskusyksikköön pääsy ja informaation välityspalvelut
55	266	1	Rojallit ja lisenssimaksut
56	891	2	Franchising ja muut samanlaiset palvelut
57	892	2	Muut rojallit ja lisenssimaksut
58	268	1	Muut liike-elämän palvelut
59	269	2	Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
60	270	3	Välityspalvelut (merchanting)
61	271	3	Muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
62	272	2	Operatiiviset leasingit
63	273	2	Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut
64	274	3	Lainopilliset ja kirjanpidolliset palvelut, johdon konsultointi- ja pr-palvelut
65	275	4	Lainopilliset palvelut
66	276	4	Laskentatoimen palvelut, kirjanpito-, tilintarkastus- ja veroneuvontapalvelut
67	277	4	Johdon konsultointi ja pr-palvelut
68	278	3	Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut
69	279	3	Tutkimus- ja kehittämisspalvelut
70	280	3	Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut
71	281	3	Maatalous-, kaivannais- ja prosessointipalvelut (on-site processing services)
72	282	4	Jätteiden käsittely ja haitallisuuden vähentäminen (depollution)
73	283	4	Maatalous-, kaivannais- ja muut prosessointipalvelut
74	284	3	Muut liike-elämän palvelut
75	285	3	Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat
76	287	1	Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
77	288	2	Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut
78	289	2	Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
79	895	3	Koulutuspalvelut
80	896	3	Terveyspalvelut
81	897	3	Muut
82	291	1	Julkiset palvelut, muualle kuulumattomat
83	292	2	Suurlähetystöt ja konsulaatit
84	293	2	Armeijan yksiköt ja toimistot
85	294	2	Muut
Muistioluokat:			
86	853	1	Tavaroiden rahtikuljetus arvotettuna laskutettuun hintaan
87	856	2	Merikuljetus
88	857	2	Lentokuljetus
89	858	2	Muu kuljetus
90	862	2	Avaruuskuljetus
91	863	2	Raidekuljetus
92	864	2	Tiekuljetus
93	865	2	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
94	868	2	Putkistokuljetus
95		1	Matkustaminen
96		1	Turistien kulutusmenot
97		1	Hotelli- ja ravintolapalvelut

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
98		1	Muut matkustuskulut
99	874	1	Bruttovakuutusmaksut
100	875	2	Bruttomaksut – henkivakuutus
101	876	2	Bruttomaksut – rahtivakuutus
102	877	2	Bruttomaksut – muut välittömät vakuutukset
103	879	1	Bruttovakuutuskorvaukset
104	880	2	Bruttokorvaukset – henkivakuutus
105	881	2	Bruttokorvaukset – rahtivakuutus
106	882	2	Bruttokorvaukset – muut välittömät vakuutukset
107	887	1	Välilliset rahoituspalvelut (FISIM)
108	888	1	Rahoituspalvelut mukaan lukien FISIM
109	893	1	Välityspalvelujen bruttovirrat
110	894	1	Transaktiot audiovisuaalisista palveluista

Liite 3: Palvelujen ulkomaankauppa tiedustelusta poistetut toimialat

Toimiala	Nimi
01, 02, 05	Maatalous, riistatalous ja metsätalous sekä kalatalous
10	Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto
142	Hiekan ja saven otto
145	Muiden tuotteiden kaivu ja louhinta
15810	Pehmeän leivän ja tuoreiden leivonnaisten valmistus
17401	Sisustustekstiilien valmistus
18240	Muiden vaatteiden ja asusteiden valmistus
18300	Turkisten muokkaus ja turkistuotteiden valmistus
19100	Parkitseminen ja muu nahan valmistus
19200	Laukkujen, satuloiden yms. tuotteiden valmistus
20510	Muiden puutuotteiden valmistus
21220	Paperisten talous- ja hygieniatarvikkeiden valmistus
28120	Metallisten rakennuspuusepän tuotteiden valmistus
28740	Kiinnittimien, ruuvien, ketjujen ja jousten valmistus
31300	Eristettyjen johtimien ja kaapelien valmistus
40111	Sähkön tuotanto vesi- ja tuulivoimalla
40301	Kaukolämmön erillistuotanto ja jakelu
410	Veden puhdistus ja jakelu
45430	Lattian ja seinien päällystyks
45442	Lasitus
50103	Matkailuväunujen vähittäiskauppa
502	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus
50302	Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa
504	Moottoripyörien kauppa, korjaus ja huolto sekä osien ja varusteiden kauppa
505	Polttoaineiden vähittäiskauppa
51441	Taloustavaroiden ja -tarvikkeiden tukkukauppa
515	Puolivalmisteiden, jätteiden ja romun tukkukauppa pl. maatalousraaka-aineet
521	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
522	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
523	Lääkkeiden, sairaanhoitotarvikkeiden sekä kosmetiikka- ja hygieniatuotteiden vähittäiskauppa
524	Muu uusien tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
525	Käytettyjen tavaroiden vähittäiskauppa myymälöissä
526	Vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä
527	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden korjaus
551	Hotellit
552	Leirintäalueet ja muu majoitustoiminta
553	Ravintolat, kahvila-ravintolat ja ruokakioskit
554	Kahvi-, olut- ja drinkkibaarit
555	Henkilöstö- ja laitosruokalat, ateriapalvelu
601	Rautatieliikenne
602	Muu maaliikenne
603	Putkijohtokuljetus
611	Meri- ja rannikkoliikenne
612	Sisävesiliikenne
621	Säännöllinen lentoliikenne

Toimiala	Nimi

622	Tilauslentoliikenne
623	Avaruusliikenne
631	Lastinkäsittely ja varastointi
632	Muu liikennettä palveleva toiminta
633	Matkatoimistot ja muu matkailua palveleva toiminta
634	Muu kuljetusvälitys
66032	Vakuutusyhdistykset
66039	Muu vahinkovakuutus
70110	Kiinteistöjen rakennuttaminen
70201	Asuntojen vuokraus
70320	Isännöinti ja kiinteistönhoito
714	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden vuokraus
746	Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu
747	Siivous
751	Julkishallinto
752	Ulkoasiainhallinto, maanpuolustus ja järjestystoimi
753	Pakollinen sosiaalivakuutustoiminta
801	Peruskoulu
802	Lukio ja ammatillinen koulutus
804	Muu koulutus
851	Terveydenhuoltopalvelut
852	Eläinlääkintäpalvelut
853	Sosiaalipalvelut
90031	Ulkotilojen hoito
911	Työnantaja- ja ammattijärjestöt, elinkeinoelämän järjestöt
912	Ammattiyhdistykset
913	Uskonnolliset ja muut järjestöt
92530	Kasvitieteelliset puutarhat, eläintarhat ja luonnonpuistot
926	Urheilutoiminta
950	Työnantajakotitaloudet

Yritystoiminnan kansainvälistyminen on yksi tärkeimmistä globalisaation vaikutusalueista. Kansainvälisen kaupan ja pääomaliikkeiden vapautumisen sekä teknologian kehityksen seurauksena tuotannon lisäksi myös tuotekehitys siirtyy yhä helpommin maasta toiseen. Yritysten näkökulmasta kansainvälistymiseen kuuluvat tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa sekä suorat sijoitukset muihin maihin. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan pääomasi-
joitusta, jolla yritys hankkii osuuden ulkomaisesta yrityksestä.

Tämän julkaisun tavoitteena on antaa monipuolinen kuva suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta ja ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminnasta Suomessa. "Yritysten kansainvälistyminen 2004" on viides Tilastokeskuksen tuottama ulkomaankauppaa ja muita yritysten ulkomaantoimintoja käsittelevä julkaisu. Ensimmäisessä julkaisussa kuvattiin palvelujen ulkomaankauppaa ja matkailua. Seuraavia julkaisuja laajennettiin kattamaan myös suorat sijoitukset, ulkomaisten tytäryhtiöiden toiminta, tavaroiden ulkomaankauppa ja kuljetuspalvelut. Tämän vuoden julkaisuun on lisätty luku korkean teknologian tuotteiden ulkomaankaupasta.

Tilastokeskus, myyntipalvelu
PL 4C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistikcentralen, försäljning
PB 4C
00022 STATISTIKCENTRALEN
tfn (09) 1734 2011
fax (09) 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland, Sales Services
P.O. Box 4C
FI-00022 STATISTICS FINLAND
Tel. +358 9 1734 2011
Fax +358 9 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 1795-5165
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1459-7713
ISBN 952-467-494-7
Tuotenumero 9440
DE

9 789524 674942